

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στην
Οργάνωση και Διοίκηση Δημοσίων Υπηρεσιών, Οργανισμών και Επιχειρήσεων

<http://econ.uop.gr/~econ/>

Διπλωματική Εργασία

ΘΕΜΑ : «ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ , ΠΛΑΣΤΑ – ΕΙΚΟΝΙΚΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ»

Φοιτήτρια: ΠΛΙΑΤΣΙΚΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ

Επιβλέπων Καθηγητής : ΕΥΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ - 2015

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη.....	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο	6
ΦΟΡΟΣ – ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ	6
1. ΦΟΡΟΣ.....	6
1.1.1. Η έννοια του φόρου.....	6
1.1.2. Διακρίσεις των Φόρων	7
1.1.3. Πλεονεκτήματα- μειονεκτήματα άμεσων και έμμεσων φόρων.....	7
1.1.3.1. Πλεονεκτήματα Άμεσων Φόρων.....	7
1.1.3.2. Πλεονεκτήματα Έμμεσων Φόρων.....	8
1.1.3.3. Μειονεκτήματα Άμεσων Φόρων	8
1.1.3.4. Μειονεκτήματα Έμμεσων Φόρων	8
1.2 ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ	8
1.2.1 Η έννοια της φοροδιαφυγής	8
1.2.2 Σχέση Φοροδιαφυγής και Φοροαποφυγής	10
1.2.3 Σχέση Φοροδιαφυγής και Παραοικονομίας	10
1.2.4. Μέθοδοι φοροδιαφυγής.....	11
1.2.5. Αίτια και παράγοντες της φοροδιαφυγής.....	17
1.2.6. Συνέπειες της φοροδιαφυγής.....	20
1.2.7. Οι επιδράσεις της φοροδιαφυγής στον πληθωρισμό και την ανεργία.....	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο :	22
ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ.....	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο :	33
ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΜΕΣΩ ΠΛΑΣΤΩΝ - ΕΙΚΟΝΙΚΩΝ.....	33
ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	33
3.1 Γενικά.....	33
3.2 Έννοια Πλαστού και Εικονικού Φορολογικού Στοιχείου	33

3.3 Λόγοι Έκδοσης Πλαστών και Εικονικών Φορολογικών Στοιχείων	34
3.4 Λόγοι Λήψης Πλαστών και Εικονικών Φορολογικών Στοιχείων	36
3.5 Εκδότες Πλαστών και Εικονικών Φορολογικών Στοιχείων	37
3.6 Κατασκευή και Έκδοση Πλαστών και Εικονικών Φορολογικών Στοιχείων	38
3.7 Εντοπισμός Πλαστών και Εικονικών Φορολογικών Στοιχείων	39
3.8 Πλαστά και Εικονικά Φορολογικά Στοιχεία και Ενδοκοινοτικές Συναλλαγές	41
3.9 Συνέπειες Χρήσης Πλαστών και Εικονικών Φορολογικών Στοιχείων	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο :	44
ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	44
4.1 Προβλήματα της Ελληνικής Οικονομίας	44
4.2 Μέγεθος Φοροδιαφυγής στην Ελλάδα	44
4.3 Φοροαποφυγή στην Ελλάδα	48
4.4 Πρόβλημα των Ληξιπρόθεσμων Οφειλών	48
4.5 Παραοικονομία στην Ελλάδα	49
4.6 Τρόποι Φοροδιαφυγής	51
4.7 Φοροδιαφυγή μέσω Πλαστών και Εικονικών Φορολογικών Στοιχείων	53
4.8 Μέσα Αντιμετώπισης της Φοροδιαφυγής	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο :	57
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ	57
5.1 Γενικά	57
5.2 Στρατηγικές Αντιμετώπισης Φοροδιαφυγής	57
5.3 Αλλαγές Φορολογικής Νομοθεσίας	59
5.4 Βελτίωση Οργάνωσης και Λειτουργίας Φορολογικών Αρχών	62
5.5 Στοχευμένοι Έλεγχοι	62
5.6 Διασφάλιση και Έλεγχος Πραγματικών Συναλλαγών	63
5.7 Τήρηση Βιβλίων και Στοιχείων	64
5.8 Επιβολή Ποινικών Κυρώσεων	65

5.9 Επιβολή Προστίμων	67
5.10 Διασφάλιση Συμφερόντων Δημοσίου	70
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ^ο :	72
ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ	72
6.1 Γενικά.....	72
6.2 Έννοια Φορολογικού Ελέγχου	72
6.3 Σημασία Φορολογικού Ελέγχου.....	73
6.4 Είδη Φορολογικού Ελέγχου	74
6.4.1 Προληπτικός Φορολογικός Έλεγχος.....	74
6.4.2 Προσωρινός Φορολογικός Έλεγχος.....	75
6.4.3 Τακτικός Φορολογικός Έλεγχος	76
6.4.4 Ειδικός Φορολογικός Έλεγχος.....	77
6.5 Φορολογικό Πιστοποιητικό.....	77
6.6 Ελεγκτικό Μηχανισμοί.....	78
6.6.1 Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος.....	78
6.6.2 Υπηρεσία Οικονομικής Αστυνομίας και Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος.....	79
6.6.3 Διαπεριφερειακά Ελεγκτικά Κέντρα και Δημόσιες Οικονομικές Υπηρεσίες	79
6.6.4 Οικονομική Επιθεώρηση.....	80
6.6.5 Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές	81
6.6.6 Ειδικά Συνεργεία Ελέγχου.....	81
6.7 Έλεγχος Εικονικών και Πλαστών Φορολογικών Στοιχείων	81
Έκθεση Φορολογικού Ελέγχου	83
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	86
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ	88
Ελληνική.....	88
Ξενόγλωσση	90
Νόμοι - Αποφάσεις.....	94

Περίληψη

Τα φορολογικά έσοδα αποτελούν την κύρια πηγή εσόδων και κινητήρια δύναμη για κάθε κυβέρνηση. Η φοροδιαφυγή προκαλεί μεγάλη ζημία στον εθνικό προϋπολογισμό της Ελλάδας και η αντιμετώπιση της θα ωφελήσει σε μεγάλο βαθμό τα δημόσια οικονομικά και την υλοποίηση της οικονομικής πολιτικής της χώρας. Η φοροδιαφυγή εμφανίζεται όταν οι φορολογούμενοι σκόπιμα παραλείπουν να συμμορφώνονται με τις φορολογικές τους υποχρεώσεις. Η ανεξέλεγκτη έξαρση του φαινομένου της φοροδιαφυγής, ιδιαίτερα σε περιόδους έντονης οικονομικής ύφεσης, όπως αυτή που διανύει η χώρα μας, δημιουργεί τεράστια προβλήματα στη συνοχή της κοινωνίας και στην απονομή της δικαιοσύνης. Η απώλεια των εσόδων αυτών μπορεί να προκαλέσει σοβαρή βλάβη στην εύρυθμη λειτουργία του δημόσιου τομέα και την κάλυψη των βασικών δημόσιων δαπανών. Το Υπουργείο Οικονομικών και συγκεκριμένα η φορολογική διοίκηση, έχει επιφορτιστεί το ρόλο της εκτέλεσης του Κρατικού Προϋπολογισμού, ως προς το σκέλος της είσπραξης των δημοσίων εσόδων: *«Αποστολή της Ελληνικής φορολογικής διοίκησης είναι να εισπράττει το ακριβές ποσό των προβλεπόμενων από τη φορολογική νομοθεσία εσόδων, με το χαμηλότερο δυνατό κόστος για το φορολογούμενο και το δημόσιο, χρησιμοποιώντας σύγχρονη τεχνολογία, και με τρόπο που να διασφαλίζει την εμπιστοσύνη των πολιτών στην ακεραιότητα, την αποτελεσματικότητα και τη δικαιοσύνη του συστήματος»*. Η ασυνέπεια και η ανειλικρίνεια στις σχέσεις του κράτους με τους πολίτες δημιούργησε φορολογούμενους χωρίς φορολογική συνείδηση και ένα κρατικό μηχανισμό που δεν μπορεί να πείσει ότι λειτουργεί με διαφάνεια και αξιοκρατία σε συγκεκριμένο θεσμικό πλαίσιο, που να αξιοποιεί τα έσοδα προς την κατεύθυνση της ορθής κοινωνικής οργάνωσης και των αναγκαίων υποδομών με τρόπο δίκαιο και αποτελεσματικό.

Στην παρούσα εργασία έχουμε ως στόχο να παρουσιάσουμε τις συνθήκες φοροδιαφυγής στην Ελλάδα και κυρίως στην φοροδιαφυγή που συντελείται με την χρήση πλαστών και εικονικών φορολογικών στοιχείων ή τη νόθευση αυτών. Η μελέτη αποτυπώνει το μέγεθος και τις επιπτώσεις του φαινομένου αυτού για την ελληνική οικονομία, γεγονός που αποτελεί τροχοπέδη για τη δημοσιονομική εξυγίανση της χώρας, παρά τις προσπάθειες που έχουν γίνει για την μείωση του προβλήματος της φοροδιαφυγής

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΦΟΡΟΣ – ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ

1. ΦΟΡΟΣ

1.1.1. Η έννοια του φόρου

Ο φόρος αποτελεί αναγκαστική εισφορά που καταβάλλεται από τον πολίτη, χωρίς ειδική αντιπαροχή και την εισπράττει το κράτος για να αντιμετωπίσει τις δημόσιες δαπάνες. Οι δημόσιες δαπάνες αποτελούν ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία έλεγχου της εκάστοτε κυβέρνησης, που χρησιμοποιεί αυτές ως μέσο για την διαμόρφωση της πολιτικής και την βελτίωση της κατανομής των πόρων της οικονομίας. Δημόσιες δαπάνες είναι οι μισθοί και οι συντάξεις των δημοσίων υπάλληλων, οι δαπάνες για αγορά κεφαλαιουχικών αγαθών, τα ενοίκια, τα επιδόματα, κλπ.

Οι Δημόσιες Δαπάνες διακρίνονται σε:

1. Δαπάνες Κατανάλωσης του Δημοσίου
2. Δαπάνες Δημοσίων Επενδύσεων
3. Μεταβιβαστικές Πληρωμές προς τα Νοικοκυριά
4. Μεταβιβαστικές Πληρωμές προς τις Επιχειρήσεις

Οι δαπάνες του Δημοσίου διακρίνονται στη Χώρα μας σε επτά κατηγορίες

1. Δαπάνες για Διοίκηση
2. Δαπάνες για Άμυνα
3. Δαπάνες για Δικαιοσύνη
4. Δαπάνες για Υγεία
5. Δαπάνες για Πρόνοια
6. Δαπάνες για Εκπαίδευση
7. Δαπάνες για Λοιπές Δράσεις

Για να καλύψει όλες αυτές τις ανάγκες του, το κράτος επιβάλλει με τυπικό νόμο τους φόρους. Το μέγεθος σε σχέση με το οποίο υπολογίζεται ο φόρος ονομάζεται φορολογική βάση. Ως φορολογική βάση μπορεί να χρησιμοποιηθεί οποιοδήποτε γνώρισμα των ιδιωτών. Όπως το εισόδημα, η περιουσία και η καταναλωτική δαπάνη. Ο φόρος που υποχρεούται να πληρώσει κάποιος προκύπτει από το γινόμενο της

φορολογικής βάσης με το μέσο φορολογικό συντελεστή ο οποίος καθορίζεται κάθε φορά από την φορολογική νομοθεσία, για τον λόγο αυτό έχουμε συγκεκριμένες ημερομηνίες υποβολής των φορολογικών δηλώσεων, τόσο ατομικά όσο και για τις επιχειρήσεις, έχουμε συγκεκριμένες ημερομηνίες απόδοσης του ΦΠΑ και επιβολή προστίμων αν δεν τηρήσουμε τις ημερομηνίες επειδή ορίζονται από νόμο.

1.1.2. Διακρίσεις των Φόρων

Οι φόροι ταξινομούνται σε διάφορες κατηγορίες με βάση διαφορετικά κριτήρια :

- Με βάση τη φορολογική βάση διακρίνονται α) σε φόρους εισοδήματος, β) σε φόρους στη δαπάνη κατανάλωσης, γ) σε φόρους περιουσίας.
- Με βάση το χαρακτήρα του φορολογικού συντελεστή διακρίνονται σε α) προοδευτικούς, που αυξάνονται παράλληλα με το ύψος του φορολογητέου εισοδήματος β) αναλογικούς, που παραμένουν σταθεροί σε οποιαδήποτε ύψος φορολογητέου εισοδήματος γ) αντίστροφα προοδευτικούς, που μειώνονται καθώς αυξάνεται το ύψος του φορολογητέου εισοδήματος.
- Με βάση τον φορέα που τους επιβάλει διακρίνονται σε α) φόρους κεντρικής διοίκησης β) δημοτικούς φόρους γ) εισφορές κοινωνικής ασφάλισης¹.
- Με βάση τον τρόπο που εισπράττονται διακρίνονται σε άμεσους και έμμεσους². Άμεσοι είναι ο Φόρος Εισοδήματος, Φόρος Κληρονομιών Γονικών Παροχών, Δωρεών. Έμμεσοι φόροι Κατανάλωσης όπως αναφέρονται είναι: Ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ), δασμοί, τέλη χαρτοσήμου όπου υπάρχουν ακόμη, λοιποί φόροι κατανάλωσης.

1.1.3. Πλεονεκτήματα- μειονεκτήματα άμεσων και έμμεσων φόρων

1.1.3.1. Πλεονεκτήματα Άμεσων Φόρων

- Δικαιότεροι
- Σταθερότητα Απόδοσης
- Μικρό Κόστος Είσπραξης
- Ακριβής γνώση ποσών από τους Φορολογούμενους

---

¹ Γιάννης Τ. Λαζαρίδης – Δημήτρης Λ. Παπαδόπουλος, «Χρηματοοικονομική Διοίκηση», Τεύχος Α, Β' Έκδοση, Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 320-322

² Δημήτριος Ε. Γκίνογλου, « Φορολογική Λογιστική», Εκδόσεις Ανικούλα, Θεσσαλονίκη 2004, σελ. 8

1.1.3.2. Πλεονεκτήματα Έμμεσων Φόρων

- Εύκολη Είσπραξη
- Ευκολότερη Καταβολή
- Δυσκολότερη Φοροδιαφυγή
- Μεγαλύτερη Απόδοση
- Εισπράττονται και από τους ξένους τουρίστες

1.1.3.3. Μειονεκτήματα Άμεσων Φόρων

- Δεν έχουν άμεση απόδοση όπως οι έμμεσοι
- Ευνοούν την φοροδιαφυγή
- Γίνονται αντικείμενο πολιτικής εκμετάλλευσης (αλλαγή βάσης κλπ)
- Δυσκολότερη διαδικασία είσπραξης

1.1.3.4. Μειονεκτήματα Έμμεσων Φόρων

Το βασικότερο μειονέκτημα των έμμεσων φόρων είναι η αβέβαιη είσπραξη, ειδικά σε περιόδους οικονομικών κρίσεων.

1.2 ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ

1.2.1 Η έννοια της φοροδιαφυγής

Η Φοροδιαφυγή μπορεί να οριστεί ως η καθ' οποιονδήποτε τρόπο παράνομη απόκρυψη φορολογητέας ύλης ενός φυσικού ή νομικού προσώπου. Θεωρείται παράνομη και έντονα αντικοινωνική συμπεριφορά και συνιστά το αδίκημα της μη καταβολής του οφειλόμενου φόρου με την παραβίαση ή καταστρατήγηση του νόμου. Μπορεί να εμφανιστεί με δύο τρόπους: **1)** αποκρύπτοντας εισοδήματα από διάφορες πηγές με σκοπό την πληρωμή χαμηλότερου φόρου **2)** εμφανίζοντας υπερβολικές ή πλαστές δαπάνες ώστε να επωφεληθεί από εκπτώσεις φόρου.

Ένας ορισμός ο οποίος θεωρείται ότι καλύπτει αρκετά την έννοια της φοροδιαφυγής είναι αυτός του Department of the Treasury του 1983. Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό φοροδιαφυγή αποτελεί: *«Το τμήμα εκείνο του φόρου εισοδήματος, το οποίο αντιστοιχεί σε εισόδημα που θα έπρεπε με βάση την ισχύουσα νομοθεσία να δηλώνεται οικειοθελώς από τους φορολογούμενους στις αρμόδιες φορολογικές αρχές, αλλά για οποιαδήποτε λόγο δεν δηλώνεται»*. Συμπληρωματικά, ο Κανελλόπουλος ,1995 αναφέρει ότι

φοροδιαφυγή είναι το τμήμα εκείνο των έμμεσων φόρων και λοιπόν άμεσων φόρων, το οποίο με βάση την ισχύουσα φορολογική νομοθεσία θα πρέπει να εισπράττεται και να αποδίδεται εθελοντικά στο κράτος αλλά για οποιοδήποτε λόγο αυτό δεν φθάνει ποτέ στο δημόσιο ταμείο. Στην έννοια της φοροδιαφυγής άλλοι συγγραφείς περιλαμβάνουν τις φορολογικές απαλλαγές οι οποίες δόθηκαν σε φορολογούμενους χωρίς να επιτευχθούν οι σκοποί για τους οποίους χορηγήθηκαν ακόμα και τους τόκους των φόρων οι οποίοι καταβλήθηκαν καθυστερημένα. Χαρακτηριστικά ο Παυλόπουλος, 1987, αναφέρεται σε φόρους οι οποίοι δεν καταβλήθηκαν στον κράτος λόγω παροχής φορολογικών απαλλαγών και κινήτρων, χωρίς να επιτευχθεί το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Επίσης, ο Μανεσιώτης, 1991, μιλάει για τους τόκους που αντιστοιχούν στο τμήμα εκείνο των φόρων που καταβάλλονται με καθυστέρηση και μετά τη λήξη του οικείου δημοσιονομικού έτους. Συνάγεται επομένως από τις ανωτέρω επισημάνσεις, ότι, για να μην υπάρχει φοροδιαφυγή οι φορολογούμενοι θα πρέπει να δηλώνουν την φορολογητέα ύλη ολόκληρη, εθελοντικά αλλά και εμπρόθεσμα. Επίσης, όταν λέμε φοροδιαφυγή, εννοούμε το σύνολο των παρανομών ενεργειών των ιδιωτικών φορέων (επιχειρήσεων), με τις οποίες αποβλέπουν στη μείωση ή εξάλειψη της φορολογικής τους υποχρέωσης (δηλαδή την πληρωμή φόρων). Τέτοιες παράνομες ενέργειες είναι π.χ. η δήλωση στη Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία (Δ.Ο.Υ.) μικρότερου εισοδήματος από το πραγματοποιηθέν κατά τον υπολογισμό του φόρου εισοδήματος, η εμφάνιση από τις επιχειρήσεις ακαθάριστων εσόδων (τζίρος) μικρότερων από τα πραγματοποιηθέντα κατά τον υπολογισμό του φόρου κατανάλωσης, η λαθραία εισαγωγή ειδών από το εξωτερικό για να μη πληρωθούν δασμοί κλπ. Η φοροδιαφυγή εντοπίζεται εύκολα σε εισοδήματα που προέρχονται από μισθωτές υπηρεσίες ή εκμετάλλευση ακινήτων, λόγω της ευκολίας διασταύρωσης στοιχείων (δηλαδή σύγκριση εσόδου από τον ένα συμβαλλόμενο και δαπάνης από το άλλο), ενώ είναι δύσκολο να εντοπισθούν σε πηγές όπως από ελευθέρια επαγγέλματα. Στις εμπορικές επιχειρήσεις συνήθως η φοροδιαφυγή αντιμετωπίζεται με επιτόπου ελέγχους, αλλά και διασταυρώσεις. Στις περιπτώσεις που είναι δύσκολη η διασταύρωση, υπολογίζεται ένα τεκμαρτό εισόδημα, ενώ κατά καιρούς αναπροσαρμόζονται τα τεκμήρια διαβίωσης.

1.2.2 Σχέση Φοροδιαφυγής και Φοροαποφυγής

Φοροδιαφυγή και Φοροαποφυγή είναι δύο φαινόμενα που είναι ίσως τόσο παλιά όσο και η ίδια η φορολογία και η φορολόγηση³. Ωστόσο, θα πρέπει να γίνει μια διάκριση μεταξύ των δύο αυτών φαινομένων.

Η φοροδιαφυγή είναι η απόκρυψη της φορολογητέας δραστηριότητας και θα πρέπει να διακρίνεται από τη φοροαποφυγή, η οποία είναι η αναδιοργάνωση της οικονομικής δραστηριότητας, ενδεχομένως με κάποιο κόστος, έτσι ώστε να μειωθεί η συνολική φορολογική επιβάρυνση.

Οι συνέπειες της φοροαποφυγής για την μείωση της φορολογικής ύλης είναι ευνόητες μέσω της προσπάθειας εκμετάλλευσης των κενών της νομοθεσίας. Η φοροαποφυγή είναι νόμιμη, ενώ η φοροδιαφυγή δεν είναι. Στην πράξη, η διάκριση δεν είναι τόσο σαφής, δεδομένου ότι τα συστήματα φοροαποφυγής συχνά αμφισβητούνται ως προς τη νομιμότητά τους.

1.2.3 Σχέση Φοροδιαφυγής και Παραοικονομίας

Η φοροδιαφυγή δεν θα πρέπει να συγχέεται επίσης με την παραοικονομία, η οποία αποτελεί επίσης παράνομη δραστηριότητα με τεράστιες επιπτώσεις για την οικονομία, καθώς εμποδίζει την άσκηση αποτελεσματικής οικονομικής πολιτικής. Η πραγματική οικονομία αποτελείται από α) την επίσημη-μετρούμενη οικονομία, β) την ανεπίσημη-άτυπη οικονομία, η οποία δεν καταγράφεται γιατί προκύπτουν προβλήματα κατά την εκτίμηση της αξίας της και γ) την παραοικονομία. Η παραοικονομία περιλαμβάνει τις οικονομικές δραστηριότητες εκείνες που δημιουργούν προστιθέμενη αξία και δεν δηλώνονται ή δεν είναι δυνατόν να μετρηθούν με τις υπάρχουσες στατιστικές τεχνικές. Ως φαινόμενο, η παραοικονομία περιλαμβάνει ένα μεγάλο τμήμα της φοροδιαφυγής, τη διαφθορά, τη δωροδοκία και συνδέεται με πράξεις όπως το λαθρεμπόριο, το παραεμπόριο και τη λαθρεργασία. Υπό ευρεία έννοια, η παραοικονομία αποτελείται από α) ένα μείγμα δραστηριοτήτων εκτός μηχανισμού της αγοράς β) από παράνομες δραστηριότητες εντός των πλαισίων της αγοράς και γ) νόμιμες δραστηριότητες της αγοράς οι οποίες δεν καταγράφονται για διάφορους λόγους. Η παραοικονομία συνοδεύεται από μεγάλη φοροδιαφυγή με

---

³ Λεωνίδας Στεργίου, «Φοροδιαφυγή: Μία ιστορία 3.000 ετών», Εφημερίδα Καθημερινή, Φεβρουάριος 2007

αποτέλεσμα τον περιορισμό των δημόσιων φορολογικών εσόδων και των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης με αποτέλεσμα τη διόγκωση του δημοσιονομικού ελλείμματος και την μη αποτελεσματική άσκηση της οικονομικής πολιτικής. Παραοικονομία και φοροδιαφυγή δεν θα πρέπει να ταυτίζονται, καθώς η φοροδιαφυγή αφορά και τη νόμιμη οικονομία. Φοροδιαφυγή μπορεί να υπάρξει στο πλαίσιο τόσο της καταγραφόμενης όσο και της μη καταγραφόμενης οικονομικής δραστηριότητας, τρέχουσας και μη τρέχουσας. Ουσιαστικά τα δύο φαινόμενα συνυπάρχουν αλλά δεν ταυτίζονται στην περίπτωση των κρυμμένων και μη δηλωμένων δραστηριοτήτων, όπου τα εισοδήματα που κερδίζονται στην παραοικονομία όχι μόνο διαφεύγουν από τις στατιστικές υπηρεσίες αλλά και οι αντίστοιχοι φόροι αυτών των εισοδημάτων δεν εισπράττονται από τις οικονομικές υπηρεσίες. Η φοροδιαφυγή συνδέεται με την «αδήλωτη οικονομία», ενώ η παραοικονομία με τη «μαύρη οικονομία». Συνεπώς η έννοια της φοροδιαφυγής είναι γενικότερη της παραοικονομίας. Στο βαθμό όμως που η φοροδιαφυγή είναι αιτία της παραοικονομίας, τότε επιφέρουν σχεδόν τα ίδια αποτελέσματα στο οικονομικό σύστημα και ο περιορισμός του ενός εκ των δύο θα μπορούσε να συντελέσει και στον περιορισμό του άλλου.

1.2.4. Μέθοδοι φοροδιαφυγής

Το μέγεθος της φοροδιαφυγής διαφέρει από χώρα σε χώρα και η έκτασή της εξαρτάται από την δομή της κάθε χώρας, το μέγεθος των επιχειρήσεων, την λογιστική τους οργάνωση, στην διάρθρωση και λειτουργία του φορολογικού συστήματος και στην δομή των φοροτεχνικών υπηρεσιών. Η φοροδιαφυγή εκδηλώνεται με μέσα και πρακτικές που διακρίνονται για την ευρηματικότητα και συνθετότητά τους αλλά και με απλές μεθόδους. Το μέγεθος της φοροδιαφυγής στη χώρα μας σε σχέση με άλλες χώρες είναι ιδιαίτερα υψηλό. Η φοροδιαφυγή εντοπίζεται: α) στα φυσικά πρόσωπα και συγκεκριμένα στους μισθούς και τις συντάξεις, στο εισόδημα σε είδος, στα εισοδήματα από ενοίκια, στα εισοδήματα από κινητές αξίες, στο εισόδημα από γεωργικές επιχειρήσεις, στο εισόδημα από άσκηση ελεύθερου επαγγέλματος και στο εισόδημα από εμπορικές, βιοτεχνικές και βιομηχανικές επιχειρήσεις, β) στα νομικά πρόσωπα, γ) στον κατασκευαστικό τομέα, δ) στο ΦΠΑ, ε) στον φόρο μεταβίβασης ακινήτων, στ) στις κληρονομίες, δωρεές και γονικές παροχές, ζ) στους δασμούς και τα τέλη εισαγομένων, η) στον ΕΦΚ, η) τα

κέντρα διασκέδασης και καταστήματα ψυχαγωγίας, θ) στις τουριστικές επιχειρήσεις, ι) στα σωματεία, κ) στον κλάδο της υγείας (Τάτσος Ν., 1987). Το φαινόμενο της φοροδιαφυγής παρατηρείται σε όλους τους φόρους, ακόμα και σε αυτούς στους οποίους σύμφωνα με την θεωρία δεν θα έπρεπε.

Στην Ελλάδα οι μέθοδοι φοροδιαφυγής είναι απλοί, αν και τελευταία αρχίζει η φοροδιαφυγή να αποκτά πιο περίπλοκες μορφές. Παρακάτω εξετάζονται οι διάφορες μορφές φοροδιαφυγής ανά κατηγορία εισοδήματος.

Φοροδιαφυγή στην φορολογία εισοδήματος.

Ο φόρος εισοδήματος είναι ο φόρος στον οποίο παρατηρούνται τα περισσότερα φαινόμενα φοροδιαφυγής. Ο βασικότερος λόγος για αυτό είναι το γεγονός ότι ο φόρος εισοδήματος, λόγω της φύσης του ως άμεσος φόρος, γίνεται ιδιαίτερα αντιληπτός από τους φορολογούμενους και επομένως προκαλεί την αντίδραση τους. Ένας άλλος βασικός λόγος είναι το ειδικό φορολογικό καθεστώς που διέπει διάφορες επαγγελματικές ομάδες με αποτέλεσμα όχι μόνο στην πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος αλλά και στην δημιουργία αισθήματος αδικίας στους υπόλοιπους. Τέλος η μη τιμαριθμοποίηση της φορολογικής κλίμακας σε συνδυασμό με τα μεγάλα ποσοστά πληθωρισμού ώθησε τους φορολογούμενους να βρουν άλλους τρόπους μείωσης των φορολογικών βαρών. Ο φόρος εισοδήματος χωρίζεται σε φόρο εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων. Εξαιτίας των ιδιοτήτων της κάθε κατηγορίας είναι διαφορετικοί και οι τρόποι φοροδιαφυγής.

Φοροδιαφυγή στην φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων.

1. Εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες. Μία μέθοδος φοροδιαφυγής σε αυτό τον τύπο εισοδημάτων είναι η λήψη αμοιβής σε είδος η οποία δεν δηλώνεται πουθενά και για αυτό το λόγο είναι δύσκολος ο εντοπισμός της. Επίσης μια ιδιαίτερα διαδεδομένη μορφή φοροδιαφυγής είναι η δεύτερη ή παράλληλη εργασία η οποία δεν δηλώνεται. Τέλος είναι η απόκρυψη της εργασίας ώστε να μην χαθεί το επίδομα ανεργίας.
2. Εισόδημα από ενοίκια. Η φοροδιαφυγή στον τομέα αυτό πραγματοποιείται με την απόκρυψη της ενοικίασης κάποιου ακινήτου ή δήλωση μικρότερου ποσού ενοικίου από το πραγματικό. Επίσης δευτερεύουσες εξοχικές κατοικίες ή και επαγγελματικοί χώροι δηλώνονται ως κενά ώστε να μην υποστούν την φορολόγηση του τεκμαρτού εισοδήματος από ιδιόχρηση ή ιδιοκατοίκηση.

3. Εισόδημα από γεωργικές επιχειρήσεις. Η φοροδιαφυγή στον τομέα αυτό γίνεται με την πώληση αγροτικών προϊόντων χωρίς παραστατικά, διακίνηση με παραστατικά τα οποία αναγράφουν ποσότητες μικρότερες από τις πραγματικές, διακίνηση προϊόντων ως δήθεν κοινοτικά χωρίς καθόλου παραστατικά. Τέλος με την λήψη εικονικών τιμολογίων δαπανών ζητούν αυξημένη επιστροφή ΦΠΑ.
4. Εισόδημα από την άσκηση ελευθέριου επαγγέλματος. Η συχνότερη μέθοδος φοροδιαφυγής της περίπτωσης αυτής είναι η μη έκδοση δελτίου παροχής υπηρεσιών ή η έκδοση με ποσό υποπολλαπλάσιο του πραγματικού.

Φοροδιαφυγή στην φορολογία εισοδήματος νομικών προσώπων.

Οι συνηθισμένες μέθοδοι φοροδιαφυγής στην κατηγορία αυτή είναι: η υπερτιμολόγηση των εισαγωγών και υποτιμολόγηση των εξαγωγών, η υποτίμηση της αξίας των απογραφέντων αγαθών της εταιρείας, η παραγωγή με τη μέθοδο του φασόν στον οποίο είναι δύσκολο να εντοπιστεί ο όγκος της παραγωγής και το ύψος των πωλήσεων, η διόγκωση διαφημιστικών ή άλλων δαπανών. Μία μεγάλη κατηγορία είναι η φοροδιαφυγή μέσω των αναπτυξιακών νόμων κατά την οποία τα ποσά που λαμβάνονται χρησιμοποιούνται είτε για άλλους λόγους είτε χρησιμοποιούνται τα κίνητρα των αναπτυξιακών για μείωση του φορολογητέου εισοδήματος χωρίς να γίνεται καμία επένδυση.

Φοροδιαφυγή στον τομέα του αυτοκινήτου.

Η κυριότερη μορφή φοροδιαφυγής της περίπτωσης αυτής εστιάζεται στον τομέα επισκευών και συντηρήσεων των αυτοκινήτων με την μη έκδοση παραστατικών στοιχείων. Ένας νέος τρόπος φοροδιαφυγής στον τομέα αυτό είναι η εισαγωγή μεταχειρισμένων αυτοκινήτων από χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και μέσω εικονικών πωλήσεων με ενδοκοινοτική παράδοση σε άλλες χώρες και τελικά τιμολόγηση με τον νόμο για το περιθώριο κέρδους αποφεύγοντας την καταβολή φόρων και τελών.

Φοροδιαφυγή στον κατασκευαστικό τομέα.

Ο κατασκευαστικός τομέας είναι από τους κλάδους με την μεγαλύτερη δυνατότητα φοροδιαφυγής. Οι τεχνικές εταιρείες λαμβάνουν εικονικά τιμολόγια για την διόγκωση των δαπανών τους, εμφανίζουν εικονικές ώρες εργασίες και εικονικές συνεργασίες. Μετακίνηση τιμολογίων υλικών και εργασίας από την μία οικοδομή στην άλλη προκειμένου να μην πληρωθεί ΦΠΑ. Οι μηχανικοί δηλώνουν ως κόστος εργασίας αυτό που προβλέπεται από το ελάχιστο κόστος οικοδομής ενώ η αμοιβή τους είναι

πολλαπλάσια, επίσης δεν δηλώνουν εισοδήματα που προέρχονται από ακίνητα για τα οποία δεν απαιτείται άδεια και τέλος δεν δηλώνουν την αμοιβή τους από παροχή υπηρεσίας προς τεχνικά γραφεία.

Φοροδιαφυγή στον φόρο προστιθέμενης αξίας (Φ.Π.Α.).

Ο ΦΠΑ θεωρείται από την φύση του ως ένας φόρος ο οποίος περιορίζει την φοροδιαφυγή διότι με στην σταδιακή χρεοπίστωση του στα διάφορα συναλλακτικά στάδια δημιουργεί, κατά μία έννοια, αντίθετα συμφέροντα μεταξύ των αγοραστών και πωλητών και επομένως η φοροδιαφυγή μειώνεται. Την θεώρηση αυτή δεν την ασπάζονται όλοι οι ερευνητές τονίζοντας ότι αυτός ο φόρος αφήνει μεγάλα περιθώρια συνεννόησης μεταξύ των επιτηδευματιών και επομένως δεν μειώνει την φοροδιαφυγή, η διεθνής πρακτική εξάλλου επιβεβαιώνει ότι στις χώρες όπου έχει εφαρμοστεί δεν οδήγησε σε μείωση της φοροδιαφυγής. Οι συνηθέστερες μέθοδοι φοροδιαφυγής στον ΦΠΑ αναφέρονται παρακάτω:

- Δημιουργία ομάδας επιχειρήσεων που δρουν ως ομάδα ανταλλάσσοντας μεταξύ τους φορολογικά στοιχεία που αφορούν εικονικές ως προς το περιεχόμενο συναλλαγές.
- Διακίνηση εμπορευμάτων από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.), με πλαστά παραστατικά ή εμφάνιση των συναλλαγών από τρίτες χώρες ως ενδοκοινοτικές.
- Μετά την ελεύθερη από διατυπώσεις μετακίνηση των πολιτών της Ε.Ε. πολλά αγαθά μικρού όγκου και μεγάλης αξίας μεταφέρονται μέσα σε προσωπικές αποσκευές και με αυτό τον τρόπο διατίθενται στην αγορά χωρίς καμία επιβάρυνση.
- Εμφάνιση παραστατικών που έχουν εκδοθεί από ανύπαρκτες εταιρείες χωρών μελών της Ε.Ε. με σκοπό να καλυφθεί φοροδιαφυγή στην εσωτερική αγορά.
- Σε περίπτωση όπου οι πελάτες των επιχειρήσεων έχουν καταστήματα σε νησιά όπου ισχύει μειωμένος συντελεστής εμφανίζονται ότι οι πωλήσεις έχουν γίνει προς τα νησιά ενώ στην πραγματικότητα έχουν πραγματοποιηθεί αλλού.
- Καταχώριση στα βιβλία των επιχειρήσεων πλαστών ή εικονικών τιμολογίων προμηθευτών.
- Εγγραφές στα βιβλία των επιχειρήσεων εγγραφών χωρίς την ύπαρξη παραστατικών.

- Εμφάνιση παραστατικών με εκδότες άτομα τα οποία έχουν αποβιώσει ή από επιχειρήσεις που έχουν τεθεί σε αδράνεια ή έχουν προβεί σε παύση του επιτηδεύματός τους.
- Ηθελημένη λανθασμένη καταχώρηση στα λογιστικά βιβλία των επιχειρήσεων.
- Αναγραφή ΦΠΑ σε τιμολόγια αγοράς αγαθών τα οποία απαλλάσσονται του ΦΠΑ.
- Έκπτωση του ΦΠΑ δαπανών που δεν αναγνωρίζονται προς έκπτωση.
- Συμψηφισμός του ΦΠΑ πράξεων που δεν υπόκεινται σε συμψηφισμό.
- Συμψηφισμός ΦΠΑ για τον οποίο έχει ζητηθεί η επιστροφή του.
- Πραγματοποίηση αγορών και πωλήσεων χωρίς την έκδοση παραστατικών.
- Αλλοίωση των αριθμητικών δεδομένων των δελτίων αποστολής.
- Έκδοση παραστατικών με χαμηλότερο ποσό από το εισπραττόμενο.

Φοροδιαφυγή στον φόρο μεταβίβασης ακινήτων.

Μετά την εισαγωγή του συστήματος αντικειμενικού προσδιορισμού της αξίας των ακινήτων έχει μειωθεί η δυνατότητα φοροδιαφυγής. Ωστόσο σε κάποιες περιοχές οι οποίες δεν έχουν ενταχθεί στο ανωτέρω σύστημα, και η εκτίμηση γίνεται βάσει συγκριτικών στοιχείων υπάρχουν μεγάλα περιθώρια φοροδιαφυγής λόγω προσδιορισμού χαμηλής αξίας.

Φοροδιαφυγή στην φορολογία κληρονομιών, δωρεών και γονικών παροχών.

Στον φόρο αυτό όταν κληρονομούνται ακίνητα ισχύουν τα ίδια με την μεταβίβαση ακινήτων όταν όμως πρόκειται για κινητά περιουσιακά στοιχεία ή χρήματα η φοροδιαφυγή παραμένει σε υψηλά επίπεδα γιατί τα περιουσιακά αυτά στοιχεία μεταβιβάζονται εύκολα χωρίς να απαιτείται πάντοτε η τήρηση κάποιων νομικών ή άλλων διαδικασιών.

Φοροδιαφυγή στον φόρο μεγάλης ακίνητης περιουσίας.

Η φοροδιαφυγή στον τομέα αυτό είναι ίσως από τις πιο απλές και εκδηλώνεται με την μη υποβολή δήλωσης ή δήλωσης με μειωμένη την αξία των ακινήτων.

Φοροδιαφυγή στους ειδικούς φόρους κατανάλωσης υγρών καυσίμων, οινοπνεύματος, καπνοβιομηχανικών προϊόντων.

Λόγω του μεγέθους της φορολογικής βάσης αλλά και των υψηλών φορολογικών συντελεστών η φοροδιαφυγή στον τομέα αυτό είναι εκτεταμένη. Οι κυριότερες μέθοδοι φοροδιαφυγής είναι η νόθευση και η λαθρεμπορία. Στα καύσιμα η φοροδιαφυγή εντοπίζεται κυρίως στο πετρέλαιο. Εδώ έχουμε τη χρησιμοποίηση

πετρελαίου θέρμανσης για κίνηση, πετρέλαιο που προορίζεται για καράβια να διατίθεται στην αγορά. Στο αλκοόλ η φοροδιαφυγή συντελείται με την παράνομη εισαγωγή και διάθεση αλκοολούχων ποτών όπου εκτός από τον ειδικό φόρο δεν καταβάλλεται και ο φόρος πολυτελείας. Επίσης πολλές μικρές ποτοποιίες διακινούν τα προϊόντα τους χωρίς τα νόμιμα παραστατικά, τέλος υπάρχουν πολλές παράνομες ποτοποιίες οι οποίες λειτουργούν χωρίς καμία άδεια και διαθέτουν παράνομα τα προϊόντα τους στην αγορά. Στα καπνικά προϊόντα η φοροδιαφυγή συντελείται μέσω της λαθραίας εισαγωγής και διάθεσης προϊόντων καπνού.

Οι συνηθέστεροι τρόποι φοροδιαφυγής και με τους οποίους διενεργείται είναι:

- Με την πραγματοποίηση αγορών και πωλήσεων χωρίς επίσημα φορολογικά στοιχεία.
- Την πώληση δύο ίδιων ποσοτήτων ενός αγαθού και την καταχώρηση στα βιβλία της μίας.
- Την έκδοση φορολογικών στοιχείων μεταφοράς κατά τα όποια το στέλεχος διαφέρει από το πρωτότυπο για λόγους που εξυπηρετούν είτε τον εκδότη είτε τον λήπτη.
- Με την υπερτιμολόγηση των εισαγωγών και την υποτιμολόγηση των εξαγωγών, ιδίως μεταξύ συγγενών επιχειρήσεων.
- Με την διόγκωση του κόστους παραγωγής με την καταχώρηση ανύπαρκτων εξόδων, λήψη εικονικών Φ/Σ.
- Πολλοί λαμβάνουν τιμολόγια από τους προμηθευτές τους χωρίς να τα καταχωρούν στα βιβλία τους και έτσι δικαιολογούν και τις μειωμένες πωλήσεις τους.
- Πραγματοποιώντας ηθελημένα λάθη στα βιβλία τους για να αλλοιώσουν τα τελικά αποτελέσματα και τους αποδιδόμενους έμμεσους και άμεσους φόρους στο δημόσιο.
- Δεν εκδίδονται είτε εκδίδονται αθεώρητες αποδείξεις σε πελάτες στα κέντρα διασκέδασης ή κρατιέται ένας λογαριασμός και χρησιμοποιείται και σε επόμενο πελάτη.
- Οι ελεύθεροι επαγγελματίες (γιατροί, δικηγόροι, τεχνίτες κλπ) δεν εκδίδουν καθόλου αποδείξεις παροχής υπηρεσίας ή εκδίδουν με πολύ μικρότερο ποσό και δεν παραδίδουν στον πελάτη το αντίτυπο. Σε άλλες περιπτώσεις εκδίδουν την απόδειξη χωρίς να αναγράφεται το ονοματεπώνυμο του πελάτη και στην

περίπτωση που ο πελάτης δεν την ζητήσει την παραδίδουν στον επόμενο που θα την ζητήσει. Τέλος σε πολλές περιπτώσεις ζητούν από τους πελάτες τους να δηλώσουν ψευδώς στον φορολογικό έλεγχο ότι δεν πλήρωσαν.

- Στα εισοδήματα την Α΄ πηγής από εκμισθούμενες και ιδιοκατοικούμενες οικοδομές, όταν δεν δηλώνονται καθόλου οι οικοδομές καθώς και όταν στα μισθωτήρια συμβόλαια αναγράφεται πολύ μικρότερη αξία από την πραγματική και παρατηρείται μεγάλος αριθμός συμβολαίων να μην κατατίθεται στις Δ.Ο.Υ. (ΑΣΟΕ, 1984).

1.2.5. Αίτια και παράγοντες της φοροδιαφυγής

Στις αρχές του 2010 εκπονήθηκε μία έρευνα από Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδος σε συνεργασία με το Τμήμα Στατιστικής του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών σχετικά με τη φοροδιαφυγή. Συγκεκριμένα, η έρευνα για τη μελέτη εκπονήθηκε σε δείγμα 747 ατόμων άνω των 18 ετών, σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη από 20-30 Ιανουαρίου 2010. Στόχος της έρευνας ήταν η εύρεση των αιτίων της φοροδιαφυγής. Η αξιολόγηση των ευρημάτων οδήγησε σε εντυπωσιακά συμπεράσματα. Αξίζει να αναφερθεί ότι οκτώ στους δέκα ερωτηθέντες (ποσοστό 80,2%) εκτιμούν ότι οι φορολογούμενοι που φοροδιαφεύγουν το πραγματοποιούν, επειδή «υπάρχει μικρή πιθανότητα εντοπισμού τους» από τις φοροελεγκτικές αρχές που είναι αρμόδιες για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. Επίσης το 17,9% των ερωτηθέντων είναι διατεθειμένο να πάρει το ρίσκο της απόκρυψης των εισοδημάτων του, αν και γνωρίζει ότι είναι πολύ πιθανό να εντοπισθεί από τις φορολογικές αρχές. Σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν το 45% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι «αν θελήσει να αποκρύψει τα εισοδηματά του από την εφορία, μπορεί να το πραγματοποιήσει». Μάλιστα το 12,2% των ερωτηθέντων παραδέχτηκε ότι έχει επιχειρήσει να εξαπατήσει την εφορία αναφορικά με τα πραγματικά του εισοδήματα. Θετικό ήταν ότι οι 8 στους 10 συμμετέχοντες, θεωρούν ότι είναι ηθική τους υποχρέωση να δηλώνουν τα πραγματικά τους εισοδήματα. Βέβαια αυτό έρχεται σε αντίθεση με τις δηλώσεις των νέων και του δυναμικού ηλικιακά τμήματος του ενεργού πληθυσμού οι οποίοι αποκάλυψαν ότι είναι πρόθυμοι να αποκρύψουν τα εισοδήματά τους. Χαρακτηριστική ήταν η αιτιολόγηση της φοροδιαφυγής που πρόσφεραν οι ερωτηθέντες. Δήλωσε το 50% ότι η φοροδιαφυγή αποτελεί μια

λογική αντίδραση σε ένα διεφθαρμένο κράτος. Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι υπάρχει έντονο πρόβλημα φοροδιαφυγής στην Ελλάδα.

Τόσο το μέγεθος της φοροδιαφυγής όσο και η έκταση της διαφέρει από χώρα σε χώρα, από κλάδο σε κλάδο, οι κυριότεροι παράγοντες φοροδιαφυγής όμως είναι οι παρακάτω:

1. Το μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο του πληθυσμού. Έχει διαπιστωθεί ότι όσο χαμηλότερο είναι το μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο του πληθυσμού τόσο μεγαλύτερη είναι η τάση για φοροδιαφυγή. Αυτό συμβαίνει διότι οι φορολογούμενοι δεν μπορούν να συνειδητοποιήσουν ότι οι φόροι χρησιμοποιούνται για την παραγωγή των αγαθών και υπηρεσιών οι οποίες καλύπτουν συλλογικές ανάγκες.
2. Ο τρόπος κατανομής του φορολογικού βάρους. Τα επίπεδα φοροδιαφυγής μεγαλώνουν όταν η κατανομή των φορολογικών βαρών δεν συνάδει με το κοινό αίσθημα για φορολογική δικαιοσύνη.
3. Το επίπεδο φορολογικής επιβάρυνσης. Όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο της φορολογικής επιβάρυνσης τόσο μεγαλύτερη είναι η τάση για φοροδιαφυγή. Αυτό συμβαίνει διότι με μεγάλες φορολογικές επιβαρύνσεις μειώνεται πολύ το διαθέσιμο εισόδημα των φορολογουμένων. Επίσης όσο πιο μεγάλη είναι η φορολογική επιβάρυνση τόσο μεγαλύτερο είναι το κίνητρο για φοροδιαφυγή.
4. Ο τρόπος δαπάνης των εσόδων. Όσο περισσότερο συνετή, ορθολογική, χρηστή και διάφανη είναι η διαχείριση του δημοσίου χρήματος τόσο μικρότερη είναι η τάση των φορολογουμένων για φοροδιαφυγή.
5. Η διάρθρωση του φορολογικού συστήματος. Όλοι οι φόροι δεν παρουσιάζουν τις ίδιες δυνατότητες για φοροδιαφυγή άρα η διάρθρωση του φορολογικού συστήματος είναι σημαντική όπως επίσης σημαντική είναι η συνοχή του συστήματος και ο τρόπος με τον οποίο επιβάλλονται οι φόροι.
6. Η οργάνωση και το επίπεδο των φοροτεχνικών υπηρεσιών. Η σωστή οργάνωση των φοροτεχνικών υπηρεσιών, η χρήση σύγχρονων ηλεκτρονικών εργαλείων περιορίζουν τις δυνατότητες φοροδιαφυγής και διευκολύνουν τον εντοπισμό των φοροφυγάδων. Το υψηλό επίπεδο εξειδίκευσης και ηθικής των ελεγκτικών μηχανισμών συμβάλλει αποφασιστικά επίσης στον περιορισμό της φοροδιαφυγής.
7. Ο βαθμός οργάνωσης της αγοράς. Αν η αγορά αποτελείται από πολλές και μικρές σε μέγεθος επιχειρήσεις είναι μεγαλύτερος ο κίνδυνος φοροδιαφυγής. Αντίθετα οι

μεγάλες επιχειρήσεις έχουν ένα σύστημα καταγραφής των πράξεων τους πράγμα που διευκολύνει τον έλεγχο.

8. Ο βαθμός ανάπτυξης της οικονομίας. Σε καλά οργανωμένες οικονομίες οι συναλλαγές μεταξύ των φορολογούμενων καταγράφονται εύκολα και αξιόπιστα με αποτέλεσμα την διευκόλυνση του ελεγκτικού έργου.
9. Η διάρθρωση του Εθνικού εισοδήματος της χώρας. Αυτό ισχύει κυρίως για το φόρο εισοδήματος διότι υπάρχουν φόροι όπου η φοροδιαφυγή είναι δύσκολη ενώ σε άλλες περιπτώσεις η παρεμπόδιση της είναι δύσκολη.
10. Το επίπεδο προσωπικής ηθικής και η πιθανότητα εντοπισμού από τις φορολογικές αρχές.
11. Η καλή γνώση του φορολογικού συστήματος.

Εξετάζοντας τις προαναφερόμενες αιτίες που προκαλούν την φοροδιαφυγή μπορούμε να επισημάνουμε τα εξής μέτρα αντιμετώπισης του φαινομένου:

1. Παιδεία

Θα πρέπει να αναδιαμορφωθεί εκ βάθρων από το Δημοτικό μέχρι το Πανεπιστήμιο. Τα παιδιά πρέπει να διδάσκονται τις έννοιες όπως, επιχειρηματικότητα, επιχείρηση, επιχειρηματίας, υποχρεώσεις – απαιτήσεις της επιχείρησης και του επιχειρηματία δημοσιονομική πολιτική, επιχειρηματική ηθική, έτσι ώστε να αποκτήσει η νέα γενιά αυξημένη φορολογική συνείδηση σε όλους τους τομείς της οικονομίας.

2. Ενεργοί πολίτες.

Θα πρέπει να γίνουμε όλοι ενεργοί πολίτες αλλά ταυτόχρονα να αλλάξει και η νομοθεσία της χώρας καθώς και η δημόσια διοίκηση.

3. Απλοποίηση νομοθεσίας και ταυτόχρονα ενίσχυση του πληροφοριακού συστήματος TAXIS για συνεχείς ελέγχους και διασταυρώσεις.

4. Ενίσχυση της διαφάνειας

Ορθή διαχείριση φόρων και στοχευμένη δημοσιονομική πολιτική στην μείωση των κρατικών δαπανών, ώστε να υπάρξει εμπιστοσύνη μεταξύ πολιτών και κράτους και μείωση αν όχι εξάλειψη της φοροδιαφυγής.

1.2.6. Συνέπειες της φοροδιαφυγής

Η φοροδιαφυγή έχει πολλές δυσμενείς συνέπειες οι κυριότερες από τις οποίες είναι:

- Προκαλεί ανισοκατανομή των φορολογικών βαρών γιατί δεν είναι διατεθειμένοι όλοι οι φορολογούμενοι να παραβούν τον νόμο και δεν έχουν όλοι οι φορολογούμενοι τις ίδιες δυνατότητες και ευκαιρίες να προβούν σε φοροδιαφυγή. Επομένως άτομα με την ίδια φοροδοτική ικανότητα έχουν διαφορετική φορολογική επιβάρυνση.
- Μέσω της φοροδιαφυγής μειώνονται τα φορολογικά έσοδα του κράτους με αποτέλεσμα να έχει περιορισμένες δυνατότητες χρηματοδότησης των δαπανών του. Η πρακτική αυτή οδηγεί τον προϋπολογισμό του κράτους σε χρόνιο έλλειμμα, αύξηση του δημόσιου δανεισμού και αποσταθεροποίηση του Εθνικού εισοδήματος.
- Μειώνει την αποτελεσματικότητα των φορολογικών μέτρων για την επίτευξη των στόχων της οικονομικής πολιτικής.
- Διαταράσσει τους όρους ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων. Διότι οι εταιρείες που φοροδιαφεύγουν έχουν μικρότερο κόστος και επομένως βρίσκονται σε πλεονεκτικότερη θέση έναντι εκείνων που δεν φοροδιαφεύγουν.
- Η φοροδιαφυγή είναι ευκολότερη στους άμεσους φόρους (π.χ. μη δήλωση φορολογητέου εισοδήματος) διότι το κράτος δίνει μεγαλύτερη έμφαση στους έμμεσους φόρους. Η πρακτική αυτή έχει σαν αποτέλεσμα την επιβάρυνση των μεσαίων και χαμηλών εισοδημάτων.
- Επηρεάζεται η φορολογική συνείδηση των φορολογουμένων που είναι συνεπείς με τις υποχρεώσεις τους, με αποτέλεσμα την διεύρυνση του φαινομένου της φοροδιαφυγής.

Εκτός όμως από τις δυσμενείς επιπτώσεις της φοροδιαφυγής υπάρχουν συγγραφείς οι οποίοι υποστηρίζουν ότι η φοροδιαφυγή έχει και ορισμένες θετικές επιπτώσεις στην οικονομία των χωρών, για παράδειγμα υποστηρίζεται ότι η φοροδιαφυγή αυξάνει την δυνατότητα αποταμίευσης των ατόμων και των επιχειρήσεων με συνέπεια την επιτάχυνση της οικονομικής ανάπτυξης, επίσης η φοροδιαφυγή αποτρέπει την υπέρμετρη φορολογική επιβάρυνση. Πιο ακραίες απόψεις

υποστηρίζουν ότι η φοροδιαφυγή έχει θετική επίδραση ακόμα και στον κρατικό προϋπολογισμό.

1.2.7. Οι επιδράσεις της φοροδιαφυγής στον πληθωρισμό και την ανεργία

Δύο πολύ βασικές επιδράσεις της φοροδιαφυγής στην Οικονομική ζωή μίας χώρας είναι ότι:

1. Παραβιάζεται η βασική αρχή της Δίκαιης κατανομής των φορολογικών βαρών με ότι αυτό συνεπάγεται και,

2. Το Κράτος ενδέχεται να αντιμετωπίσει ταμειακές δυσχέρειες. Αυτό μπορεί να οδηγήσει είτε σε αύξηση των φόρων, είτε με κρατικό δανεισμό είτε με μείωση των Κρατικών δαπανών (μικρότερες αυξήσεις σε μισθούς, μείωση δαπανών για παιδεία κλπ).

Αναμφισβήτητα η φοροδιαφυγή όπως προαναφέραμε αφού δημιουργεί μαύρο χρήμα επηρεάζει και τα λοιπά οικονομικά μεγέθη, άρα δημιουργεί πληθωρισμό και επηρεάζει αρνητικά την ανεργία. Επίσης δημιουργεί πρόβλημα στο Ασφαλιστικό μας σύστημα αφού έχουμε μαύρη εργασία άρα έχουμε εισφοροδιαφυγή και συνεπώς μείωση της καθαρής θέσης των ασφαλιστικών ταμείων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο :

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Η ανάπτυξη της φοροδιαφυγής ή συνώνυμα της μη φορολογικής συμμόρφωσης παρατηρείται έντονα όχι μόνο σε παγκόσμιο επίπεδο, αλλά και στην Ελλάδα, ενώ η μέτρησή της είναι εξαιρετικά δύσκολη επιδίωξη, διότι είναι ένα φαινόμενο που προϋποθέτει συστηματική ερευνητική προσπάθεια από έμπειρους και καταρτισμένους ερευνητές. Ανατρέχοντας σε σχετική βιβλιογραφία η πλειάδα ερευνών εντοπίζεται στην ατομική συμπεριφορά σε σύγκριση με εκείνη που οδηγεί στην φοροδιαφυγή επιχειρήσεων. Βασικά η σχετική θεωρία ασχολείται με τον εντοπισμό των κινήτρων που οδηγούν τα άτομα στη φοροδιαφυγή ή γενικότερα να δραστηριοποιούνται στην παραοικονομία και μπορεί να υποστηριχθεί ότι έχει προκύψει ως συνέχεια των υποδειγμάτων που ανέπτυξαν οικονομολόγοι για τα οικονομικά του εγκλήματος (Becker, 1968)⁴, καθώς και την θεωρία επιλογής υπό συνθήκες κινδύνου και αβεβαιότητας (Arrow, 1970)⁵. Η σύνδεση με αυτά τα γνωστικά πεδία είναι προφανής. Η φοροδιαφυγή αποτελεί εξορισμού παράνομη δραστηριότητα και συνεπάγεται κίνδυνο εντοπισμού και επιβολής ανάλογης τιμωρίας (πρόστιμο). Έτσι το πρόβλημα του φορολογούμενου, είναι ποιο ποσοστό του δεδομένου εισοδήματός του θα δηλώσει στις φορολογικές αρχές, αισθανόμενος ως προς αυτό ασφαλής αλλά χωρίς κάποια απόδοση, και ποιο θα αποκρύψει, κερδίζοντας σε φόρους αλλά και αναλαμβάνοντας κίνδυνο εντοπισμού και τιμωρίας. Η επιλογή του πρέπει να είναι τέτοια ώστε να μεγιστοποιήσει την αναμενόμενη χρησιμότητά του, η οποία υποτίθεται ότι εξαρτάται από το διαθέσιμο εισόδημά του (αφού καταβάλει τους φόρους και προσθέσει το καθαρό προϊόν της φοροδιαφυγής) (Allingham and Sandmo, 1972)⁶. Η θεωρία στηρίζεται στην υπόθεση ότι τα άτομα συμπεριφέρονται ορθολογικά, δεν τους αρέσει ο κίνδυνος (τον αποφεύγουν) και επιδιώκουν να μεγιστοποιήσουν τη χρησιμότητά τους ακολουθώντας τα αξιώματα της θεωρίας επιλογής υπό συνθήκες αβεβαιότητας. Υπό τέτοιες συνθήκες είναι προφανές ότι το άτομο θα δηλώνει χαμηλότερο εισόδημα εάν η αναμενόμενη ποινή ανά μονάδα

---

⁴ Becker G., (1968), "Crime and punishment: an economic approach", Journal of Political Economy, vol 76, pp 169-217

⁵ Arrow K., (1970), Essays in the theory of risk –bearing, Amsterdam, North Holland

⁶ Allingham M. and A. Sandmo, (1972), "Income tax evasion: a theoretical analysis" Journal of Public Economics

αδήλωτου εισοδήματος είναι μικρότερη από τον κανονικό συντελεστή φόρου εισοδήματος. Επίσης όσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα φορολογικού ελέγχου, καθώς και η επιβαλλόμενη ποινή τόσο μεγαλύτερη θα είναι η φορολογική συμμόρφωση (Allingham and Sandmo, 1972). Η σχέση μεταξύ εισοδήματος και φορολογικής συμμόρφωσης είναι θετική υπό την προϋπόθεση ότι η προβλεπόμενη ποινή υπερβαίνει το 100%, ενώ εάν είναι μικρότερη αυτή η σχέση καθίσταται αβέβαιη. Επομένως, με την υπόθεση ότι οι ποινές επιβάλλονται όχι στο αποκρυβέν εισόδημα αλλά στον μη καταβαλλόμενο φόρο προκύπτει θεωρητικά ότι υπάρχει θετική σχέση μεταξύ φορολογικών συντελεστών και φορολογικής συμμόρφωσης (Yitzhaki, 1974)⁷. Παραπέρα έχουν αναπτυχθεί υποδείγματα που ενσωματώνουν στην ανάλυση το γεγονός ότι οι κυρώσεις ποικίλουν από απλά πρόστιμα έως ποινική δίωξη, ανάλογα με το ύψος της φοροδιαφυγής (Witte and Woodbury, 1985)⁸. Τα συμπεράσματα των θεωρητικών αναλύσεων καθίστανται λιγότερο σαφή εάν ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι επιτυχής φοροδιαφυγή (στο φόρο εισοδήματος) σημαίνει ότι αλλάζει το καθαρό (ωριαίο) εισόδημα του φοροφυγάδα και έτσι πιθανό να αλλάξει τις ώρες εργασίας του, πράγμα που επιδρά στο πραγματικό όσο και στο δηλούμενο εισόδημά του. Με άλλα λόγια το εισόδημα δεν μπορεί να θεωρείται, όπως παραπάνω, δεδομένο αλλά προσδιορίζεται ταυτόχρονα με τη φοροδιαφυγή. Υπό αυτές τις συνθήκες οι σχέσεις μεταξύ φοροδιαφυγής και μεταβλητών που μπορεί να αποτελέσουν εργαλεία πολιτικής, όπως είναι οι φορολογικοί συντελεστές, τα πρόστιμα, η πιθανότητα ελέγχου και το ωρομίσθιο, καθίστανται περισσότερο αμφίβολες, μιας και οι δυνατές επιδράσεις μεταβολών των τελευταίων συχνά έχουν αντίθετες κατευθύνσεις (Andersen (1977)⁹, Isachsen and Strom (1985)¹⁰, Sandmo (1981)¹¹). Με την αλτρουιστική προσέγγιση ο φορολογούμενος δεν ενδιαφέρεται αποκλειστικά για τη δική του ευημερία αλλά και για την ευημερία του συνόλου.

Έτσι γνωρίζοντας ότι με τη φοροδιαφυγή του μειώνονται οι διαθέσιμοι πόροι της κοινωνίας αναλαμβάνει ένα μη χρηματικό κόστος που εκδηλώνεται με ζημιά της προσωπικότητάς του που υφίσταται σε περίπτωση σύλληψης και στιγματισμού από

⁷Yitzhaki (1974), 'A Note on Income Tax Evasion: A Theoretical Analysis', *Journal of Public Economics* 3(2), 201–202

⁸ Witte A. and D. Woodbury, (1985), "The effects of tax laws and tax administration on tax compliance: the case of the U.S. individual income tax" *National Tax Journal*

⁹ Andersen P. (1977), "Tax evasion and labour supply", *Scandinavian Journal of Economics*, vol 79

¹⁰ Isachsen A. J. and Strom S., (1985), "The hidden economy: the labour market and tax evasion", *Scandinavian Journal of Economics*, vol 82

¹¹ Sandmo A., (1981), "Income tax evasion, labour supply and the equity-efficiency trade-off", *Journal of Public Economics*, vol 16

την κοινή γνώμη (Bosco and Mittone, 1997)¹². Η ένταση αυτού του στίγματος είναι προφανές ότι επηρεάζεται θετικά από την έκταση της φοροδιαφυγής στην κοινωνία. Συνοπτικά μπορεί να λεχθεί ότι η υπόθεση ότι ο φορολογούμενος αποφασίζει να φοροδιαφύγει συγκρίνοντας το χρηματικό όφελος από τη φοροδιαφυγή με τις πιθανές ποινές δεν επαρκεί μιας και αγνοεί τη στάση και συμπεριφορά των ατόμων απέναντι στους φόρους. Η αδυναμία των θεωρητικών υποδειγμάτων να δείξουν αναμφισβήτητες σχέσεις φοροδιαφυγής και άλλων σχετικών μεταβλητών έχει στρέψει την προσοχή των ερευνητών σε εμπειρικές εργασίες για να θεμελιώσουν ασφαλέστερα τις σχέσεις φοροδιαφυγής και προσδιοριστικών της παραγόντων (Pencavel (1979)¹³, Slemrod (1984)¹⁴, Witte and Woodbury (1985)¹⁵, Joulfaian and Rider (1985)¹⁶). Σχετικά με τη φοροδιαφυγή των νομικών προσώπων η βιβλιογραφία (θεωρητική και εμπειρική) είναι μάλλον περιορισμένη. Σε θεωρητικό επίπεδο έχουν αναπτυχθεί μόνο υποδείγματα που συνδέουν τη φοροδιαφυγή με τη διάρθρωση του κλάδου που ανήκει η επιχείρηση, δείχνοντας ότι η φοροδιαφυγή αυξάνει με το βαθμό συνεννόησης αλλά και με τα σχετικά μερίδια σε ολιγοπωλιακές αγορές (Marrelli and Martina 1988)¹⁷, ενώ εάν το μονοπώλιο υπερεκτιμά το κόστος παραγωγής του, η φορολογία των κερδών του μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση της παραγωγής, και άρα σε μείωση των αποκλίσεων από τον πλήρη ανταγωνισμό (Kreutzer and Lee 1986)¹⁸. Πρόσφατες εμπειρικές μελέτες εστιάζουν σε θέματα κουλτούρας και φοροδιαφυγής. Οι DeBacker και οι άλλοι (2013, forthcoming)¹⁹ μελετούν το κατά πόσο επιχειρήσεις με ιδιοκτήτες από χώρες με υψηλή διαφθορά φοροδιαφεύγουν περισσότερο στις ΗΠΑ. Τα αποτελέσματά τους επιβεβαιώνουν την υπόθεση αναδεικνύοντας τη σημαντικότητα πολιτισμικών παραμέτρων για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. Παρόμοια οι Bame-Aldred και οι άλλοι, (2013)²⁰, σε έρευνα που αφορούσε 31

---

¹² Bosco L. and L. Mittone, (1997), "Tax evasion and moral constraints: some experimental evidence", *Kyklos*, vol 50(3)

¹³ Pencavel J., (1979), "A note on income tax evasion, labor supply, and individual returns" *Journal of Public Economics*, vol 12

¹⁴ Slemrod J., (1984), "An empirical test for tax evasion", *Review of Economics and Statistics*, vol 87

¹⁵ Witte A. and D. Woodbury, (1985), "The effects of tax laws and tax administration on tax compliance: the case of the U.S. individual income tax" *National Tax Journal*

¹⁶ Joulfaian D. and M. Rider (1985), "Differential taxation and tax evasion by small business", *National Tax Journal*, vol LI(4)

¹⁷ Marrelli M. and R. Martina, (1988), "Tax evasion and strategic behaviour of the firm", *Journal of Public Economics*, vol 37(1)

¹⁸ Kreutzer D. and D. Lee, (1986), "On taxation and understated monopoly profits", *National Tax Journal*

¹⁹ DeBacker S, Heim B, Tran A, (2013, forthcoming), "Importing corruption culture from overseas: Evidence from corporate tax evasion in the United States", *Journal of Financial Economics*.

²⁰ Bame-Aldred C, Cullen J, Martin K, Parboteeah P (2013), "National culture and firm-level tax evasion", *Journal of Business Research*, vol 66, (3), pp 390–396

χώρες και περισσότερες από 3000 επιχειρήσεις επιβεβαίωσαν την σημαντικότητα παραγόντων που σχετίζονται με την κουλτούρα κάθε χώρας. Οι Torgler και Schaffner (2008)²¹ μελέτησαν την σχέση της φορολογικής ηθικής των φορολογουμένων και του φαινομένου της φοροδιαφυγής. Διαπίστωσαν σημαντική συσχέτιση μεταξύ της ηθικής και της φοροδιαφυγής μέσα από τον έλεγχο ενός μεγάλου αριθμού μεταβλητών. Η ηθική φαίνεται να είναι καθοριστικός παράγοντας για την ενίσχυση της φορολογικής συμμόρφωσης. Επιπλέον εξέτασαν τη φορολογική ηθική ως εξαρτημένη μεταβλητή και μελέτησαν τους καθοριστικούς παράγοντες που την διαμορφώνουν. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι παράγοντες όπως η φορολογική διοίκηση, το φορολογικό σύστημα, η φορολογική ενημερότητα, οι αντιλήψεις περί συμμόρφωσης, η εμπιστοσύνη στους υπαλλήλους, και η προθυμία να υπακούσουν έχουν σχετικά ισχυρό αντίκτυπο στη συνείδηση των φορολογούμενων. Οι Feld και Frey (2006)²², ασχολήθηκαν με τη φοροδιαφυγή και τη φορολογική συνείδηση στην Ελβετία, καθώς και τον αντίκτυπο των οικονομικών, νομικών, κοινωνικό-δημογραφικών, ψυχολογικών και θεσμικών παραγόντων στο πρόβλημα της φοροδιαφυγής. Η φιλική και με σεβασμό μεταχείριση των φορολογουμένων από τις φορολογικές αρχές είναι ένα σημαντικό μέσο για τη μείωση της φοροδιαφυγής που έχει αναγνωριστεί για μεγάλο χρονικό διάστημα στην Ελβετία. Υπάρχει ένα είδος ψυχολογικής φορολογικής σύμβασης, με βάση την οποία φορολογούμενοι και φορολογικές αρχές αναγνωρίζουν τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα τους. Προφανώς οι φόροι στην Ελβετία λειτουργούν στην πράξη ως τιμές για τα αγαθά και τις υπηρεσίες που παρέχονται από την κυβέρνηση προς τους πολίτες. Ο Otusanya (2011)²³ ερευνώντας την συμπεριφορά πολυεθνικών επιχειρήσεων στην Νιγηρία αποδεικνύουν ότι οι τελευταίες εμπλέκονται σε περιπτώσεις φοροδιαφυγής και φορο-αποφυγής με οποιοδήποτε κόστος. Σχετική επιπλέον έρευνα σημειώνεται από τον Apel (1994)²⁴ που διερεύνησε τη σχέση ανάμεσα στη μη συμμόρφωση φορολογικής συμπεριφοράς και στον τύπο νομιμότητας της επιχείρησης, ενώ ο Johnson²⁵ σε

---

²¹ Benno Torgler, Markus Schaffner, «Causes and Consequences of Tax Morale: An Empirical Investigation», *Economic Analysis and Policy*, Vol 38, No.2, September 2008

²² Lars P. Feld and Bruno S. Frey, « Tax Evasion in Switzerland: The Roles of Deterrence and Tax Morale», No 284, IEW - Working Papers from Institute for Empirical Research in Economics - University of Zurich, April 2006

²³ Otusanya O, (2011), "The role of multinational companies in tax evasion and tax avoidance: The case of Nigeria", *Critical Perspectives on Accounting*, vol 22 (3), pp 316–332

²⁴ Apel M. (1994), An Expenditure-Based Estimate of Tax Evasion in Sweden. Working Paper, Department of Economics, Uppsala University

²⁵ Johnson, Simon, Daniel Kaufmann, John McMillan, and Christopher Woodruff. 2000. Why do firms hide? Bribes and Unofficial Activity After Communism. *Journal of Public Economics* 76:495-520

συνεργασία με άλλους (2000) δείχνει τη συσχέτιση των εταιριών μη φορολογικής συμμόρφωσης με τη φθορά κυβέρνησης και τις εγκληματικές ενέργειες. Από την άλλη στις θεωρητικές προσεγγίσεις που δίνουν έμφαση στη φορολογική συμμόρφωση, αναφέρεται ο Cloyd²⁶ το 1995 δείχνοντας ότι η πιθανότητα φορολογικής συμμόρφωσης είναι επιτυχής όταν οι διαφορές ανάμεσα στις επίσημες και ανεπίσημες οικονομικές καταστάσεις είναι μεγάλες.

Για τη χώρα μας οι εργασίες μέτρησης της φοροδιαφυγής, καθώς και των αιτίων που την προκαλούν, είναι είτε αποσπασματικές είτε υιοθετούν αμφίβολης καταλληλότητας για την ελληνική περίπτωση μεθοδολογίες και το όλο θέμα παραμένει εν πολλοίς αδιερεύνητο. Παλαιότερη μελέτη του ΚΕΠΕ (Κανελλόπουλος, Κουσουλάκος και Ράπανος, 1995)²⁷, συγκρίνοντας τη φορολογική βάση (ύψος και διάρθρωση της εγχώριας ιδιωτικής κατανάλωσης, όπως προκύπτει από την Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών και τους Εθνικούς Λογαριασμούς) με τα αντίστοιχα πραγματοποιηθέντα έσοδα από Φόρο Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ), έκανε θεμελιωμένη εκτίμηση της φοροδιαφυγής στον ΦΠΑ για το 1988, την οποία εκτιμά για το σύνολο των κλάδων στο 38% των πραγματικών φορολογικών εσόδων του αντίστοιχου έτους, ενώ διαπιστώνονται σημαντικές διαφορές ως προς τη φοροδιαφυγή μεταξύ των κλάδων. Στην ίδια μελέτη γίνεται επισκόπηση των ολιγάριθμων παλαιότερων προσπαθειών για εκτίμηση του μεγέθους της φοροδιαφυγής. Η μελέτη του IOBE (Τάτσος κ.ά., 2001)²⁸ για την παραοικονομία και φοροδιαφυγή μετρά την πρώτη (παραοικονομία) έμμεσα εκτιμώντας τη γνωστή και αμφιβόλου, ιδιαίτερα κάτω από τις ελληνικές συνθήκες, αποτελεσματικότητας μέθοδο της συνάρτησης ζήτησης χρήματος, χρησιμοποιώντας στοιχεία των Εθνικών Λογαριασμών, ενώ οι εκτιμήσεις της συνολικής φοροδιαφυγής περιορίζονται σε μια παράγραφο απλώς ως υποπροϊόν των προηγούμενων εκτιμήσεων. Ειδικότερα, το ύψος της παραοικονομίας για την περίοδο 1960-1997 εκτιμάται κατά μέσο όρο σε 30,1% του ΑΕΠ, με αυξητική διαχρονικά τάση με το υψηλότερο ποσοστό (36,7%) το 1997. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ποσοστά παραοικονομίας της τάξεως του 30 – 35% είχαν εκτιμήσει για το παρελθόν και άλλοι ερευνητές (Παυλόπουλος (1989), Βαβούρας, Καραβίτης και Τσούχλου (1990), Kanellopoulos (1992), Κανελλόπουλος

²⁶ Cloyd, B. 1995. "The effects of financial accounting conformity on recommendations of tax preparers." The Journal of the American Taxation Association 17 (Fall): 50-70

²⁷ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ, Κ., ΚΟΥΣΟΥΛΑΚΟΣ, Ι., ΡΑΠΑΝΟΣ, Β. (1995), Παραοικονομία και Φοροδιαφυγή: Μετρήσεις και οικονομικές επιπτώσεις, Αθήνα, Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών.

²⁸ ΤΑΤΣΟΣ, Ν. (2001), Παραοικονομία και Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα, Εκδόσεις Παπαζήση

Κουσουλάκος - Ραπάνος (1995)²⁹). Ωστόσο είναι γεγονός ότι οι Εθνικοί Λογαριασμοί αναθεωρήθηκαν για την περίοδο μετά το 1988 με ένα ποσοστό αύξησης της τάξεως του 28%, έτσι τα ποσοστά των πιο πρόσφατων εκτιμήσεων της παραοικονομίας, που ορίζεται ως το μη καταγραφόμενο από τους Εθνικούς Λογαριασμούς προϊόν και εισόδημα, είναι προφανώς εξαιρετικά υψηλά. Από τις σχετικές έρευνες που αναφέρονται στη φοροδιαφυγή στην Ελλάδα, πέραν από την εκτίμηση που προκύπτει ότι κατά κανόνα οι εκτιμήσεις τους είναι μάλλον διογκωμένες, δεν κατέστη δυνατό να εντοπίσουμε κάποια που να κάνει συστηματικές εκτιμήσεις για την φοροδιαφυγή των νομικών προσώπων ή αλλιώς των ανωνύμων εταιριών. Η πιο πρόσφατη μελέτη του φαινομένου της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα εκπονήθηκε από το Κ.Ε.Π.Ε. (Κανελλόπουλος, 2002)³⁰ και διαφέρει ως προς τις προηγούμενες έρευνες σε δύο βασικά σημεία. Είναι η πρώτη έρευνα που εκπονήθηκε με σκοπό την εκτίμηση της φοροδιαφυγής των νομικών προσώπων και επίσης είναι η πρώτη που βασίστηκε σε αποτελέσματα φορολογικών ελέγχων. Ο συγγραφέας επιχειρεί να προσδιορίσει την έκταση της φοροδιαφυγής των ανωνύμων εταιριών που εισήχθησαν στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών τη δεκαετία του 1990 για τα έτη που προηγήθηκαν της εισαγωγής τους, βασιζόμενος στα στοιχεία των φορολογικών ελέγχων όπως δημοσιεύτηκαν στα ενημερωτικά δελτία των εταιριών. Αρχικά εκτιμάται το μέγεθος της φορολογικής συμμόρφωσης σε σχετικούς όρους, οριζόμενο ως το ποσό του φόρου που οι επιχειρήσεις εκουσίως κατέβαλλαν προς το ποσό του φόρου που, σύμφωνα με το φορολογικό έλεγχο, έπρεπε να είχε δηλωθεί. Οι Matsaganis και Flevotomou (2010)³¹ ασχολήθηκαν με τα προβλήματα της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής που ταλανίζουν την ελληνική οικονομία. Με βάση ένα μεγάλο δείγμα, που αφορούσε τη φορολόγηση των νοικοκυριών κατά το έτος 2004/2005, εκτιμήθηκε ότι αυτά δηλώνουν εισόδημα μικρότερο κατά 10% του πραγματικού, με αποτέλεσμα ένα έλλειμμα 26% των φορολογικών εσόδων. Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα αυξάνει την ανισότητα και τη φτώχεια, και μειώνει της προοδευτικότητα του φόρου και του φορολογικού συστήματος και συνεπάγεται σημαντική απώλεια φορολογικών εσόδων. Επίσης, οι Ματσαγγάνης και Λεβέντη

---

²⁹ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ, Κ., ΚΟΥΣΟΥΛΑΚΟΣ, Ι., ΡΑΠΑΝΟΣ, Β. (1995), Παραοικονομία και Φοροδιαφυγή: Μετρήσεις και οικονομικές επιπτώσεις, Αθήνα, Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών.

³⁰ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ, Κ. (2002), Φοροδιαφυγή στις ανώνυμες εταιρίες: Εκτιμήσεις από τις εισαχθείσες στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών, Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών

³¹ Manos Matsaganis and Maria Flevotomou, « Distributional Implications of Tax Evasion in Greece», HellenicB Observatory Papers on Greece and Southeast Europe, GreeSE Paper No 31, January 2010

(2012)³² μελέτησαν την έκταση της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα ανά εισοδηματική ομάδα, καθώς και τις επιπτώσεις της στην κατανομή εισοδήματος. Για τη μελέτη τους αυτή χρησιμοποίησαν δύο βάσεις δεδομένων α) ένα μεγάλο δείγμα φορολογικών δηλώσεων, και β) τη στατιστική έρευνα EU-SILC. Διαπιστώθηκε α) πως ότι τα μέσα εισοδήματα από αυταπασχόληση (ελεύθερο επάγγελμα και εμπορικές δραστηριότητες), καθώς και από γεωργικές επιχειρήσεις, εμφανίζονται κατά πολύ χαμηλότερα στο δείγμα φορολογικών δηλώσεων από ό,τι στην έρευνα EU-SILC και β) η απόκλιση μεταξύ των δύο βάσεων δεδομένων είναι μεγαλύτερη στα δύο άκρα παρά στο μέσο της κατανομής. Απαιτούνται μέτρα που θα καταπολεμήσουν το πρόβλημα της φοροδιαφυγής, θα αυξήσουν τα φορολογικά έσοδα, θα μειώσουν τις εισοδηματικές ανισότητες και θα βελτιώσουν την αναδιανεμητική επίδοση του φορολογικού συστήματος. Ακόμη ο Tagkalakis (2013)³³, χρησιμοποιώντας ένα νέο σύνολο δεδομένων με βάση τους ελέγχους του Υπουργείου Οικονομικών το καλοκαίρι του 2012 σε συγκεκριμένους τομείς οικονομικής δραστηριότητας, όπως ο τομέας του τουρισμού, στις 13 περιφέρειες στην Ελλάδα, διαπίστωσε ότι η εντατικοποίηση των φορολογικών ελέγχων μπορεί να προκαλέσει φορολογική συμμόρφωση. Αυτό το εύρημα είναι πολύ σημαντικό στην παρούσα συγκυρία για την Ελλάδα, καθώς δείχνει ότι η βελτίωση της φορολογικής διοίκησης και των μηχανισμών επιβολής φόρου μπορεί να αποτρέψει τη φοροδιαφυγή, να αυξήσει τα φορολογικά έσοδα και να συμβάλει στην εν εξελίξει προσπάθεια δημοσιονομικής εξυγίανσης.

Πέρα από τον ελληνικό χώρο οι Ciuritu και Nicolae (2013)³⁴ μελέτησαν το φαινόμενο της φοροδιαφυγής στη Ρουμανία και διέκριναν δύο τύπους αυτής: **α)** τη νόμιμη φοροδιαφυγή και **β)** την παράνομη φοροδιαφυγή. Κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η φοροδιαφυγή δεν μπορεί να εξαλειφθεί εντελώς, αλλά μπορεί να μειωθεί. Για να επιτευχθεί αυτό απαιτείται καλύτερη νομοθεσία και καλύτερη δημοσιονομική πολιτική. Είναι απαραίτητη η ενοποίηση της δημοσιονομικής και οικονομικής νομοθεσίας με ένα νέο φορολογικό κώδικα, όπου θα ρυθμίζονται οι φόροι, η διαδικασία προσδιορισμού και επιβολής τους, τα δικαιώματα και οι

---

³² Μάνος Μασσαγγάνης & Χρύσα Λεβέντη, «Διανεμητικές επιδράσεις της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα», Ομάδα Ανάλυσης Δημόσιας Πολιτικής, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών Ενημερωτικό Δελτίο, Φεβρουάριος 2012

³³ Athanasios Tagkalakis, «Audits and tax offenders: recent evidence from Greece», Bank of Greece, Working Paper 152, February 2013

³⁴ Popa George Dorel, Neagu Mariana Carmen, « Economic and Financial Crimes in Romania», Ovidius University Annals, Economic Sciences Series, vol. XII, issue 2, 2012, pages 1327-1329

υποχρεώσεις των φορολογούμενων και των φορολογικών αρχών, το αδίκημα της φοροδιαφυγής και οι αντίστοιχες κυρώσεις. Οι González και Velásquez (2013)³⁵ ασχολήθηκαν με τα προβλήματα της φοροδιαφυγής και της φορολογικής απάτης, τα οποία απασχολούν τις φορολογικές διοικήσεις ιδιαίτερα των αναπτυσσόμενων χωρών. Η μελέτη τους επικεντρώθηκε στη φοροδιαφυγή μέσω πλαστών τιμολογίων. Συγκεκριμένα μελετήθηκαν διαφορετικές κατηγορίες φοροφυγάδων με βάση ιστορικές πληροφορίες σχετικά με την καταβολή των φόρων τους και τα χαρακτηριστικά τους. Διαπιστώθηκε πως περίπου το 20% των φορολογουμένων χρησιμοποιούν πλαστά τιμολόγια για να αποφύγουν τη φορολόγηση. Με βάση διάφορα μοντέλα, εκτιμάται ότι το μεγαλύτερο μέρος όσων φοροδιαφεύγουν με αυτό τον τρόπο είναι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις. Η φοροδιαφυγή αποτελεί σημαντικό πρόβλημα και στις ΗΠΑ, όπως παρατήρησε ο Slemrod (2007)³⁶. Το συνολικό καθαρό ποσοστό μη συμμόρφωσης για όλους τους ομοσπονδιακούς φόρους και το φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων φαίνεται να ανέρχεται σε περίπου 14%. Οι έντονες διαφορές στα ποσοστά συμμόρφωσης μεταξύ των φορολογητέων στοιχείων που ευθυγραμμίζονται στενά με τα ποσοστά ανίχνευσης υποδεικνύουν έντονα ότι η αποτροπή αποτελεί ισχυρό παράγοντα στις αποφάσεις της φοροδιαφυγής. Οι Alm και Martinez-Vazquez (2007)³⁷ μελέτησαν τη φορολόγηση και τη φορολογική συμμόρφωση των πολιτών στις χώρες της Λατινικής Αμερικής και της Καραϊβικής. Στις χώρες αυτές η φοροδιαφυγή αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα. Οι κοινωνικοί θεσμοί, όπως είναι η βελτίωση της κοινωνικής νόρμας της συμμόρφωσης και η παρουσία μιας αποτελεσματικής φορολογικής διοίκησης, είναι ζωτικής σημασίας για την κατανόηση και τη βελτίωση της φορολογικής συμμόρφωσης. Μια στρατηγική συμμόρφωσης που βασίζεται μόνο στην ανίχνευση και την τιμωρία μπορεί να είναι ένα λογικό σημείο εκκίνησης για τη φορολογική διοίκηση, αλλά δεν αρκεί καθώς απαιτείται ένα ευρύτερο φάσμα πραγματικών κινήτρων που θα εξηγούν γιατί οι άνθρωποι πληρώνουν φόρους. Οι Pashardes και Polycarpou (2008)³⁸ εκτίμησαν τα επίπεδα της μαύρης οικονομίας και της

---

³⁵ Pamela Castellón González , Juan D. Velásquez, «Characterization and detection of taxpayers with false invoices using data mining techniques», *Expert Systems with Applications* 40, 2013, pp 1427 -1436

³⁶ Joel Slemrod, «Cheating Ourselves: The Economics of Tax Evasion», *Journal of Economic Perspectives*, Volume 21, Number 1, 2007, Pages 25–48

³⁷ James Alm, Jorge Martinez-Vazquez, « Tax Morale and Tax Evasion in Latin America», *International Studies Program Working Paper 07-32*, December 2007

³⁸ Panos Pashardes and Alexandros Polycarpou, « Income Tax Evasion, Inequality and Poverty», *Cyprus Economic Policy Review*, Vol. 2, No. 2, 2008, pp. 37-49

φοροδιαφυγής στην Κύπρο. Διαπιστώθηκαν τα υψηλότερα επίπεδα απόκρυψης των εισοδημάτων των αυτοαπασχολούμενων και των αγροτών, καθώς και στη φορολόγηση των πηγών κεφαλαίου, ενώ το μέγεθος της παραοικονομίας εκτιμάται στο 7 -8% του ΑΕΠ. Το υψηλότερο αφορολόγητο του εισοδήματος θα βοηθήσει αναμφίβολα να μειωθεί το μέγεθος του προβλήματος της φοροδιαφυγής στην Κύπρο, ενώ παράλληλα απαιτούνται πολιτικές που θα ενισχύουν την ισότητα μεταξύ των πολιτών. Το 2010³⁹ πραγματοποιήθηκε στη Γερμανία μια επισκόπηση των διαθέσιμων γνώσεων σχετικά με τη φοροδιαφυγή και τη φοροαποφυγή στις αναπτυσσόμενες χώρες. Οι χώρες αυτές είναι αντιμετώπιες με κοινωνικές, πολιτικές και διοικητικές δυσκολίες στη δημιουργία ενός υγιούς συστήματος δημοσίων οικονομικών. Κατά συνέπεια, οι αναπτυσσόμενες και οι αναδυόμενες χώρες είναι ιδιαίτερα ευάλωτες στα φαινόμενα της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής των φυσικών και νομικών προσώπων. Ωστόσο, η έκταση της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής είναι δύσκολο να εκτιμηθεί, δεδομένου ότι τα φαινόμενα αυτά είναι δύσκολο να παρατηρηθούν και δεν υπάρχουν αξιόπιστα εμπειρικά ευρήματα τα οποία να παρέχουν μια σαφή εικόνα του μεγέθους του προβλήματος. Τα ευρήματα δείχνουν ότι υπάρχουν διάφοροι λόγοι φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής, οι οποίοι μπορούν να ταξινομηθούν σε παράγοντες που επηρεάζουν αρνητικά τη συμμόρφωση των φορολογουμένων με τη φορολογική νομοθεσία, και σε παράγοντες που εξηγούν τη χαμηλή δυναμικότητα της φορολογικής διοίκησης. Προκειμένου να αναπτυχθούν μέθοδοι και μέσα για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής, είναι σημαντικό να κατανοηθούν οι διαφορετικοί λόγοι εκδήλωσης των φαινομένων αυτών και να υπάρξει διεθνή συνεργασία προς αυτή την κατεύθυνση. Οι Fagbemi, Uadiale και Noah (2010)⁴⁰ μελέτησαν το φαινόμενο της φοροδιαφυγής και τη συμπεριφορά των φορολογουμένων στη Νιγηρία χρησιμοποιώντας εμπειρικά δεδομένα με τη βοήθεια στατιστικών μεθόδων. Η μελέτη δείχνει ότι η υπόθεση ότι η φοροδιαφυγή είναι ηθική μερικές φορές δεν είναι αποδεκτή καθώς και ότι το επίπεδο της φοροδιαφυγής είναι σημαντικά υψηλότερο όταν η κυβέρνηση είναι διεφθαρμένη. Οι ερωτηθέντες προέβαλαν ως αιτιολογίες της φοροδιαφυγής τη κυβερνητική διαφθορά, την άδικη μεταχείριση των πολιτών, την οικονομική δυνατότητα και το

---

³⁹ Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit, « Addressing tax evasion and tax avoidance in developing countries», on behalf of Federal Ministry for Economic Cooperation and Development, Köln, December 2010

⁴⁰ Temitope Olamide Fagbemi, Olayinka Marte Uadiale, Abdurafiu Olaiya Noah, « The Ethics of Tax Evasion: Perceptual Evidence from Nigeria», European Journal of Social Sciences, Volume 17, Number 3, 2010

δυσμενές φορολογικό σύστημα. Η συμπεριφορά και η στάση της κυβέρνησης παίζει σημαντικό ρόλο και θα πρέπει να στραφεί προς την ανάπτυξη φορολογικών πολιτικών που αποσκοπούν στην ελαχιστοποίηση της φοροδιαφυγής. Το 2011 ο Nagy⁴¹ εξέτασε τη φοροδιαφυγή στο φόρο εισοδήματος στην Ουγγαρία και τη ζημία που προκαλεί στον εθνικό προϋπολογισμό της χώρας. Η πρόληψη και καταπολέμηση της φοροδιαφυγής θα συμβάλλει θετικά στα δημόσια οικονομικά της χώρας και μπορεί να επιτευχθεί με διάφορα μέσα, όπως ο εντοπισμός και η αντιμετώπιση των παραγόντων που την προκαλούν, η υιοθέτηση αυστηρών κανονισμών σύμφωνα με τη νομοθεσία της ΕΕ, η κάλυψη των νομικών κενών, η μείωση των υψηλών φόρων και η μη εστίαση στις ποινές αλλά στην καλλιέργεια φορολογικής συνείδησης. Η φοροδιαφυγή στην Ινδία αποτέλεσε το αντικείμενο της μελέτης των Lalit και Virender (2012)⁴². Συγκεκριμένα μελέτησαν τον αριθμό των παραγόντων που είναι υπεύθυνοι για τη φοροδιαφυγή καθώς και τις πιθανές λύσεις για τη μείωση του προβλήματος αυτού. Διαπίστωσαν πως οι υψηλοί φορολογικοί συντελεστές, η διαφθορά στο δημόσιο τομέα, οι πολλαπλοί φορολογικοί συντελεστές και οι αναποτελεσματικές φορολογικές αρχές αποτελούν τα κύρια αίτια της φοροδιαφυγής. Πρότειναν ότι η μείωση των φορολογικών συντελεστών, οι απλουστεύσεις της φορολογικής νομοθεσίας, η κάλυψη των κενών στο φορολογικό σύστημα, η δημιουργία ενός διαφανούς φιλικότερου διοικητικού συστήματος, η ενημέρωση των πολιτών σχετικά με τη φορολογική νομοθεσία και γενικότερα η δημιουργία ενός περιβάλλοντος στο οποίο οι πολίτες δεν θα φοροδιαφεύγουν αλλά θα αισθάνονται υπερήφανοι για την εκπλήρωση της υποχρέωσης της καταβολής των φόρων θα ενισχύσουν τη φορολογική συμμόρφωση. Οι Mughal και Akram (2012)⁴³ εξέτασαν τους λόγους της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής στο Πακιστάν. Η έρευνα τους βασίστηκε στη σχέση μεταξύ μεταβλητών και σε ένα ερωτηματολόγιο και τα δεδομένα που προέκυψαν αναλύθηκαν με βάση στατιστικές μεθόδους. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι όλες οι μεταβλητές λόγοι-αιτίες της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής στο Πακιστάν είναι σωστές. Τέτοιοι λόγοι θεωρούνται η έλλειψη επαρκών κινήτρων, η κακή σχέση των φορολογούμενων με τις αρχές, η μη γνώση

---

⁴¹ Zoltán Imre Nagy, «The Fight against Income Tax Evasion in Hungary», Acta Polytechnica Hungarica, Vol. 8, No. 2, 2011

⁴² Wadhwa Lalit, Pal Virender, Tax Evasion in India: Causes and Remedies», International Journal of Applied Engineering Research, Vol.7 No.11, 2012

⁴³ Muhammad Muazzam Mughal, Muhammad Akram, « Reasons of Tax Avoidance and Tax Evasion: Reflections from Pakistan», Journal of Economics and Behavioral Studies Vol. 4, No. 4, Apr 2012, pp. 217-222

υπολογισμού του φόρου κα. Επιπλέον, διαπιστώθηκε πως υπάρχει μια πολύ σημαντική θετική σχέση μεταξύ των επιμέρους μεταβλητών λόγων / αιτιών της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής στη χώρα σε επίπεδο σημαντικότητας 100%. Τις κύριες πτυχές της φοροδιαφυγής και του οικονομικού εγκλήματος στη Ρουμανία προσπάθησαν να διερευνήσουν οι Dorel και Carmen (2012)⁴⁴. Τα φαινόμενα αυτά μπορεί να αποφευχθούν μόνο με τη τελειοποίηση και τη βελτίωση του περιεχομένου του νόμου. Η απουσία του κατάλληλου νομοθετικού πλαισίου στη κοινωνικό-οικονομική πραγματικότητα, θα συνεχίσει να ενισχύει τα υπάρχοντα προβλήματα. Οι κύριοι παράγοντες που οδηγούν στην ενίσχυση των φαινομένων αυτών θα πρέπει να παρακολουθούνται στενά και μόνιμα, έτσι ώστε να ληφθούν τα απαραίτητα νομικά, διοικητικά και οικονομικά μέτρα.

Συμπερασματικά και μέσα από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας με τις διάφορες μελέτες που αφορούν τόσο σε διάφορες οικονομίες όλου του κόσμου όσο και στην Ελλάδα τα συμπεράσματα που προκύπτουν είναι ανάλογα.

Συνοπτικά, τα δεδομένα που προκύπτουν από τη μελέτη τους αφορούν:

- το μέγεθος και τον αντίκτυπο της φοροδιαφυγής στις εθνικές οικονομίες
- τους παράγοντες που ευνοούν την ανάπτυξη της φοροδιαφυγής
- τους πιθανούς τρόπους αντιμετώπισης της.

---

⁴⁴ Popa George Dorel, Neagu Mariana Carmen, « Economic and Financial Crimes in Romania», Ovidius University Annals, Economic Sciences Series, vol. XII, issue 2, 2012, pages 1327-1329

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο :

ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΜΕΣΩ ΠΛΑΣΤΩΝ - ΕΙΚΟΝΙΚΩΝ

ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

3.1 Γενικά

Με βάση το Ν. 4174/2013, ως φοροδιαφυγή νοείται:

- η έκδοση πλαστών φορολογικών στοιχείων, καθώς και η νόθευση φορολογικών στοιχείων
- η έκδοση εικονικών φορολογικών στοιχείων και η αποδοχή αυτών.

Η φοροδιαφυγή από την χρήση εικονικών και πλαστών φορολογικών στοιχείων αποτελεί σημαντικό πρόβλημα σε όλους τους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας, από την παραγωγή και το εμπόριο αγαθών μέχρι τον τομέα των κατασκευών, την παροχή υπηρεσιών και τη δραστηριότητα των ελευθέρων επαγγελματιών.

3.2 Έννοια Πλαστού και Εικονικού Φορολογικού Στοιχείου

Τις έννοιες του **πλαστού** και του **εικονικού φορολογικού στοιχείου** δίνει ο Ν. 2523/1997.

Συγκεκριμένα ως πλαστό θεωρείται το φορολογικό στοιχείο που:

- ✓ έχει διατηρηθεί ή σφραγιστεί με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς να έχει καταχωρηθεί στα οικεία βιβλία της αρμόδιας φορολογικής αρχής σχετική πράξη θεώρησης του και εφόσον η μη καταχώρηση τελεί σε γνώση του υπόχρεου για τη θεώρηση του φορολογικού στοιχείου
- ✓ το περιεχόμενο και τα λοιπά στοιχεία του πρωτότυπου ή αντίτυπου αυτού είναι διαφορετικά από αυτά που αναγράφονται στο στέλεχος του ίδιου στοιχείου.

Από την άλλη, ως εικονικό θεωρείται το φορολογικό στοιχείο που:

- ✓ εκδίδεται για συναλλαγή ανύπαρκτη στο σύνολό της ή για μέρος αυτής (εικονικότητα ως προς τη συναλλαγή) ή για συναλλαγή που

πραγματοποιήθηκε μεν αλλά από πρόσωπα διαφορετικά από αυτά που αναγράφονται στο στοιχείο ή το ένα από αυτά είναι άγνωστο φορολογικά πρόσωπο, με την έννοια ότι δεν έχει δηλώσει την έναρξη του επιτηδεύματός του ούτε έχει θεωρήσει στοιχεία στην κατά τόπο αρμόδια, σύμφωνα με την αναγραφόμενη στο στοιχείο διεύθυνση, δημόσια οικονομική υπηρεσία (εικονικότητα ως προς το πρόσωπο)

- ✓ φέρεται ότι εκδόθηκε ή έχει ληφθεί από εικονική εταιρία, κοινοπραξία, κοινωνία ή άλλη οποιασδήποτε μορφής επιχείρηση ή από φυσικό πρόσωπο για το οποίο αποδεικνύεται ότι είναι παντελώς αμέτοχο με τη συγκεκριμένη συναλλαγή, οπότε στην τελευταία αυτή περίπτωση η σχετική διοικητική κύρωση επιβάλλεται, και η ποινική δίωξη ασκείται κατά του πραγματικού υπεύθυνου που υποκρύπτεται.
- ✓ τα φορολογικά στοιχεία στα οποία αναγράφεται αξία συναλλαγής κατώτερη της πραγματικής, ενώ τα φορολογικά στοιχεία στα οποία αναγράφεται αξία μεγαλύτερη της πραγματικής θεωρούνται ως εικονικά κατά το μέρος της μεγαλύτερης αυτής αξίας.

Υπάρχουν επίσης φορολογικά στοιχεία, που χαρακτηρίζονται ως νοθευμένα και στα οποία έχει γίνει παραποίηση των στοιχείων συναλλαγής ή των αντισυμβαλλομένων σε χρόνο μεταγενέστερο του χρόνου έκδοσης τους⁴⁵.

3.3 Λόγοι Έκδοσης Πλαστών και Εικονικών Φορολογικών Στοιχείων

Γενικά, με τη χρήση εικονικών και πλαστών φορολογικών στοιχείων επιδιώκεται η μη καταβολή ή η μείωση καταβολής των ποσών των φόρων (άμεσων και έμμεσων) καθώς και η τακτοποίηση λογιστικών – φορολογικών ατασθαλιών που προέρχονται από την προσπάθεια των επαγγελματιών και των επιχειρήσεων να μην καταβάλουν φόρους, αφού προηγήθηκαν άλλοι μέθοδοι φοροδιαφυγής.

Οι πιθανοί λόγοι για τους οποίους μία επιχείρηση μπορεί να προβεί στην έκδοση πλαστών ή εικονικών φορολογικών στοιχείων είναι οι παρακάτω:

---

⁴⁵ Ν. 2523/1997, «Διοικητικές και ποινικές κυρώσεις στη φορολογική νομοθεσία και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 179/11-09-1997

- η έκδοση εικονικών φορολογικών στοιχείων και η πραγματοποίηση συναλλαγών μεταξύ εταιριών ή επιτηδευματιών, των οποίων τα αποτελέσματα προσδιορίζονται εξωλογιστικά ή φορολογούνται με ειδικό τρόπο και επιχειρήσεων που προσδιορίζουν λογιστικά το αποτέλεσμα τους και τηρούν βιβλία Β' και Γ' κατηγορίας του Κ.Β.Σ⁴⁶
- η έκδοση εικονικών φορολογικών στοιχείων με τη βοήθεια κατασκευασμένων κυκλωμάτων με εμπλεκόμενες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε εθνικό ή κοινοτικό ή διεθνές πλαίσιο, οι οποίες, χρησιμοποιώντας διάφορα συστήματα και μηχανισμούς αποβλέπουν στη μη καταβολή του οφειλόμενου Φ.Π.Α. ή στην αδικαιολόγητη επιστροφή Φ.Π.Α
- η έκδοση εικονικών φορολογικών στοιχείων από επιχειρήσεις ανέγερσης ακινήτων, ιδιαίτερα όσον αφορά το ΦΠΑ και την δυνατότητα ή μη, έκπτωσης του φόρου των εισροών
- η έκδοση εικονικών φορολογικών στοιχείων για την εξυπηρέτηση τρίτων, που αδυνατούν να εκδώσουν φορολογικά στοιχεία
- η έκδοση τιμολογίων αγοράς αγροτικών προϊόντων, λόγω της απαλλαγής τους από τον ΦΠΑ και του αμοιβαίου οφέλους των συναλλασσόμενων να εμφανίσουν υψηλή-πλασματική αξία
- η έκδοση εικονικών φορολογικών στοιχείων για την κάλυψη παρανόμων ενεργειών (τοκογλυφία, ξέπλυμα χρήματος, εισαγωγή λαθραίων προϊόντων)
- η έκδοση εικονικών φορολογικών στοιχείων, από επιχειρήσεις που τηρούν βιβλίο αποθήκης, προς ανύπαρκτους πελάτες στο τέλος της χρήσης για την «τακτοποίηση» των αποτελεσμάτων και της κάλυψης πιθανής ανεπιθύμητης ζημίας, που οφείλεται στην μη έκδοση στοιχείων για προγενέστερες συναλλαγές
- η έκδοση εικονικών φορολογικών στοιχείων στο τέλος της χρήσης, με σκοπό την «τακτοποίηση» των αποτελεσμάτων και της κάλυψης πιθανής ανεπιθύμητης ζημίας, που οφείλεται στην μη έκδοση στοιχείων για προγενέστερες συναλλαγές
- η έκδοση εικονικών ή νόθευση φορολογικών στοιχείων για την εμφάνιση πωλήσεων ή αγορών σε τέτοιο ύψος που είναι καθορισμένο από διατάξεις

---

⁴⁶ Π.Δ. 186/1992 (ΚΒΣ).

άλλων νόμων (πολλές φορές μη φορολογικών) για τη χορήγηση ωφέλειας στην επιχείρηση

- η έκδοση εικονικών φορολογικών στοιχείων έναντι αμοιβής (εμπορία φορολογικών στοιχείων)
- η έκδοση εικονικών πιστωτικών τιμολογίων, κυρίως στο τέλος διαχειριστικών χρήσεων, έτσι ώστε μια επιχείρηση να αποφύγει τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις διατάξεις του ΚΒΣ, δηλαδή την υποχρέωση τήρησης βιβλίων ανώτερης κατηγορίας ή την υποχρέωση σύνταξης απογραφής ή τήρησης βιβλίου αποθήκη ή επιδιώκοντας την υπαγωγή της στα άρθρα 13-17 του Ν. 3296/2004 (αυτοέλεγχος)⁴⁷.

3.4 Λόγοι Λήψης Πλαστών και Εικονικών Φορολογικών Στοιχείων

Αντίστοιχοι με τα παραπάνω είναι και οι λόγοι που αφορούν τη λήψη εικονικών και πλαστών φορολογικών στοιχείων, προκειμένου οι λήπτες να επωφεληθούν της μη καταβολής ή της μείωσης της καταβολής των φορολογικών τους υποχρεώσεων. Στις σχέσεις εκδότη και λήπτη φορολογικών στοιχείων υπάρχει συνήθως το στοιχείο της αμοιβαιότητας, δηλαδή της διευκόλυνσης για την καταστρατήγηση των διατάξεων της φορολογικής νομοθεσίας με οικονομικά ή άλλα ανταλλάγματα.

Οι λήπτες εικονικών και πλαστών φορολογικών στοιχείων είναι:

- επιχειρήσεις που τηρούν βιβλία Β΄ ή Γ΄ κατηγορίας του Κ.Β.Σ. και προσδιορίζουν λογιστικά το αποτέλεσμά τους, προκειμένου να αυξήσουν τις δαπάνες τους
- επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα ανέγερσης νέων ακίνητων, με σκοπό την αύξηση του φόρου εισροών που αφορούν στη νέα οικοδομή και συνεπώς στην καταβολή μικρότερου ποσού φόρου εκροών για την εν λόγω οικοδομή
- επιχειρήσεις που αδυνατούν να εκδώσουν φορολογικά στοιχεία, για διάφορους λόγους, όπως είναι η περίπτωση μη δήλωσης έναρξης εργασιών, ή η μη θεώρηση στοιχείων λόγω οφειλών προς το δημόσιο κ.α.

---

⁴⁷ Βαγγέλης Μιχαηλινάκης, «Ο έλεγχος για πλαστά, εικονικά και νοθευμένα φορολογικά στοιχεία», Περιοδικό Επιχείρηση, Αύγουστος 2007

- επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στο εμπόριο αγροτικών προϊόντων
- επιχειρήσεις που λαμβάνουν εικονικά φορολογικά στοιχεία για να εμφανίσουν συγκεκριμένους λογαριασμούς σε τέτοιο ύψος που είναι καθορισμένο από διατάξεις άλλων νόμων, έτσι ώστε να λάβουν ωφέλειες, όπως επιχορηγήσεις και επιδοτήσεις

3.5 Εκδότες Πλαστών και Εικονικών Φορολογικών Στοιχείων

Οι επιχειρήσεις που δέχονται πλαστά ή εικονικά φορολογικά στοιχεία είναι συνήθως οικονομικά εύρωστες. Από την άλλη, οι εκδότες τέτοιων στοιχείων είναι αδύναμες οικονομικά ή και ανύπαρκτες επιχειρήσεις. Διαπιστώνονται έξι κατηγορίες εκδοτών πλαστών ή εικονικών φορολογικών στοιχείων.

Αναλυτικά εκδότες πλαστών ή εικονικών στοιχείων μπορεί να είναι:

- υπαρκτά πρόσωπα που θεωρούν φορολογικά στοιχεία στις Δ.Ο.Υ. με την προβλεπόμενη διαδικασία τα οποία όμως χρησιμοποιούν για εικονικές συναλλαγές τις οποίες διενεργούν σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα και στη συνέχεια εγκαταλείποντας τη δηλωθείσα εγκατάσταση δεν εντοπίζονται από τους φορολογικούς ελέγχους ή μετά από ορισμένο χρονικό διάστημα εξαφανίζονται
- ανύπαρκτες επιχειρήσεις που εκδίδουν πλαστά στοιχεία για πραγματικές ή εικονικές συναλλαγές
- επιχειρήσεις ή άτομα με νομιμοφανείς συναλλαγές, τα οποία χρησιμοποιούν κλεμμένες ταυτότητες ή λοιπά έγγραφα αμέτοχων πολιτών, προκειμένου να ιδρύσουν επιχείρηση στο όνομά τους και να εκδίδουν στη συνέχεια πλαστά και εικονικά φορολογικά στοιχεία
- επιχειρήσεις, που εμπλέκονται σε διεθνές κύκλωμα κυκλικής απάτης, προκειμένου να επιτύχουν επιστροφή ΦΠΑ, από εικονικές ενδοκοινοτικές συναλλαγές
- επιχειρήσεις ή επαγγελματίες, που φορολογούνται εξωλογιστικά ή με ειδικό τρόπο ή που έχουν ελάχιστα έσοδα και βέβαια εφόσον στο τέλος κάθε διαχειριστικής περιόδου υπάρχει σε αυτούς περιθώριο εσόδων, προκειμένου να καλύψουν φορολογικές ανάγκες τρίτων

- εύρωστες επιχειρήσεις ή επιχειρήσεις που μεταξύ τους υφίσταται συγγενική σχέση, προκειμένου να καλύψουν ανύπαρκτες συναλλαγές ή να μεταφέρουν φορολογητέα ύλη⁴⁸.

3.6 Κατασκευή και Έκδοση Πλαστών και Εικονικών Φορολογικών Στοιχείων

Οι τρόποι κατασκευής και έκδοσης πλαστών και εικονικών φορολογικών στοιχείων ποικίλουν και διαμορφώνονται ανάλογα με την επιδίωξη του εκάστοτε εκδότη τέτοιων στοιχείων.

Οι κυριότεροι τρόποι που έχει εντοπίσει η Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων είναι:

- παράνομη χρήση φορολογικών μηχανισμών: στην περίπτωση αυτή εκδίδονται στοιχεία από φορολογικούς μηχανισμούς του Ν.1809/1988, οι οποίοι δεν είναι νόμιμοι, ή είναι παραποιημένοι ή δεν είναι δηλωμένοι στην αρμόδια ΔΟΥ, με καταχωρημένα στοιχεία σε αυτούς, επιχειρήσεων που λειτουργούν νόμιμα και εκδίδουν νόμιμα φορολογικά στοιχεία
- χρησιμοποίηση απωλεσθέντων (δήθεν) στοιχείων: στην περίπτωση αυτή χρησιμοποιούνται φορολογικά στοιχεία από τον εκδότη τους, ο οποίος έχει υποβάλει στη Δ.Ο.Υ. δήλωση απώλειας τους και για τα οποία δεν εκπληρώνονται οι φορολογικές υποχρεώσεις του εκδότη, αφού οι συναλλαγές αυτές δεν εμφανίζονται στα βιβλία του εκδότη ή δεν υφίστανται καθόλου βιβλία λόγω διακοπής εργασιών
- χρήση αποκρυβέντων εντύπων από προσκομισθέντα για ακύρωση στοιχεία: στην περίπτωση αυτή, η επιχείρηση θεωρεί στη Δ.Ο.Υ. μεγάλο αριθμό φορολογικών στοιχείων και στη συνέχεια υποβάλλει σε αυτήν δήλωση διακοπής εργασιών και ακυρώνει τα θεωρημένα στοιχεία από τα οποία, όμως, χωρίς να διακόπτεται η συνέχεια, έχει αποσπασθεί ένας αριθμός πρωτότυπων στοιχείων, τα οποία στη συνέχεια χρησιμοποιούνται σε παράνομες συναλλαγές, για τις οποίες δεν εκπληρώνονται οι φορολογικές υποχρεώσεις του εκδότη, αφού έχει ήδη δηλώσει διακοπή επαγγέλματος και έχει ακυρώσει τα στοιχεία του

---

⁴⁸ Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων, «Οδηγός Ελέγχου πλαστών, εικονικών και νοθευμένων φορολογικών στοιχείων», Ιανουάριος 2007

- λαθραία διάτρηση: πρόκειται για την σύρραψη σε ένα μπλοκ φορολογικών στοιχείων που πρόκειται να θεωρηθούν νόμιμα και λευκών εντύπων (χωρίς συνήθως τα ατομικά στοιχεία του εκδότη), τα οποία στην συνέχεια αποκόπτονται, τίθενται σε αυτά σφραγίδες με στοιχεία κάποιας ανύπαρκτης επιχείρησης και διακινούνται στις παράνομες συναλλαγές
- μη νόμιμη διάτρηση σε μηχανή Δ.Ο.Υ. ή παράνομη διάτρηση εκτός Δ.Ο.Υ.: πρόκειται για διάτρηση στοιχείων με διάφορους μηχανισμούς ή και με απλά αιχμηρά αντικείμενα, όπως καρφίτσα κ.ά., η οποία είναι σχεδόν ίδια με τη διάτρηση των στοιχείων που γίνεται από τις Δ.Ο.Υ.
- παράνομη χρήση των επί πλέον θεωρημένων αντιτύπων: στην περίπτωση αυτή, ο επιτηδευματίας θεωρεί και εκδίδει φορολογικά στοιχεία σε περισσότερα αντίτυπα, εφόσον σε κάθε αντίτυπο αναγράφεται με σφραγίδα ή εντύπως ο προορισμός του και τα οποία χρησιμοποιούνται ως πρωτότυπα για τον πελάτη
- λοιπές μεθόδους, όπως η χρήση Α.Φ.Μ. υπαρκτής επιχείρησης με παρεμφερή επωνυμία και αντικείμενο εργασιών ή χρήση στοιχείων υπαρκτής επιχείρησης με ανύπαρκτο Α.Φ.Μ. ή χρήση πλήρων στοιχείων υπαρκτής επιχείρησης: στις περιπτώσεις αυτές επιδιώκεται η μη επαλήθευση των συναλλαγών με τον πραγματικό εκδότη.

3.7 Εντοπισμός Πλαστών και Εικονικών Φορολογικών Στοιχείων

Ο εντοπισμός, ενός πλαστού ή εικονικού φορολογικού στοιχείου δεν είναι πάντα εύκολος. Παρακάτω παρουσιάζονται ορισμένες ενδείξεις για την πλαστότητα ενός στοιχείου ή την εικονικότητα μιας συναλλαγής ή ενός προσώπου που διενήργησε τη συναλλαγή:

- η έλλειψη στοιχείου διακίνησης ή η μη αναγραφή του αριθμού κυκλοφορίας του πρώτου φορτηγού αυτοκινήτου ή του ονόματος του πλωτού μέσου στα στοιχεία διακίνησης (εικονικότητα συναλλαγής)
- το ανέφικτο μεταφοράς λόγω όγκου ή βάρους ή είδους ή αδύνατη μεταφορά την ίδια μέρα με το ίδιο αυτοκίνητο φορτηγό όχημα (εικονική συναλλαγή)

- μεταφορές χωρίς ύπαρξη φορτωτικών εγγράφων όταν η επιχείρηση δεν διαθέτει η ίδια μεταφορικά μέσα (εικονική συναλλαγή)
- η ανεπάρκεια ή η έλλειψη μηχανολογικού εξοπλισμού για εκτέλεση έργου ή έλλειψη εξειδικευμένου τεχνικού προσωπικού που απαιτείται για την εκτέλεση του έργου(εικονική συναλλαγή)
- ο τρόπος πληρωμής, όπως η επιλεκτική εξόφληση «μετρητοίς» στοιχείων μεγάλης αξίας ή εξόφληση στοιχείων αξίας άνω των 15.000,00€ χωρίς την οριζόμενη διαδικασία ή εξόφληση μόνο του ΦΠΑ του στοιχείου (εικονικότητα ως προς τη συναλλαγή ή εικονικότητα ως προς το πρόσωπο)
- ο χρόνος έκδοσης του στοιχείου στο τέλος των φορολογικών περιόδων ή στη λήψη των χρήσεων (εικονικότητα συναλλαγής)
- η μη ύπαρξη συνάφειας δραστηριότητας του εκδότη με το αντικείμενο της συναλλαγής (εικονική συναλλαγή- πλαστό ή εικονικό στοιχείο)
- η εμφάνιση νέου προμηθευτή με συναλλαγές σημαντικού μεγέθους ή πραγματοποίηση συναλλαγών με προμηθευτές εγκατεστημένους σε μεγάλη απόσταση(εικονική συναλλαγή)
- αγορές αγαθών που απαιτούν αποθηκευτικούς ή ειδικά διασκευασμένους χώρους που δεν διαθέτει η επιχείρηση, ή μη ύπαρξη των πωληθέντων ως αποθέματα (εικονική συναλλαγή)
- η αγορά μεταχειρισμένου πάγιου εξοπλισμού χωρίς ταυτότητα ή η αγορά παγίων που δεν συνάδουν με το αντικείμενο της επιχείρησης (εικονική συναλλαγή)
- η αγορά αγαθών μη συμβατών με τη δραστηριότητα ή το αντικείμενο εργασιών ή παγίων που δεν είναι χρήσιμα για τη δραστηριότητα (εικονική συναλλαγή)
- η προμήθεια αγαθών σε υπερβολικές τιμές ή σε τιμές μικρότερες από τις επικρατούσες στην αγορά (υπερτιμολόγηση / υποτιμολόγηση - εικονική συναλλαγή)
- η συχνή προμήθεια αγαθών και αγορά αγαθών σε μεγάλες ποσότητες (εικονικής συναλλαγής) ενδείξεις δανειοδότησης ή επιχορήγησης (εικονική συναλλαγή)
- η διαφοροποίηση ορισμένων συναλλαγών από την επιχειρηματική πρακτική (εικονική συναλλαγή)

- η ύπαρξη γραφικού χαρακτήρα όμοιου σε διαφορετικό προμηθευτή και η ύπαρξη πλήθος ορθογραφικών λαθών σε εξειδικευμένες υπηρεσίες (εικονική συναλλαγή – πλαστό στοιχείο)
- οι αλλοιώσεις επί των στοιχείων ή των εγγράφων (πλαστό στοιχείο - επαναχρησιμοποίηση)
- η αναρμοδιότητα της ΔΟΥ θεώρησης ή η ανακρίβεια του ΑΦΜ του εκδότη ή ύπαρξη ανύπαρκτου ΑΦΜ (πλαστότητα θεώρησης - πλαστό και εικονικό στοιχείο)
- η δυσαναλογία των υλικών με το εκτελεσθέν έργο, και οι συναλλαγές εργολάβων και υπεργολάβων ειδικά στις νέες οικοδομές που υπάγονται σε ΦΠΑ (υπερτιμολόγηση -εικονική συναλλαγή)⁴⁹.

3.8 Πλαστά και Εικονικά Φορολογικά Στοιχεία και Ενδοκοινοτικές Συναλλαγές

Η έκδοση και η λήψη εικονικών και πλαστών φορολογικών στοιχείων μπορεί να αφορά και τις συναλλαγές με το εξωτερικό και κυρίως ενδοκοινοτικές συναλλαγές. Η δημιουργία της ενιαίας αγοράς το 1993 μεταξύ των κρατών μελών της Ε.Ε., η αύξηση των μελών της Ε.Ε., η κατάργηση των ελέγχων στα τελωνειακά σύνορα και η απλούστευση των διαδικασιών, συνέβαλλαν στην αύξηση των ενδοκοινοτικών συναλλαγών, γεγονός που διευκόλυνε την φοροδιαφυγή μέσω των πλαστών και εικονικών φορολογικών στοιχείων.

Μελέτες της Ε.Ε. αποκάλυψαν ότι η φοροδιαφυγή στις ενδοκοινοτικές συναλλαγές αφορά κυρίως το ΦΠΑ και πραγματοποιείται μέσω των ακόλουθων μηχανισμών:

- ψευδείς ενδοκοινοτικές παραδόσεις εμπορευμάτων σε άλλο κράτος - μέλος της Ε.Ε. χωρίς να χρεωθεί ο Φ.Π.Α. στο τιμολόγιο, ενώ στην πραγματικότητα τα εμπορεύματα είτε έχουν πωληθεί στην εσωτερική αγορά και ο Φ.Π.Α. δεν έχει αποδοθεί είτε έχουν ληφθεί εικονικά τιμολόγια αγορών από την εσωτερική αγορά και στη συνέχεια ζητείται η επιστροφή του Φ.Π.Α. αυτών

⁴⁹ Βαγγέλης Μιχαηλινάκης, «Ο έλεγχος για πλαστά, εικονικά και νοθευμένα φορολογικά στοιχεία», Περιοδικό Επιχείρηση, Αύγουστος 2007

- ενδοκοινοτικές αποκτήσεις αγαθών από άλλο κράτος - μέλος, οι οποίες είτε δεν καταχωρούνται στα βιβλία και δηλώνονται στις οικείες δηλώσεις, είτε δηλώνονται με διαφορετική αξία
- απάτη τύπου «καρουζέλ» ή κυκλική απάτη, κατά την οποία γίνεται μετακύλιση του φόρου εισροών μέσω διαδοχικών πωλήσεων της μιας επιχείρησης προς την άλλη και τελικά κάποια ή κάποιες από αυτές δεν αποδίδουν το φόρο και εξαφανίζονται (κυκλική απάτη)
- επιχειρήσεις «Φοίνικας», επιχειρήσεις δηλαδή που ενώ είχαν τεθεί σε αδράνεια, προχώρησαν σε επαναδραστηριοποίηση με σκοπό την πραγματοποίηση ενδοκοινοτικών συναλλαγών, τη μη απόδοση Φ.Π.Α. ή την έκδοση και λήψη πλαστών – εικονικών φορολογικών στοιχείων.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει προχωρήσει σε ενιαίες ρυθμίσεις για την καταπολέμηση μέσω του ποινικού δικαίου, της απάτης με αντικείμενο το ΦΠΑ εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης, γεγονός που αποτελεί σοβαρό πρόβλημα για τον προϋπολογισμό της και κατά συνέπεια για τους φορολογούμενους⁵⁰. Προκειμένου, η Ευρωπαϊκή Ένωση να αντιμετωπίσει τα παραπάνω και να προστατεύσει τα κράτη μέλη, καθιέρωσε το σύστημα VIES και τις διασταυρώσεις μέσω των υποβαλλόμενων από τις επιχειρήσεις καταστάσεων ενδοκοινοτικών παραδόσεων και αποκτήσεων⁵¹.

3.9 Συνέπειες Χρήσης Πλαστών και Εικονικών Φορολογικών Στοιχείων

Η έκδοση και η λήψη εικονικών και πλαστών φορολογικών στοιχείων καθώς και η νόθευση αυτών έχει σημαντικές επιπτώσεις για την οικονομία και την κοινωνία της κάθε χώρας. Μεγάλη είναι η ζημία για το δημόσιο που προέρχεται από την μη υποβολή ή την υποβολή των ανακριβών δηλώσεων.

Στόχος της χρήσης των φορολογικών στοιχείων αυτών είναι η μη καταβολή ή η μείωση της καταβολής των ποσών των φόρων (άμεσων και έμμεσων). Το δημόσιο ζημιώνεται καθώς ο εκδότης των στοιχείων αυτών δεν αποδίδει τον αναλογούντα ΦΠΑ ή φόρο εισοδήματος, ενώ αντίστοιχα ο λήπτης των φορολογικών στοιχείων

⁵⁰ Μαρίνα Κουρμπέλα, «Η ΕΕ ποινικοποιεί την απάτη με αντικείμενο το ΦΠΑ», Express.gr, 8 Αυγούστου 2012

⁵¹ Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων, «Οδηγός Ελέγχου πλαστών, εικονικών και νοθευμένων φορολογικών στοιχείων», Ιανουάριος 2007

συμψηφίζει τον αναλογούντα Φ.Π.Α. με βάση τα εικονικά ή πλαστά εικονικά στοιχεία και αυξάνοντας τις δαπάνες του, μειώνει τα κέρδη της χρήσης.

Εκτός της ζημίας αυτής για το δημόσιο με την μείωση των δημόσιων εσόδων και την αναποτελεσματικότητα της εφαρμογής της δημοσιονομικής πολιτικής του, η χρήση εικονικών και πλαστών φορολογικών στοιχείων δημιουργεί στρεβλώσεις στην ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, όπως είναι φυσικό αυτές (οι επιχειρήσεις, είτε νομικά πρόσωπα, είτε φυσικά πρόσωπα) που εκδίδουν ή λαμβάνουν ή νοθεύουν φορολογικά στοιχεία παρουσιάζουν σημαντικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των υπολοίπων, που εφαρμόζουν τη φορολογική νομοθεσία και εκπληρώνουν τις αντίστοιχες φορολογικές τους υποχρεώσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο :

ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

4.1 Προβλήματα της Ελληνικής Οικονομίας

Η Ελλάδα βιώνει τα τελευταία χρόνια μια δραματική οικονομική κρίση. Αυτό που ξεκίνησε το 2009 ως μια δημοσιονομική κρίση, σύντομα μετατράπηκε σε κρίση δημόσιου χρέους, και τέλος, μεταλλάχθηκε μια ύφεση, χωρίς προηγούμενο σε βάθος και διάρκεια. Τον Μάιο του 2010, στο αποκορύφωμα της κρίσης χρέους, η κυβέρνηση αποδέχθηκε ένα πρόγραμμα βοήθειας ύψους 110 δισ. ευρώ από την Ευρωπαϊκή Ένωση, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, το οποίο περιλάμβανε περικοπές δαπανών, σημαντικές αυξήσεις φόρων, και ένα φιλόδοξο πρόγραμμα διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Η δημοσιονομική εξυγίανση, ένα σημαντικό μέρος του προγράμματος προβλέπει και τη μάχη για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής που ταλανίζει την ελληνική οικονομία. Συνολικά, η Ελλάδα έχει να αντιμετωπίσει το πρόβλημα της μη καταβολής φόρων το οποίο συναντάται σε τρεις μορφές μέσα στην εθνική οικονομία α) τη φοροδιαφυγή, β) τη φοροαποφυγή και γ) την παραοικονομία. Εκτός αυτών, σημαντικό πρόβλημα για την Ελληνική οικονομία τα τελευταία χρόνια αποτελούν οι ληξιπρόθεσμες οφειλές.

4.2 Μέγεθος Φοροδιαφυγής στην Ελλάδα

Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα έχει εξελιχθεί σε σταθερό φαινόμενο συνεχώς διογκούμενο με αρνητικές συνέπειες για τα δημόσια έσοδα, μειώνοντας τις κοινωνικές παροχές και δημιουργώντας φορολογική ανισότητα μεταξύ των φορολογουμένων. Πολλοί παράγοντες ευνοούν την ανάπτυξη του φαινομένου της φοροδιαφυγής στη χώρα. Οι φοροφυγάδες προβάλλουν ως επιχειρήματα για τη στάση τους αυτή την κοινωνική αδικία απέναντι σε μεγάλους φοροφυγάδες ή δικαιούχους φοροαπαλλαγών και την άσχημη οικονομική τους κατάσταση, ενώ η πολυνομία και η αναποτελεσματικότητα των ελεγκτικών μηχανισμών συμβάλλουν προς την αύξηση των ποσοστών φοροδιαφυγής. Το μέγεθος του προβλήματος της φοροδιαφυγής στη χώρα αποτυπώνεται σε στοιχεία που δείχνουν ότι τα φορολογικά έσοδα του Ελληνικού κράτους ως ποσοστό του ΑΕΠ είναι τα χαμηλότερα στην Ευρωπαϊκή

Ένωση, περίπου 5% χαμηλότερα από το ευρωπαϊκό μέσο όρο, παρά το γεγονός των υψηλών φορολογικών συντελεστών.

Σε έρευνα που έχει πραγματοποιηθεί από το Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδας σε συνεργασία με το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών διαπιστώθηκε πως ένας στους οκτώ φορολογούμενους παραδέχθηκε ότι έχει στο παρελθόν επιχειρήσει να αποκρύψει τα πραγματικά του εισοδήματα από την εφορία⁵².

Το φορολογικό χάσμα στο Φ.Π.Α. το 2006 ήταν 30% σε σύγκριση με το μέσο όρο της Ε.Ε που ήταν 12% , ενώ το φορολογικό χρέος ως ποσοστό των ετήσιων καθαρών φορολογικών εσόδων στην Ελλάδα ήταν 72,2% το 2011, σε σύγκριση με ένα μέσο όρο του ΟΟΣΑ 12,3%. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια συνεχή αύξηση των παραβάσεων της φορολογικής νομοθεσίας από τους πολίτες. Η μελέτη του παρακάτω πίνακα (4.1), που παρουσιάζει τα αποτελέσματα των φορολογικών ελέγχων που διενεργήθηκαν στη χώρα από την Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων ή το Σ.Δ.Ο.Ε. οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ενώ οι έλεγχοι που πραγματοποιούνται εμφανίζονται τα τελευταία χρόνια αισθητά μειωμένοι, το μέσο ποσοστό παραβατικότητας έχει παρουσιάσει κατακόρυφη αύξηση.

Πίνακας 4.1: Αποτελέσματα φορολογικών ελέγχων⁵³

ΕΤΗ	Έλεγχοι	Παραβάτες	Παραβάσεις	Μέσο ποσοστό παραβατικότητας
2005	46.508	19.628	336.518	42%
2006	52.940	24.801	278.595	47%
2007	56.252	21.970	945.950	40%
2008	45.095	17.475	512.823	39%
2009	42.169	17.523	1.450.717	42%
2010	42.169	17.523	1.450.717	42%
2011	42.087	23.248	3.128.829	55%
2012	33.712	18.162	907.442	54%

Οι κυριότερες παραβάσεις που διαπιστώνονται από τους ελέγχους αυτούς αφορούν:

- μη έκδοση ή ανακριβή έκδοση στοιχείων
- έκδοση ή λήψη εικονικών και πλαστών φορολογικών στοιχείων ή νόθευση αυτών

⁵² Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδας, « Μελέτη για τη Φοροδιαφυγή», Αθήνα, Φεβρουάριος 2010

⁵³ Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης, Ετήσιες Εκθέσεις 2005-2012»

- μη υποβολή ή υποβολή ανακριβών δηλώσεων επιρριπτόμενων και παρακρατούμενων έμμεσων και άμεσων φόρων.

Πρόσφατες μελέτες αναφορικά με τη φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων δείχνουν ότι το σύνολο των φορολογουμένων δηλώνει φορολογητέο εισόδημα μικρότερο κατά τουλάχιστον 10%, οδηγώντας σε 26% λιγότερα φορολογικά έσοδα. Η υψηλότερη φοροδιαφυγή φαίνεται να διαπράττεται από άτομα με κύρια πηγή εισοδήματος την αυτοαπασχόληση (ελεύθερους επαγγελματίες, αγρότες), οι οποίοι δηλώνουν κατά μέσο (σταθμισμένο όρο) περίπου 33% μικρότερο εισόδημα από το πραγματικό, από τους πλέον πλούσιους αλλά και τους πλέον φτωχούς, και στην περιφέρεια της χώρας σε σύγκριση με τα αστικά κέντρα. Σύμφωνα με έρευνα της Βασαρδάνη, 2011, για τα εισοδήματα του 2008, το συνολικό εισόδημα που αποκτήθηκε ανήλθε σε 115,1 δισ. ευρώ, εκ των οποίων τα 98,4 δισ. ευρώ, δηλαδή το 85% αφορούσαν φορολογούμενο εισόδημα φυσικών προσώπων και τα υπόλοιπα 16,7 δισ. ευρώ, δηλαδή το 15% φορολογητέα κέρδη νομικών προσώπων. Η κατανομή του δηλωθέντος εισοδήματος φυσικών προσώπων κατά πηγή προέλευσης δείχνει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό αυτό (76%) προήλθε από μισθωτές υπηρεσίες και συντάξεις, ενώ η συμμετοχή των υπολοίπων πηγών εισοδήματος υπολείπονταν σημαντικά με μικρότερα ποσοστά. Το σύνολο των φόρων που αναλογούσε σε φυσικά και νομικά πρόσωπα για το οικονομικό έτος 2009 ήταν 13,1 δισ. ευρώ, εκ των οποίων τα 9,1 δισ. ευρώ (69%) αφορούσαν φόρο επί του εισοδήματος φυσικών προσώπων και τα υπόλοιπα 4 δισ. ευρώ (31%) φόρο επί των κερδών νομικών προσώπων. Επίσης ως προς την κατανομή του φόρου των φυσικών προσώπων ανά επαγγελματική ιδιότητα, διαπιστώνεται ότι οι μισθωτοί και συνταξιούχοι επωμίστηκαν το 53% του συνολικού φορολογικού βάρους (φυσικών και νομικών) δηλαδή το 63% φορολογήθηκαν ως μισθωτοί και συνταξιούχοι και τα υπόλοιπα 3 εκατομμύρια, δηλαδή το 37% ως μη μισθωτοί και μη συνταξιούχοι με βάση την κύρια πηγή προέλευσης του εισοδήματός τους. Παράλληλα ο εισπρακτικός μηχανισμός παρουσιάζει αδυναμίες στην είσπραξη τόσο των άμεσων όσο και των έμμεσων φόρων. Τα δεδομένα για το 2009 έδειξαν ότι μόλις το 8% του βεβαιωμένου ποσού του ΦΠΑ εισπράχθηκε τελικά, ενώ αντίστοιχα μόλις το 3% του ποσού των επιβληθέντων προστίμων που βεβαιώθηκε, εισπράχθηκε από το δημόσιο. Η μεγαλύτερη φοροδιαφυγή παρατηρείται στους κλάδους των ιατρών, των μηχανικών, των εκπαιδευτικών, των χρηματοοικονομικών συμβούλων, των λογιστών και των

δικηγόρων. Το πρόβλημα στους κλάδους αυτούς είναι α) ότι η χρήση παραστατικών δεν είναι συνήθης και β) το πολιτικό σύστημα δεν δείχνει την πολιτική βούληση να αντιμετωπίσει το πρόβλημα, λόγω των προσωπικών κινήτρων που σχετίζονται με τα επαγγέλματα που εκπροσωπούνται στο Κοινοβούλιο και τις ισχυρές επαγγελματικές τους ενώσεις. Τα παραπάνω απεικονίζονται στον πίνακα 4.2, όπου παρουσιάζεται η μέση φοροδιαφυγή ανά επαγγελματικό κλάδο καθώς και ο λόγος του πραγματικού προς το δηλωθέν εισόδημα στους κλάδους αυτούς.

Πίνακας 4.2: Μέγεθος φοροδιαφυγής σε επαγγελματικούς κλάδους⁵⁴

	Μέση φοροδιαφυγή (ευρώ)	Λόγος πραγματικός προς δηλωθέν εισόδημα
Ιατρικά επαγγέλματα	29.343	2,45
Μηχανολογικά επαγγέλματα	28.625	2,4
Εκπαίδευση	24.742	2,55
Λογιστικές υπηρεσίες	24.573	2,22
Νομικές υπηρεσίες	24.032	2,24
Μονάδες παράγωγης	22.598	2,26
ΜΜΕ & τέχνες	18.360	2,22
Ξενοδοχεία & εστιατόρια	15.884	1,99
Κατασκευές	13.919	1,85
Επιχειρηματικές υπηρεσίες	9.438	1,62
Μεταφορές	9.320	1,51
Γεωργία	9.288	1,75
Προσωπικές υπηρεσίες φαρμακεία	7.531	1,49
Λιανικό εμπόριο	5.215	1,27
Άλλα	3.370	1,22

Ο Ο.Ο.Σ.Α. υπολογίζει ότι αν στην Ελλάδα συλλέγονται ο ΦΠΑ, οι εισφορές κοινωνικής ασφάλισης και ο φόρος εισοδήματος των εταιριών με τη μέση

⁵⁴ Nikolaos Artavanis, Adair Morse, Margarita Tsoutsoura, «Tax Evasion Across Industries: Soft Credit Evidence From Greece», Fama-Miller Center for Research in Finance, Chicago Booth Paper No. 12-25, 2012

αποδοτικότητα των χωρών του ΟΟΣΑ, τα φορολογικά έσοδα θα μπορούσαν να αυξηθούν κατά περίπου 5% του ΑΕΠ. Είναι προφανής η κοινωνική και πολιτική σημασία της προόδου στον αγώνα κατά της φοροδιαφυγής. Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, μια αποφασιστική μείωση της φοροδιαφυγής είναι απαραίτητη για τη δικαιοσύνη και την αποδοχή της ευρύτερης προσπάθειας δημοσιονομικής εξυγίανσης. Η μείωση της φοροδιαφυγής έχει γίνει ένα σημαντικό κριτήριο στη μέτρηση της επιτυχίας του προγράμματος προσαρμογής⁵⁵. Θετικό είναι το υπόβαθρο στην ελληνική κοινωνία για μια σοβαρή προσπάθεια καταπολέμησης της φοροδιαφυγής. Οι Έλληνες σε μεγάλο βαθμό θεωρούν ότι η απόκρυψη των πραγματικών εισοδημάτων ισοδυναμεί με κλοπή και αποτελεί αντικοινωνική συμπεριφορά⁵⁶.

4.3 Φοροαποφυγή στην Ελλάδα

Η φοροαποφυγή αποτελεί ένα άλλο πρόβλημα που ταλανίζει την ελληνική οικονομία και οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στα νομοθετικά κενά, το τρόπο που ερμηνεύονται από τα δικαστήρια και τη σχετική πρακτική των φορολογικών αρχών. Οι φορολογούμενοι εκμεταλλεύονται τα νομοθετικά κενά, προκειμένου να μειώσουν ή να εξαλείψουν την φορολογική τους υποχρέωση, καταστρατηγώντας τις διατάξεις της φορολογικής νομοθεσίας. Υπάρχουν αρκετοί τρόποι, με τους οποίους οι πολίτες φοροαποφεύγουν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η μεταβίβαση εισοδημάτων από ορισμένες πηγές μεταξύ των συζύγων που υποβάλλουν κοινή δήλωση φορολογίας εισοδήματος

4.4 Πρόβλημα των Ληξιπρόθεσμων Οφειλών

Τα τελευταία χρόνια καθυστερεί η αποπληρωμή ληξιπρόθεσμων οφειλών για φόρους, δασμούς και πρόστιμα που υπολογίζονται σε αρκετά δις ευρώ, ενώ εκτιμάται παράλληλα ότι το ένα τέταρτο αυτών είναι εισπράξιμα με βάση την οικονομική κατάσταση των οφειλετών. Τα υπόλοιπα των ληξιπρόθεσμων οφειλών παρουσιάζουν αυξητική τάση παρά την προσπάθεια που γίνεται ώστε να βελτιωθεί η εισπραξιμότητα τους. Η διόγκωση του προβλήματος των ληξιπρόθεσμων οφειλών μπορεί να αποδοθεί τόσο στη τρέχουσα οικονομική κατάσταση όσο και στα κενά που

⁵⁵ Manos Matsaganis, Chrysa Leventi, Maria Flevotomou, «The Crisis and Tax Evasion in Greece: What are the Distributional Implications», Focus, February 2012

⁵⁶ Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδας, «Μελέτη για τη Φοροδιαφυγή», Αθήνα, Φεβρουάριος 2010

υπάρχουν που υπάρχουν στην ελεγκτική και στην εισπρακτική διαδικασία. Ο ελεγκτικός μηχανισμός της χώρας βασίζονταν στο διαχωρισμό της βεβαίωσης από την είσπραξη, με αποτέλεσμα εκτεταμένες βεβαιώσεις ποσών που ήδη κατά τον χρόνο γέννησής τους ήταν ανεπίδεκτα είσπραξης. Προκειμένου να αντιμετωπιστεί η τρέχουσα κατάσταση απαιτούνται η αναδιοργάνωση, η μετατόπιση του προσανατολισμού των ελεγκτικών μηχανισμών από τις μεγάλες βεβαιώσεις στους επιτυχείς ελέγχους με υψηλά ποσοστά εισπραξιμότητας κατά τον χρόνο του καταλογισμού, η αναγνώριση του ρόλου και της σπουδαιότητας του εισπρακτικού μηχανισμού, οι νομοθετικές αλλαγές, οι διασταυρώσεις, η στόχευση, η εφαρμογή νέων τεχνικών είσπραξης και η αξιολόγηση όλων των δυνατοτήτων που ο νόμος προσφέρει⁵⁷.

4.5 Παραοικονομία στην Ελλάδα

Η παραοικονομία αποτελεί ένα μείζον πρόβλημα για την ελληνική οικονομία, το οποίο έχει λάβει μεγάλη έκταση συγκριτικά και με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το μέγεθος της παραοικονομίας στη χώρα εκτιμάται στο 25%-37% τους ΑΕΠ, ποσοστό που είναι πολύ υψηλότερο από αυτό που παρατηρείται σε άλλες χώρες του ΟΑΣΑ και εντείνει το φαινόμενο της φοροδιαφυγής. Στον παρακάτω πίνακα (4.3), παρουσιάζεται το μέγεθος της παραοικονομίας στις 21 χώρες του ΟΑΣΑ τα τελευταία 20 χρόνια. Παρατηρείται ότι οι χώρες του Ευρωπαϊκού νότου (Ελλάδα, Ισπανία, Ιταλία, Πορτογαλία) καθώς και το Βέλγιο εμφανίζουν τα υψηλότερα ποσοστά «κρυφών» οικονομικών δραστηριοτήτων.

---

⁵⁷ Υπουργείο Οικονομικών, Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας & Ναυτιλίας, Δικαιοσύνης, Διαφάνειας & Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Προστασίας του Πολίτη, «Εθνικό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Καταπολέμησης της Φοροδιαφυγής 2011-2013, Απρίλιος 2011, σελ. 12-13

Πίνακας 4.3: Μέγεθος της παραοικονομίας στις 21 χώρες του ΟΑΣΑ από το 1989/90-2010⁵⁸

	1989-90	1999-2000	2010
Αυστραλία	10.1	14.3	11.1
Αυστρία	6.9	9.8	8.7
Βέλγιο	19.3	22.2	17.9
Γαλλία	9.0	15.2	11.7
Γερμανία	11.8	16.0	14.7
Δανία	10.8	18.0	14.4
Ελβετία	6.7	8.6	8.3
Ελλάδα	22.6	28.7	25.2
ΗΠΑ	6.7	8.7	7.8
Ιαπωνία	8.8	11.2	9.7
Ιρλανδία	11.0	15.9	13.2
Ισπανία	16.1	22.7	19.8
Ιταλία	22.8	27.1	22.2
Καναδάς	12.8	16.0	12.7
Μ. Βρετανία	9.6	12.7	11.1
Ν. Ζηλανδία	9.2	12.8	9.9
Νορβηγία	14.8	19.1	15.4
Ολλανδία	11.9	13.1	10.3
Πορτογαλία	15.9	22.7	19.7
Σουηδία	15.8	19.2	15.6
Φινλανδία	13.4	18.1	14.3
Μέσος όρος 21 χωρών	12.7	16,8	14.0

⁵⁸ Friedrich Schneider, «The Influence of the economic crisis on the underground economy in Germany and the other OECD-countries in 2010: a (further) increase», ShadEcoOECD2010.doc Revised Version, January 2010

Το πρόβλημα, όπως αναδείχθηκε από την έρευνα του ΟΑΣΑ, οφείλεται στην φορολογική επιβάρυνση που σχετίζεται με την επιβολή φόρων και εισφορών κοινωνικής ασφάλισης, καθώς και στην ποιότητα των κρατικών θεσμών και των εργασιακών νόμων⁵⁹.

Η παραοικονομία στην Ελλάδα εντοπίζεται κυρίως:

- σε εισοδήματα, τα οποία αν και αποκτώνται νόμιμα, δεν δηλώνονται στις φορολογικές αρχές, όπως η εργασία ατόμων που λαμβάνουν επίδομα ανεργίας
- σε εισοδήματα, τα οποία προέρχονται από παράνομες δραστηριότητες, όπως λαθρεμπόριο, τοκογλυφία, παραεμπόριο
- σε εισοδήματα από δραστηριότητες εκτός μηχανισμού αγοράς, όπως η διάθεση ειδών παραγόμενων κατ' οίκον⁶⁰.

Τα παραπάνω συμβάλλουν στη διατήρηση των υψηλών δημοσιονομικών ελλειμμάτων στη χώρα, διατηρώντας τη φοροδιαφυγή σε υψηλά επίπεδα και εμποδίζοντας τη οικονομική εξυγίανση της.

4.6 Τρόποι Φοροδιαφυγής

Η σύνθετη φύση της φοροδιαφυγής γίνεται φανερή από την πληθώρα των τρόπων με τους οποίους συντελείται, τόσο επί των άμεσων όσο και επί των έμμεσων φόρων, από νομικά και φυσικά πρόσωπα, και σε όλα τα συστήματα φορολογίας, των ειδών φόρου και των επαγγελματικών ομάδων. Τα υψηλότερα ποσοστά φοροδιαφυγής συναντώνται στο φόρο εισοδήματος, όπου η φοροδιαφυγή εστιάζεται:

- μισθωτές υπηρεσίες: η φοροδιαφυγή αναφέρεται στην αδήλωτη κύρια εργασία με τη μορφή πρόσθετης αμοιβής (bonus, αμοιβή σε είδος) καθώς και στη δεύτερη παράλληλη αδήλωτη δραστηριότητα
- ελεύθεροι επαγγελματίες: αφορά την μη έκδοση δελτίου παροχής υπηρεσιών, ή έκδοση με αναγραφόμενο μικρότερο ποσό αμοιβής από το πραγματικό, ή έκδοση από τρίτα πρόσωπα

---

⁵⁹ George Manolas, Kostas Rontos, George Sfakianakis, Ioannis Vavouras, «The Determinants of the Shadow Economy: The Case of Greece», International Journal of Criminology and Sociological Theory, Vol. 6, No. 1, January 2013, pp 1036-1047

⁶⁰ Υπουργοί Οικονομικών, Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας & Ναυτιλίας, Δικαιοσύνης, Διαφάνειας & Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Προστασίας του Πολίτη, «Εθνικό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Καταπολέμησης της Φοροδιαφυγής 2011-2013, Απρίλιος 2011, σελ. 8

- γεωργικές επιχειρήσεις: αφορά πωλήσεις αγροτικών προϊόντων χωρίς έκδοση φορολογικού παραστατικού ή στη διόγκωση δαπανών με λήψη εικονικών τιμολογίων
- εισοδήματα από ενοίκια: αφορά περιπτώσεις μη κατάθεσης μισθωτηρίου συμβολαίου ή δήλωσης ενοικίου μικρότερου από το πραγματικά εισπραττόμενο ή μη δήλωσης δευτερευουσών κατοικιών ή λοιπών ιδιοχρησιμοποιούμενων ακινήτων
- εισοδήματα από εμπορικές επιχειρήσεις: αναφέρεται κυρίως στη μη έκδοση , ανακριβή έκδοση φορολογικών στοιχείων ή λήψη ανακριβών φορολογικών στοιχείων αγορών, δαπανών και υπηρεσιών ή έκδοση-λήψη πλαστών και εικονικών φορολογικών στοιχείων, στις περιπτώσεις άσκησης παραεμπορίου, καθώς και σε διάφορους τομείς εμπορικής δραστηριότητας, όπως κατασκευών, τουρισμού και ψυχαγωγίας και σε πολυεθνικές και εξωχώριες επιχειρήσεις.

Παραπάνω παρουσιάστηκαν οι περιπτώσεις φοροδιαφυγής των πολιτών και αφορούν το φόρο εισοδήματος. Ωστόσο, αυξημένη φοροδιαφυγή εντοπίζεται και στο φόρο προστιθέμενης αξίας καθώς σε ειδικούς φόρους κατανάλωσης, δασμούς και τέλη:

- ενεργειακά προϊόντα και ΕΦΚ (επιχειρήσεις εμπορίας υγρών καυσίμων, διάθεσης αλκοολούχων ποτών και καπνοβιομηχανίες)
- φόρος προστιθέμενης αξίας, όπως σε περιπτώσεις αγορών και πωλήσεων χωρίς έκδοση ή ανακριβή έκδοση παραστατικών, έκδοσης και λήψης πλαστών ή εικονικών φορολογικών στοιχείων και καταχώρησης αυτών στα τηρούμενα βιβλία, καταχώρησης αυξημένων δαπανών με σκοπό την επιστροφή, την έκπτωση ή το συμψηφισμό του ΦΠΑ, έκπτωσης ΦΠΑ για δαπάνες που δεν αναγνωρίζονται ή για πράξεις για τις οποίες δεν παρέχεται δικαίωμα έκπτωσης κ.α

Αν και οι δύο κύριες περιπτώσεις φόρων, όπου παρατηρούνται προσπάθειες φοροδιαφυγής είναι ο φόρος εισοδήματος και ο ΦΠΑ, τέτοια φαινόμενα συναντώνται και σε άλλους φόρους, όπως η μη υποβολή δήλωσης Φ.Μ.Υ. και παρακρατουμένων

φόρων, καθώς και στη φορολογία κεφαλαίου, όπως φόροι μεταβίβασης ακινήτων, κληρονομιάς, δωρεών και γονικών παροχών και φόρος ακίνητης περιουσίας⁶¹.

4.7 Φοροδιαφυγή μέσω Πλαστών και Εικονικών Φορολογικών Στοιχείων

Καθώς τα φαινόμενα της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας ανθίζουν μέσα στην ελληνική οικονομία, τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται όλο και περισσότερο προσπάθειες φοροδιαφυγής μέσω της έκδοσης και λήψης εικονικών και πλαστών φορολογικών στοιχείων. Από τους προληπτικούς, προσωρινούς και τακτικούς φορολογικούς ελέγχους που διενεργούνται καθημερινά, προκύπτει ότι το φαινόμενο της έκδοσης πλαστών και εικονικών φορολογικών στοιχείων, έχει πάρει μεγάλες διαστάσεις αφού αποκαλύπτονται συνεχώς νέες περιπτώσεις και νέες μορφές απάτης. Καθημερινά οι ελεγκτές του Σώματος Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος (Σ.Δ.Ο.Ε.) διαπιστώνουν περιπτώσεις φοροδιαφυγής μέσω πλαστών και εικονικών τιμολογίων που κάνουν θραύση στην αγορά, η οποία βυθίζεται όλο και περισσότερο στην ύφεση. Το φαινόμενο της χρήσης πλαστών και εικονικών φορολογικών στοιχείων παρατηρείται σε όλους τους χώρους οικονομικής δραστηριότητας. Το μεγαλύτερο ποσοστό των συναλλαγών αυτών αναφέρεται στο χονδρικό εμπόριο, στη βιομηχανική παραγωγή, στον κατασκευαστικό τομέα και στον κλάδο παράδοσης ανακυκλώσιμων απορριμμάτων (σκραπ) καθώς και στο χώρο της διαφήμισης, και σε μικρότερο ποσοστό στο λιανικό εμπόριο, στο χώρο των ελεύθερων επαγγελματιών και των επιχειρήσεων leasing των γραφικών τεχνών και λοιπών κλάδων. Οι έλεγχοι δείχνουν πλήθος περιπτώσεων επαγγελματιών που είτε εξέδωσαν είτε απεδέχθησαν πλαστά και εικονικά φορολογικά στοιχεία με αποτέλεσμα τη μείωση της προς φορολόγηση ύλης και την μη απόδοση στο Δημόσιο του Φ.Π.Α., με τη διόγκωση του Φ.Π.Α. των εισροών, ο οποίος συμψηφίζεται με το Φ.Π.Α. των εκροών, με φορολογικά στοιχεία κυρίως για ανύπαρκτες αγορές και δαπάνες. Οι επιχειρήσεις που δέχονται πλαστά ή εικονικά φορολογικά στοιχεία είναι συνήθως οικονομικά εύρωστες, σε αντίθεση με αυτές που εκδίδουν τέτοια στοιχεία, οι οποίες συνήθως είναι οικονομικά αδύναμες ή ανύπαρκτες. Όπως έχει διαπιστωθεί, επιχειρήσεις που δεν εκδίδουν αποδείξεις κατά

---

⁶¹ Υπουργοί Οικονομικών, Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας & Ναυτιλίας, Δικαιοσύνης, Διαφάνειας & Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Προστασίας του Πολίτη, «Εθνικό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Καταπολέμησης της Φοροδιαφυγής 2011-2013, Απρίλιος 2011, σελ. 8

τη διάρκεια της χρήσης, για να μειώσουν ή να μηδενίσουν τον ΦΠΑ που έχει προκύψει από την απόκρυψη εσόδων εκδίδουν εικονικά τιμολόγια προς άλλες που με τη σειρά τους θέλουν να μειώσουν τον ΦΠΑ που οφείλουν⁶². Επίσης μεγάλο κύκλωμα απάτης με παράνομες επιστροφές ΦΠΑ είχε στηθεί και στον κλάδο της εμπορίας αγροτικών προϊόντων. Αγρότες παρουσιάζουν στην εφορία «φουσκωμένες» πωλήσεις αγροτικών προϊόντων και καταφέρνουν να εισπράξουν από το Δημόσιο μεγάλες επιστροφές ΦΠΑ σε συνεργασία με τους εμπόρους οπωροκηπευτικών⁶³.

Η διακίνηση πλαστών ή εικονικών φορολογικών στοιχείων αφορά όμως και τους άμεσους φόρους, μέσω της μείωσης των κερδών, που επιτυγχάνεται με την αύξηση είτε των δαπανών, είτε του κόστους πωληθέντων προϊόντων ή εμπορευμάτων ή παρασχεθέντων υπηρεσιών, με βάση φορολογικά στοιχεία για ανύπαρκτες δαπάνες ή αγορές. Αποτέλεσμα των παραπάνω είναι η μεταβολή των αποτελεσμάτων (μείωση των κερδών, μείωση ή μηδενισμό της ζημίας)⁶⁴.

Στον πίνακα (4.4), που ακολουθεί παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των ελέγχων κατά την περίοδο 2009-2012, που αποκαλύπτουν μεγάλο ύψους παραβάσεις που αφορούν την έκδοση και λήψη εικονικών ή πλαστών φορολογικών στοιχείων.

Πίνακας 4.4: Παραβάσεις πλαστών-εικονικών φορολογικών στοιχείων⁶⁵

	2009	2010	2011	2012
Παραβάσεις πλαστών εικονικών φορολ. στοιχείων	111,836	195.524	264.397	143.578
Εκτιμώμενο ύψος πρόστιμων σε ευρώ	1.207.431.529	3.399.106.931	3.457.092.194	2.712.288.981

Συνολικά, η έκδοση και διακίνηση πλαστών και εικονικών τιμολογίων αποτελεί ένα μείζον πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας, το οποίο έχει δύο αλληλένδετες διαστάσεις:

⁶² Γιώργος Κούρος, «Σαφάρι» ελέγχων για περιορισμό της φοροδιαφυγής από το ΦΠΑ», Εφημερίδα Ναυτεμπορική, 22 Ιουλίου 2013

⁶³ Μαρία Βουργάνα, «Εκρηξη φοροδιαφυγής με πλαστά και εικονικά τιμολόγια», Εφημερίδα Ημερησία, 21 Μαΐου 2012

⁶⁴ Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων, «Οδηγός Ελέγχου πλαστών, εικονικών και νοθευμένων φορολογικών στοιχείων», Ιανουάριος 2007

⁶⁵ Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης, Ετήσιες Εκθέσεις 2011-2012»

- η άμεση και αυτόματη εξακρίβωση της ταυτότητας ενός αποστολέα τιμολογίου από τον παραλήπτη και την αποποίηση ευθύνης από μέρους του τελευταίου σε περίπτωση που το περιεχόμενο του τιμολογίου δεν αντιπροσωπεύει τα πραγματικά στοιχεία
- η εξακρίβωση ότι τα περιεχόμενα του τιμολογίου αντικατοπτρίζουν ένα νόμιμο τιμολόγιο (να έχει περάσει δηλαδή από φορολογική διαδικασία και όχι να προέρχεται από «διπλά βιβλία»)⁶⁶.

4.8 Μέσα Αντιμετώπισης της Φοροδιαφυγής

Η αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας στην Ελλάδα αποτελούν δύσκολη υπόθεση και παρόλο που έχουν γίνει προσπάθειες όλα αυτά τα χρόνια προς αυτήν την κατεύθυνση, τα προβλήματα αυτά δεν έχουν περιοριστεί σημαντικά.

Η πολυπλοκότητα του Ελληνικού φορολογικού συστήματος σε συνδυασμό με τη διάρθρωση της Ελληνικής οικονομίας τείνουν να αυξάνουν την πιθανότητα και τους τρόπους φοροδιαφυγής.

Ο περιορισμός της έκτασης των φαινομένων αυτών που ταλανίζουν την ελληνική οικονομία προϋποθέτουν μια σειρά μέτρων που αφορούν:

- ορθή λειτουργία της δημόσιας διοίκησης, δημοκρατική λειτουργία των θεσμών και αξιοκρατία
- ορθή διαχείριση του δημοσίου χρήματος και του προϊόντος της φορολογίας, ώστε να παρέχονται υψηλού επιπέδου δημόσια αγαθά και υπηρεσίες
- ορθολογικό, δίκαιο και απλό φορολογικό σύστημα
- βελτίωση της λειτουργίας των ελεγκτικών μηχανισμών
- μείωση του βαθμού του κρατικού παρεμβατισμού και των επιβαρύνσεων των πολιτών και των επιχειρήσεων
- ηλεκτρονική διακυβέρνηση της φορολογίας και έλεγχος – φορολόγηση των υπεράκτιων εταιριών
- ουσιαστικός έλεγχος του παραεμπορίου και ενίσχυση των τελωνειακών ελέγχων
- φορολογική – δημοσιονομική σταθερότητα

⁶⁶ Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (ΣΕΒ), «Ηλεκτρονική Τιμολόγηση τις Συναλλαγές», Ειδική Έκθεση, Απρίλιος 2011

- ενίσχυση της εμπιστοσύνης των πολιτών προς τους διοικούντες
- αλλαγή της φορολογικής νοοτροπίας και του συστήματος κινήτρων
- δικαιότερη κατανομή του πλούτου μέσω της δίκαιης αμοιβής των εργαζομένων και της δίκαιης φορολόγησης τους
- ενίσχυση της απασχόλησης και αποφυγή εισοδηματικών πολιτικών λιτότητας ουσιαστική εφαρμογή του «πόθεν έσχες» και επιβολή αυστηρών κυρώσεων για παράνομες οικονομικές δραστηριότητες και φοροκλοπή
- διαφάνεια στη χρηματοδότηση των κομμάτων και των πολιτικών⁶⁷⁶⁸.

---

⁶⁷ Γιώργος Αγαπητός, « Η Παραοικονομία είναι Παιδί της Φοροδιαφυγής», [www. neoοικονομία.gr](http://www.neoοικονομία.gr)., Ιούνιος 2010

⁶⁸ Μελίνα Βασαρδάνη, « Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Μια Γενική Επισκόπηση», Τράπεζα της Ελλάδος, Οικονομικό Δελτίο, Τεύχος 35, Ιούνιος 2011, σελ. 21-22

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο :

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

5.1 Γενικά

Η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια εφαρμόζει μια σχετικά φιλόδοξη προσπάθεια δημοσιονομικής εξυγίανσης. Στην κορυφή των διαφόρων μέτρων σε εξέλιξη, που έχουν οι ελληνικές αρχές είναι τα μέτρα για τη βελτίωση της φορολογικής διοίκησης και την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. Οι πρωτοβουλίες αυτές αναμένεται να αποφέρουν πρόσθετα έσοδα για τη στήριξη της προσπάθειας δημοσιονομικής εξυγίανσης για την περίοδο 2013 - 2014⁶⁹.

Τα δημόσια οικονομικά πρέπει να αναθεωρηθούν εκ βάθρων, έτσι ώστε να διατηρηθούν τα συστήματα κοινωνικής πρόνοιας και οι δημόσιες υπηρεσίες, να περιοριστεί το κόστος αναχρηματοδότησης για το κράτος και άλλες δημόσιες αρχές και για να αποτραπούν αρνητικές δευτερογενείς συνέπειες για την υπόλοιπη οικονομία.

Η πολιτεία διαθέτει τόσο τους αναγκαίους μηχανισμούς όσο και το προσωπικό για να αντιμετωπίσει το πρόβλημα αυτό. Η καταπολέμηση της φοροδιαφυγής προϋποθέτει όμως την αντιμετώπιση τριών χαρακτηριστικών του φορολογικού συστήματος της χώρας: α) του άδικου χαρακτήρα του, β) του τρόπου οργάνωσης και λειτουργίας της φορολογικής διοίκησης και γ) των φαινομένων διαφθοράς⁷⁰.

5.2 Στρατηγικές Αντιμετώπισης Φοροδιαφυγής

Υπάρχουν πολλοί λόγοι και παράγοντες που συμβάλλουν στο πρόβλημα της φοροδιαφυγής. Αντίστοιχα δεν υπάρχει μόνο ένας τρόπος για την αντιμετώπιση αυτής. Μια αποτελεσματική στρατηγική πρέπει να αντιμετωπίζει τις βαθύτερες αιτίες και το σημαντικότερο θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στο περιβάλλον της κάθε οικονομίας. Γενικά, η καταπολέμηση της φορολογικής απάτης και φοροδιαφυγής απαιτεί τη λήψη μέτρων σε εθνικό, ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο. Με βάση τα

---

⁶⁹ Athanasios Tagkalakis, «Audits and tax offenders: recent evidence from Greece», Bank of Greece, Working Paper 152, February 2013

⁷⁰ Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδας, «Επικαιροποίηση των Προτάσεων για την Αναμόρφωση του Φορολογικού Συστήματος, Οκτώβριος 2011

αίτια της φοροδιαφυγής, που παρουσιάστηκαν παραπάνω, περιγράφονται παρακάτω πιθανές αποτελεσματικές στρατηγικές καταπολέμησης των αιτιών και των παραγόντων που συμβάλλουν στη φοροδιαφυγή. Οι στρατηγικές αυτές μπορούν να διακριθούν σε δύο κατηγορίες: α) μέτρα που ενισχύουν τη φορολογική συμμόρφωση και β) μέτρα που βελτιώνουν την ικανότητα για την επιβολή της φορολογικής νομοθεσίας. Η χαμηλή φορολογική συμμόρφωση συμβάλλει σε μεγάλο βαθμό στη χαμηλή είσπραξη των φόρων που προκύπτει από την φοροδιαφυγή. Η βελτίωση της φορολογικής συνείδησης των πολιτών απαιτεί μέτρα που θα εξασφαλίζουν ότι το κράτος ενεργεί κατά τρόπο διαφανή, υπεύθυνο και αποτελεσματικό, με απώτερο σκοπό την παροχή υπηρεσιών προς τους πολίτες του. Αυτό προϋποθέτει εκούσια συμμόρφωση του κάθε φορολογούμενου, αλλά και άλλες πτυχές, όπως η γνώση του φορολογούμενου σχετικά με τις φορολογικές διαδικασίες που απαιτούνται για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων του. Παρόμοια με τη χαμηλή φορολογική συνείδηση, η δυνατότητα για την επιβολή φόρων επηρεάζεται από ένα ευρύ φάσμα παραγόντων. Δεν μπορούν όλα αυτά να αντιμετωπιστούν άμεσα από τις μεταρρυθμίσεις του φορολογικού συστήματος ή της φορολογικής διοίκησης. Ιδιαίτερα οι αναπτυσσόμενες χώρες υποφέρουν από την μη επιβολή της εθνικής φορολογικής νομοθεσίας που μπορεί σε μεγάλο βαθμό να αναχθεί στις ανεπαρκείς διοικητικές ικανότητες. Οι μεταρρυθμίσεις της φορολογικής διοίκησης είναι ένα κρίσιμο μέρος της κάθε αποτελεσματικής στρατηγικής για την ενίσχυση της επιβολής της φορολογικής νομοθεσίας σε εθνικό επίπεδο. Συχνά, η οργανωτική ρύθμιση της φορολογικής διοίκησης είναι ένας λόγος για την έκταση και την επικράτηση της αναποτελεσματικότητας. Ως εκ τούτου, οι μεταρρυθμίσεις στη δημόσια διοίκηση πρέπει να στοχεύουν στην απλούστευση της οργανωτικής δομής των φορολογικών υπηρεσιών και τη δομή της εργασίας. Τα μέτρα στον τομέα αυτό περιλαμβάνουν διαφορετικές προσεγγίσεις της οργανωτικής μεταρρύθμισης, όπως η δημιουργία ημιαυτόνομων φορολογικών αρχών, αναδιοργάνωση της μισθοδοσίας με την παροχή κινήτρων που θα ελαχιστοποιούν τον κίνδυνο διεφθαρμένων συμπεριφορών, μείωση στα διοικητικά κόστη κ.α. Η πολυπλοκότητα και η συχνή αλλαγή των φορολογικών νόμων προκαλούν σύγχυση και αβεβαιότητα μεταξύ των φορολογικών αρχών και των φορολογουμένων. Η αντιμετώπιση των ελλείψεων και των αδυναμιών στο φορολογικό σύστημα είναι συνεπώς ίσως εξίσου σημαντική για την ενίσχυση ευχρηστίας και της διαφάνειας της φορολογικής διαδικασίας. Επιπλέον, η δυνατότητα

για τον εντοπισμό και τη δίωξη των παραβατών εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη διαθεσιμότητα των δεδομένων και την ποιότητα των δεδομένων. Ως εκ τούτου, οι ενέργειες εναντίον της φοροδιαφυγής θα πρέπει να σχετίζονται με την επάρκεια του εξοπλισμού και του προσωπικού για τη βελτίωση της ποιότητας των δεδομένων⁷¹.

Η απελευθέρωση των αγαθών και των χρηματοπιστωτικών αγορών και η αυξημένη διεθνής κινητικότητα των ροών κεφαλαίων θέτει μια νέα πρόκληση για τις χώρες στο τομέα της φορολογίας. Σε αντίθεση με τα αμιγώς εγχώρια φορολογικά θέματα, η φοροδιαφυγή δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί μονομερώς από μια χώρα. Θα πρέπει να υπάρξει λύση του προβλήματος σε διεθνές επίπεδο. Απαιτείται η σύσταση συντονισμένων δράσεων των χωρών και η συνεργασία μεταξύ των εθνικών φορολογικών αρχών⁷².

5.3 Αλλαγές Φορολογικής Νομοθεσίας

Αρκετές αλλαγές έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια στη νομοθεσία της χώρας κατά την προσπάθεια αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής. Έτσι δημιουργήθηκε ένα νέο πλαίσιο φορολογικής πολιτικής που σε μεγάλο βαθμό καλύπτει τις ανάγκες σε νομοθετικό επίπεδο.

Οι νέες νομοθετικές ρυθμίσεις εστιάζουν στα εξής:

- άρση αδικιών, αδικαιολόγητων εξαιρέσεων
- βελτίωση των ελεγκτικών δυνατοτήτων
- επιβολή ποινών και αναγκαστικής είσπραξης των οφειλομένων φόρων.

Στο πεδίο της άρσης των αδικιών και των αδικαιολόγητων εξαιρέσεων, οι νέες ρυθμίσεις αποβλέπουν στη βελτίωση της φορολογικής συνείδησης και την οικειοθελή συμμόρφωση.

Προβλέπεται μεταξύ των άλλων:

- προοδευτική φορολογική κλίμακα χωρίς διακρίσεις ως προς την πηγή προέλευσης των εισοδημάτων

---

⁷¹ Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit, « Addressing tax evasion and tax avoidance in developing countries», on behalf of Federal Ministry for Economic Cooperation and Development, Köln, December 2010

⁷² Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Καταπολέμηση της φορολογικής απάτης και της φοροδιαφυγής», Εισήγηση στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 22ας Μαΐου 2013

- κατάργηση των φοροαπαλλαγών για την ισότιμη μεταχείριση των φορολογούμενων
- εισαγωγή κινήτρων για την συλλογή αποδείξεων
- φορολόγηση των παροχών σε είδος προς τα εταιρικά στελέχη
- εισαγωγή του λογιστικού προσδιορισμού βάσει βιβλίων εσόδων – εξόδων και αποδείξεων πώλησης ή παροχής υπηρεσιών για όλους τους ελεύθερους επαγγελματίες
- επέκταση του ΦΠΑ σε όλες τις δραστηριότητες εκτός από αυτές που προβλέπεται εξαίρεση από την Οδηγία της ΕΕ για τον ΦΠΑ
- αντικατάσταση του ενιαίου συντελεστή φόρου από προοδευτικό φόρο μεγάλης ακίνητης περιουσίας
- αύξηση του συντελεστή φόρου για την ακίνητη περιουσία offshore
- επαναφορά του φόρου κληρονομιάς
- κατάργηση απαλλαγών από το φόρο εισοδήματος όλων των νομικών προσώπων κερδοσκοπικού ή μη χαρακτήρα
- φορολόγηση εκκλησιαστικής περιουσίας
- κατάργηση της απαλλαγής από τον φόρο μεταβίβασης πρώτης κατοικίας
- θέσπιση κριτηρίων αυτοελέγχου

Η κυβέρνηση καταβάλλει επίσης προσπάθειες για την βελτίωση των ελεγκτικών δυνατοτήτων και σύλληψης της διαφεύγουσας φορολογητέας ύλης μέσω των παρακάτω:

- εισαγωγή νέου συστήματος έμμεσου προσδιορισμού του φορολογητέου εισοδήματος
- έλεγχος και φορολόγηση των συναλλαγών με εξωχώριες εταιρείες
- επέκταση της χρήσης των ταμειακών μηχανών
- ηλεκτρονική διασύνδεση του Υπουργείου Οικονομικών με όλα τα Υπουργεία και λοιπούς φορείς με στόχο την υποβολή στοιχείων φορολογικού ενδιαφέροντος και την ενίσχυση των δυνατοτήτων διασταυρώσεων
- εισαγωγή του φορολογικού πιστοποιητικού από ορκωτούς ελεγκτές
- κατάρτιση περιουσιολογίου για όλα τα φυσικά πρόσωπα κατόχων ΑΦΜ
- παροχή κινήτρων για την αποκάλυψη παραβατικής συμπεριφοράς σε φορολογικές και τελωνειακές υποθέσεις

- επανασύσταση του Σώματος Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος
- καθιέρωση στοχευμένων ελέγχων με βάση τις αρχές ανάλυσης κινδύνου που βασίζεται σε ποιοτικά χαρακτηριστικά, όπως η νομική μορφή, τα τηρούμενα βιβλία ή σε οικονομικά δεδομένα, όπως τα ακαθάριστα έσοδα
- ενίσχυση του ελέγχου των πρακτικών δανειοδότησης μεταξύ μητρικών και θυγατρικών επιχειρήσεων και εταιριών
- ενσωμάτωση δυνατότητας απευθείας υποβολής των φορολογικών στοιχείων στη Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων
- αναγνώριση προς έκπτωση των δαπανών που αφορούν συναλλαγές με επιχειρήσεις που εδρεύουν σε μη συνεργάσιμα κράτη ή σε κράτη με προνομιακό φορολογικό καθεστώς, εφόσον πρόκειται για πραγματικές και συνήθεις συναλλαγές.

Προκειμένου να ενισχύσει τη φορολογική συνείδηση και συμμόρφωση των πολιτών, η κυβέρνηση αποφάσισε ρυθμίσεις που προωθούν την επιβολή ποινών στους παραβάτες και την αναγκαστική είσπραξη των οφειλομένων φόρων. Προβλέπεται μεταξύ των άλλων:

- η συντόμευση των διαδικασιών καταβολής προστίμων στις περιπτώσεις φοροδιαφυγής
- η αντιμετώπιση ως ποινικό αδίκημα της μη έκδοσης φορολογικών στοιχείων και της απόκρυψης συναλλαγών
- η υιοθέτηση δραστικών μεθόδων συλλογής ανείσπρακτων οφειλών
- η εφαρμογή αναγκαστικών μέτρων για την είσπραξη δημοσίων εσόδων με τη δυνατότητα κατάσχεσης εις χείρας τρίτων
- ο περιορισμός των βαθμών εκδίκασης φορολογικών υποθέσεων
- η δημιουργία εξειδικευμένων τμημάτων για φορολογικές υποθέσεις στα διοικητικά δικαστήρια
- η καθιέρωση ως διαρκή και επομένως, ως συνεχή αυτόφωρα των αδικημάτων της μη καταβολής βεβαιωμένων και ληξιπρόθεσμων χρεών προς το δημόσιο, της παράλειψης υποβολής ή την υποβολή ανακριβούς δήλωσης στη φορολογία εισοδήματος και της φοροδιαφυγής για μη απόδοση ή ανακριβή απόδοση Φ.Π.Α. και λοιπών παρακρατούμενων φόρων, τελών ή εισφορών

- η αύξηση των πλημμεληματικών ποινών για τη μη καταβολή βεβαιωμένων και ληξιπρόθεσμων χρεών προς το δημόσιο
- η αύξηση των κακούργηματικών ποινών που σχετίζονται με φοροδιαφυγή
- η θέσπιση του θεσμού του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος
- η επανακαθόριση της έννοιας της φορολογικής κατοικίας⁷³.

5.4 Βελτίωση Οργάνωσης και Λειτουργίας Φορολογικών Αρχών

Πέρα από τις παραπάνω αλλαγές του νομοθετικού πλαισίου, ως μέσο αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής επιδιώκεται η βελτίωση της λειτουργίας και της οργάνωσης των φορολογικών αρχών καθώς και η επέκταση των πληροφοριακών συστημάτων του Υπουργείου Οικονομικών. Μεταξύ των μεταρρυθμίσεων που έλαβαν χώρα περιλαμβάνονται η αναδιοργάνωση της λειτουργίας του ΣΔΟΕ, μέτρα για την βελτίωση της αποδοτικότητας και της ποιότητας στην παροχή των υπηρεσιών του ΣΔΟΕ, η εφαρμογή του Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος των Ελεγκτικών Υπηρεσιών ELENXIS, η έναρξη λειτουργίας του TAXISnet, η αντιμετώπιση των λειτουργικών αδυναμιών των ΔΟΥ, η ανάκληση των αποσπάσεων μεγάλου αριθμού υπαλλήλων του Υπουργείου Οικονομικών και ο επαναπροσανατολισμός των ελεγκτών των Δ.Ο.Υ. προς προσωρινούς ελέγχους⁷⁴.

5.5 Στοχευμένοι Έλεγχοι

Τα τελευταία χρόνια έχουν ενισχυθεί επίσης οι έλεγχοι για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και του λαθρεμπορίου και γενικότερα του οικονομικού εγκλήματος. Το Υπουργείο Οικονομικών σε συνεργασία με τους ελεγκτικούς μηχανισμούς προχωρά στη διενέργεια στοχευμένων ελέγχων σε συγκεκριμένες ομάδες φορολογούμενων. Οι έλεγχοι αυτοί έχουν ως στόχο τόσο την αύξηση των δημόσιων εσόδων όσο κυρίως την αλλαγή κλίματος και νοοτροπίας μεταξύ των πολιτών που συμβάλλει σε ένα υψηλότερο επίπεδο οικειοθελούς συμμόρφωσης. Ελέγχονται κυρίως συγκεκριμένες ομάδες ελεύθερων κυρίως επαγγελματιών προκειμένου να

⁷³ Υπουργοί Οικονομικών, Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας & Ναυτιλίας, Δικαιοσύνης, Διαφάνειας & Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Προστασίας του Πολίτη, «Εθνικό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Καταπολέμησης της Φοροδιαφυγής 2011-2013, Απρίλιος 2011, σελ. 16-21

⁷⁴ Υπουργοί Οικονομικών, Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας & Ναυτιλίας, Δικαιοσύνης, Διαφάνειας & Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Προστασίας του Πολίτη, «Εθνικό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Καταπολέμησης της Φοροδιαφυγής 2011-2013, Απρίλιος 2011, σελ. 22-23

διαπιστωθεί κατά χρήση εάν έχουν φορολογηθεί τα πραγματικά εισοδήματά τους. Αντικείμενο των ελέγχων αποτελούν και επαγγελματίες που είχαν υποπέσει κατά το παρελθόν σε παραβάσεις του Κ.Β.Σ. Η πάταξη της φοροδιαφυγής σε βάρος του ΦΠΑ έχει μείζονα σημασία για τον εθνικό προϋπολογισμό. Ελέγχονται επιχειρήσεις που δεν έχουν υποβάλει δηλώσεις ΦΠΑ και λοιπών παρακρατούμενων φόρων καθώς και επιχειρήσεις που έτυχαν επιστροφής ΦΠΑ λόγω ενδοκοινοτικών παραδόσεων προκειμένου να διακριβωθεί η τυχόν εικονικότητα αυτών.

5.6 Διασφάλιση και Έλεγχος Πραγματικών Συναλλαγών

Οι νομοθετικές προσπάθειες εστιάζουν και στη διασφάλιση της εξόφλησης των συναλλαγών, έτσι ώστε να περιοριστεί το φαινόμενο της πλαστότητας και εικονικότητας των φορολογικών στοιχείων. Ο Ν.2992/2002 ορίζει ότι για την απόδειξη της συναλλαγής από το λήπτη φορολογικού στοιχείου που αφορά αγορά αγαθών ή λήψη υπηρεσιών αξίας 15.000 € και άνω απαιτείται η τμηματική ή ολική εξόφληση να γίνεται μέσω τραπεζικού λογαριασμού ή με δίγραμμη επιταγή. Ο ίδιος νόμος για τη διασφάλιση των πραγματικών συναλλαγών προβλέπει την αναγραφή στα φορολογικά στοιχεία, όπως τα δελτία αποστολής του αριθμού κυκλοφορίας του πρώτου χρησιμοποιούμενου κατά τη μεταφορά των αγαθών φορτηγού αυτοκινήτου δημόσιας ή ιδιωτικής χρήσης ή του ονόματος του πλωτού μέσου επί θαλάσσιων μεταφορών⁷⁵. Στο ίδιο πνεύμα με το Ν.2992/2002 βασίζονται και οι διατάξεις του Ν. 3842/2010⁷⁶ που προβλέπουν ότι για την απόδειξη της συναλλαγής από το λήπτη φορολογικού στοιχείου που αφορά αγορά αγαθών ή λήψη υπηρεσιών αξίας 3.000€ και άνω απαιτείται η τμηματική ή ολική εξόφληση να γίνεται μέσω τραπεζικού λογαριασμού ή με επιταγή έκδοσης του λήπτη του στοιχείου. Οι διατάξεις των δύο παραπάνω νόμων παρουσιάζουν δύο ουσιαστικές αλλαγές. Πρώτον μειώθηκε το όριο εξόφλησης των συναλλαγών μέσω τραπεζικού λογαριασμού ή επιταγής. Δεύτερον, με το νόμο του 2010 επιτρέπεται η εξόφληση της συναλλαγής με απλή επιταγή και όχι μόνο με δίγραμμη. Ο λήπτης πρέπει να αποδείξει την εξόφληση (τμηματική ή ολική) των φορολογικών στοιχείων. Οι υποχρεώσεις για το λήπτη του φορολογικού

⁷⁵ Ν. 2992/2002, «Μέτρα για την ενίσχυση της κεφαλαιαγοράς και την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 54/ 20.3.2002

⁷⁶ Ν. 3842/2010, «Αποκατάσταση φορολογικής δικαιοσύνης, αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 58/23-04-2010

στοιχείου δεσμεύουν και τον εκδότη αυτού, υπό την έννοια ότι ο εκδότης δεν μπορεί να αρνηθεί τη λήψη. Ο Ν.3842/2010 για τη διασφάλιση και τον έλεγχο των πραγματικών συναλλαγών ορίζει ότι τα δεδομένα των φορολογικών στοιχείων, που εκδίδονται στις συναλλαγές μεταξύ επιτηδευματιών, διαβιβάζονται ηλεκτρονικά σε βάση δεδομένων της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων του Υπουργείου Οικονομικών. Ο νόμος επιτρέπει πλέον τη δημοσίευση του Α.Φ.Μ., του αντικειμένου εργασιών, της ημερομηνίας έναρξης και λήξης εργασιών και της επαγγελματικής εγκατάστασης των επιτηδευματιών, φυσικών και νομικών προσώπων, μέσω της ηλεκτρονικής αυτής υπηρεσίας. Τα φορολογικά στοιχεία συνολικής αξίας μεγαλύτερης των 1.500€, που εκδίδονται για πώληση αγαθών ή παροχή υπηρεσιών σε ιδιώτες, εξοφλούνται από τους αγοραστές των αγαθών ή των υπηρεσιών, μέσω τράπεζας, με χρεωστικές ή πιστωτικές κάρτες ή μέσω τραπεζικού λογαριασμού και με επιταγές, χωρίς ο νόμος να δίνει τη δυνατότητα εξόφλησης των στοιχείων αυτών με μετρητά. Καθιερώθηκε επίσης η ευθύνη και η διαδικασία επαλήθευσης των στοιχείων των εκδοτών φορολογικών στοιχείων και από τους λήπτες αυτών. Έτσι το βάρος της απόδειξης της συναλλαγής φέρει και ο λήπτης του φορολογικού στοιχείου και οφείλει να επιβεβαιώνει τα στοιχεία των εκδοτών και την ακρίβεια των φορολογικών στοιχείων μέσω βάσης δεδομένων της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων του Υπουργείου Οικονομικών, με σκοπό τη διασφάλιση των συναλλαγών και τον περιορισμό της έκδοσης πλαστών και εικονικών στοιχείων από φορολογικά ανύπαρκτα πρόσωπα. Με τις ρυθμίσεις αυτές περιορίζεται η σκοπιμότητα που εξυπηρετεί η έκδοση ή η λήψη εικονικών ή πλαστών φορολογικών στοιχείων, καθώς και η χρήση νοθευμένων τέτοιων στοιχείων, με απώτερο σκοπό την αποφυγή απόδοσης έμμεσων κυρίως φόρων.

5.7 Τήρηση Βιβλίων και Στοιχείων

Η τήρηση των προβλεπόμενων από την νομοθεσία βιβλίων και στοιχείων συμβάλλει σε μεγάλο βαθμό στην καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και κυρίως μέσω της χρήσης εικονικών φορολογικών στοιχείων. Με το Ν. 4093/2012, ο Κώδικας Βιβλίων και Στοιχείων, όπως ίσχυε, καταργείται και αντικαθίσταται με τον Κώδικα Φορολογικής Απεικόνισης Συναλλαγών. Σύμφωνα με αυτόν, κάθε ημεδαπό φυσικό ή νομικό πρόσωπο που ασκεί δραστηριότητα στην ελληνική επικράτεια και

αποβλέπει στην απόκτηση εισοδήματος από εμπορική, ή βιομηχανική, ή βιοτεχνική ή γεωργική επιχείρηση, ή από ελευθέριο επάγγελμα, ή από οποιαδήποτε άλλη επιχείρηση, έχει την υποχρέωση τήρησης βιβλίων, έκδοσης στοιχείων και υποβολής δεδομένων για διασταύρωση. Από την απεικόνιση των συναλλαγών στα βιβλία και από τα στοιχεία πρέπει να προκύπτουν συγκεντρωτικά και αναλυτικά στοιχεία των καταχωρήσεων και να υποστηρίζονται αυτές, ώστε να είναι ευχερής η αναλυτική πληροφόρηση και εφικτή η επαλήθευση αυτών από τον φορολογικό έλεγχο, για τις ανάγκες όλων των φορολογικών αντικειμένων. Κάθε εγγραφή στα βιβλία, που αφορά συναλλαγή ή άλλη πράξη του υπόχρεου, πρέπει να στηρίζεται σε στοιχεία που προβλέπονται από τις διατάξεις του νόμου ή σε δημόσια έγγραφα ή σε άλλα πρόσφορα αποδεικτικά στοιχεία. Κατά τη διάρκεια της διαχειριστικής περιόδου και μέχρι την υποβολή της δήλωσης φορολογίας εισοδήματος, τα βιβλία τηρούνται, τα δε στοιχεία, καθώς και τα λοιπά δικαιολογητικά εγγραφών, φυλάσσονται στην επαγγελματική εγκατάσταση που αφορούν και επιδεικνύονται άμεσα στο φορολογικό έλεγχο⁷⁷.

5.8 Επιβολή Ποινικών Κυρώσεων

Η έκδοση πλαστών ή εικονικών φορολογικών στοιχείων και η λήψη εικονικών, η νόθευση αυτών, καθώς και η καταχώριση στα βιβλία αγορών ή εξόδων που δεν έχουν πραγματοποιηθεί και δεν έχει εκδοθεί φορολογικό στοιχείο, αποτελεί ποινικό αδίκημα και συνιστά ιδιαίτερη φορολογική παράβαση. Ο νόμος, ωστόσο ορίζει ότι σε περίπτωση διοικητικού ή δικαστικού συμβιβασμού ή με οποιοδήποτε άλλο τρόπο, δεν εφαρμόζονται οι ποινικές διατάξεις που προβλέπονται από αυτό και αίρεται ουσιαστικά το αξιόποιο της πράξης της φοροδιαφυγής. Με τις διατάξεις του Ν.2523/1997 καθορίζονται οι ποινικές κυρώσεις για όσους διαπράττουν το αδίκημα της έκδοσης πλαστών ή έκδοσης ή αποδοχής εικονικών φορολογικών στοιχείων ή νόθευσης φορολογικών στοιχείων. Συγκεκριμένα προβλέπεται ότι όποιος εκδίδει πλαστά ή εικονικά φορολογικά στοιχεία, καθώς και όποιος αποδέχεται εικονικά φορολογικά στοιχεία ή νοθεύει τέτοια στοιχεία, ανεξάρτητα από το αν διαφεύγει ή μη την πληρωμή φόρου, τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον 3 μηνών. Ειδικά,

---

⁷⁷ Ν. 4093/2012, «Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013–2016 – Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής του ν. 4046/2012 και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013–2016.», ΦΕΚ Α' 222/12-11-2012

όποιος εκδίδει ή αποδέχεται εικονικά φορολογικά στοιχεία για ανύπαρκτη συναλλαγή στο σύνολο της ή για μέρος αυτής, τιμωρείται: α) με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους, εφόσον η συνολική αξία των εικονικών φορολογικών στοιχείων υπερβαίνει το ποσό των 3.000€ ευρώ και β) με κάθειρξη, εφόσον το ποσό αυτό υπερβαίνει τις 150.000€. Όταν η συνολική αξία των πλαστών και εικονικών φορολογικών στοιχείων, για την πλαστότητα ή εικονικότητα των οποίων καταδικάζεται ο δράστης, υπερβαίνει το ποσό των 235.000€, επιβάλλεται ως παρεπόμενη ποινή το κλείσιμο του καταστήματος, γραφείου, εργοστασίου, εργαστηρίου, αποθήκης και γενικά επαγγελματικής εγκατάστασης αυτού μέχρι ένα μήνα. Η εκτέλεση της ποινής αυτής δεν ασκεί καμία επίδραση στις ενοχικές σχέσεις του επιτηδευματία με τους μισθωτούς που συνδέονται με αυτόν με σύμβαση παροχής εξαρτημένης εργασίας. Ο Εισαγγελέας μπορεί να κινήσει τη διαδικασία για την άσκηση ποινικής δίωξης α) με παραγγελία για ανάκριση, β) με παραγγελία για προανάκριση ή γ) εισάγοντας την υπόθεση με απευθείας κλήση του κατηγορούμενου στο ακροατήριο, στις περιπτώσεις που αυτό επιτρέπεται⁷⁸.

Στα νομικά πρόσωπα ως αυτουργοί του αδικήματος της φοροδιαφυγής θεωρούνται:

- στις ημεδαπές ανώνυμες εταιρίες, οι πρόεδροι των Δ.Σ., οι διευθύνοντες ή εντεταλμένοι ή συμπράττοντες σύμβουλοι, οι διοικητές, οι γενικοί διευθυντές ή διευθυντές, ως και εν γένει κάθε πρόσωπο εντεταλμένο είτε άμεσα από το νόμο είτε από ιδιωτική βούληση είτε με δικαστική απόφαση στη διοίκηση ή διαχείριση αυτών
- στις ομόρρυθμες ή ετερόρρυθμες εταιρίες, οι ομόρρυθμοι εταίροι ή διαχειριστές αυτών και στις περιορισμένης ευθύνης εταιρίες, οι διαχειριστές αυτών και όταν ελλείπουν ή απουσιάζουν αυτοί, ο κάθε εταίρος
- στους συνεταιρισμούς, οι πρόεδροι ή οι γραμματείς ή οι ταμίες ή οι διαχειριστές αυτών
- στις κοινοπραξίες, κοινωνίες, αστικές, συμμετοχικές ή αφανείς εταιρίες, ως αυτουργοί του αδικήματος της φοροδιαφυγής θεωρούνται οι εκπρόσωποί τους και αν ελλείπουν αυτοί, τα μέλη τους

---

⁷⁸ Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων, «Οδηγός Ελέγχου πλαστών, εικονικών και νοθευμένων φορολογικών στοιχείων», Ιανουάριος 2007

- στις αλλοδαπές επιχειρήσεις γενικά και στους κάθε είδους αλλοδαπούς οργανισμούς, ως αυτουργοί του αδικήματος της φοροδιαφυγής θεωρούνται οι διευθυντές ή αντιπρόσωποι ή πράκτορες, που έχουν στην Ελλάδα.

Επίσης ως αυτουργοί θεωρούνται όσοι βάση νόμου ή δικαστικής απόφασης είναι διαχειριστές αλλότριας περιουσίας, ενώ ως άμεσοι συνεργοί του αδικήματος της φοροδιαφυγής θεωρούνται ο προϊστάμενος του λογιστηρίου κάθε μορφής ή τύπου επιχείρησης ή όποιος συμπράττει με οποιονδήποτε τρόπο γενικά στη διάπραξη των αδικημάτων⁷⁹.

5.9 Επιβολή Προστίμων

Ο νόμος προβλέπει σημαντικές ποινές για τα αδικήματα της έκδοσης ή λήψης εικονικών και πλαστών φορολογικών στοιχείων⁸⁰. Σε περίπτωση έκδοσης πλαστών φορολογικών στοιχείων επιβάλλεται πρόστιμο για κάθε παράβαση ίσο με το 100% της αξίας του στοιχείου. Αντίστοιχα, σε περίπτωση έκδοσης εικονικών φορολογικών στοιχείων ή λήψης εικονικών στοιχείων επιβάλλεται πρόστιμο στον εκδότη για κάθε παράβαση ίσο με το 50% της αξίας του στοιχείου. Ανάλογα όμως με το αν η έκδοση των εικονικών φορολογικών στοιχείων είναι ως προς την αξία της συναλλαγής ή ως προς το πρόσωπο ή με το αν η λήψη των στοιχείων προκαλεί μείωση ή όχι του φόρου εισοδήματος, τα επιβαλλόμενα πρόστιμα διαφοροποιούνται ως εξής:

- όταν δεν είναι δυνατός ο προσδιορισμός της μερικώς εικονικής αξίας, το πρόστιμο μειώνεται στο 25% της αξίας του στοιχείου για τον εκδότη αυτού
- όταν η εικονικότητα ανάγεται αποκλειστικά στο πρόσωπο του εκδότη και ο λήπτης του εικονικού στοιχείου δεν τελούσε σε καλή πίστη, στο εκδότη επιβάλλεται πρόστιμο ίσο με το 50% της αξίας του στοιχείου
- όταν η εικονικότητα ανάγεται αποκλειστικά στο πρόσωπο του εκδότη και ο λήπτης του εικονικού στοιχείου τελούσε σε καλή πίστη, στο εκδότη επιβάλλεται πρόστιμο ίσο με το 100% της αξίας του στοιχείου
- όταν η εικονικότητα ανάγεται αποκλειστικά στο πρόσωπο του εκδότη, στο λήπτη του εικονικού στοιχείου, εφόσον δεν τελούσε σε καλή πίστη, επιβάλλεται πρόστιμο ίσο με το 25% της αξίας του στοιχείου εφόσον

⁷⁹ Ανδρέας Ντάνης, «Οι επιπτώσεις της έκδοσης πλαστών τιμολογίων», Εφημερίδα Ελευθερία, Μάρτιος 2010

⁸⁰ Ν. 4174/2013, «Φορολογικές διαδικασίες και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α 170/26-7-2013

προκαλείται μείωση του φόρου εισοδήματος του οικείου φορολογικού έτους ή ίσο με το 15% εφόσον δεν προκαλείται μείωση του φόρου εισοδήματος του οικείου φορολογικού έτους

- όταν η εικονικότητα ανάγεται αποκλειστικά στο πρόσωπο του εκδότη, στο λήπτη του εικονικού στοιχείου, εφόσον τελούσε σε καλή πίστη, δεν επιβάλλεται πρόστιμο
- όταν η εικονικότητα αφορά την αξία της συναλλαγής, στον λήπτη εικονικού στοιχείου, επιβάλλεται πρόστιμο ίσο με το 15% της αξίας του στοιχείου εφόσον η λήψη του στοιχείου δεν είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση του φόρου εισοδήματος του οικείου φορολογικού έτους
- όταν η εικονικότητα αφορά την αξία της συναλλαγής, στον λήπτη εικονικού στοιχείου, επιβάλλεται πρόστιμο ίσο με το 25% της αξίας του στοιχείου εφόσον η λήψη του στοιχείου είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση του φόρου εισοδήματος του οικείου φορολογικού έτους
- επιβάλλεται πρόστιμο 500€ ανά στοιχείο και με ανώτατο ύψος προστίμου τα 50.000€ ανά ελεγχόμενο φορολογικό έτος, όταν η εικονικότητα του στοιχείου αφορά το χαρακτηρισμό της αναγραφείσας συναλλαγής, η οποία αποδεικνύεται ότι αφορά άλλη υποκρυπτόμενη πραγματική συναλλαγή και κατά συνέπεια η έκδοση του εικονικού στοιχείου δεν επιφέρει καμία απώλεια εσόδων σχετικά με φόρους.

Στο Φ.Π.Α., αν από τον έλεγχο αποδειχθεί ότι ο υποκείμενος στο φόρο, ως λήπτης εικονικού φορολογικού στοιχείου ή στοιχείου το οποίο νόθευσε αυτός ή άλλοι για λογαριασμό του, διενήργησε έκπτωση φόρου εισροών ή έλαβε επιστροφή φόρου, σύμφωνα με τις διατάξεις περί Φ.Π.Α., ή ως εκδότης δεν απέδωσε φόρο, με βάση πλαστά, εικονικά ή νοθευμένα φορολογικά στοιχεία, επιβάλλεται πρόστιμο ίσο με το 50% του φόρου που εξέπεσε ή που επιστράφηκε ή δεν απέδωσε, ανεξάρτητα αν δεν προκύπτει τελικά ποσό φόρου για καταβολή⁸¹.

---

⁸¹ ΠΟΛ.1210/6.9.2013, «Κοινοποίηση των διατάξεων των άρθρων 55 και 66 του ν. 4174/26.7.2013 (ΦΕΚ170/Α), «Φορολογικές διαδικασίες και άλλες διατάξεις» σχετικά με την επιβολή προστίμων για τη μη έκδοση, την έκδοση ανακριβών, πλαστών, εικονικών και τη λήψη εικονικών φορολογικών στοιχείων, 6-9-2013

Πίνακας 5.1 : Επιβολή προστίμων για εικονικά ή πλαστά φορολογικά στοιχεία

Συνοπτικός πίνακας επιβολής προστίμων για τη μη έκδοση, την έκδοση ανακριβών, πλαστών, εικονικών και τη λήψη εικονικών φορολογικών στοιχείων για παραβάσεις που διαπράττονται από 26.7.2013		
	Από 26.7.2013 μέχρι 31.12.2013	Από 1.1.2014 και εφεξής
Μη έκδοση ή ανακριβής έκδοση στοιχείου αποκρυβείσας αξίας > 5.000 €	40% (της αξίας της συναλλαγής ή του μέρους αυτής που αποκρύφτηκε) (ελάχιστο ύψος προστίμου 2.500 €)	
Μη έκδοση ή ανακριβής έκδοση στοιχείου αποκρυβείσας αξίας < 5.000 €	αυτοτελείς παραβάσεις	εφαρμογή άρθρου 54 του Κ.Φ.Δ.
Έκδοση πλαστών φορολογικών στοιχείων		
• ως προς την αξία ή, όταν έχει σφραγιστεί ή θεωρηθεί με μη νόμιμο τρόπο	100% (της αξίας του στοιχείου)	
• σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση	100% (της αξίας του στοιχείου)	εφαρμογή άρθρου 54 του Κ.Φ.Δ.
Έκδοση εικονικών φορολογικών στοιχείων (ως προς την αξία)	50% ⁽¹⁾ ή 25% ⁽²⁾	
Έκδοση εικονικών φορολογικών στοιχείων (ως προς το πρόσωπο)		
• όταν ο λήπτης δεν τελούσε σε καλή πίστη	50% (της αξίας του στοιχείου)	
• όταν ο λήπτης τελούσε σε καλή πίστη	100% (της αξίας του στοιχείου)	
Λήψη εικονικών φορολογικών στοιχείων (ως προς την αξία)		
• με αποτέλεσμα τη μείωση του φόρου εισοδήματος του οικείου φορολογικού έτους	50% ⁽¹⁾ ή 25% ⁽²⁾	
• σε κάθε άλλη περίπτωση που δεν έχει αποτέλεσμα τη μείωση του φόρου εισοδήματος του οικείου φορολογικού έτους	15% (της αξίας του στοιχείου)	
Λήψη εικονικών φορολογικών στοιχείων (ως προς το πρόσωπο)		
• όταν ο λήπτης δεν τελούσε σε καλή πίστη		
- με αποτέλεσμα τη μείωση του φόρου εισοδήματος του οικείου φορολογικού έτους	25% (της αξίας του στοιχείου)	
-σε κάθε άλλη περίπτωση που δεν έχει αποτέλεσμα τη μείωση του φόρου εισοδήματος του οικείου φορολογικού έτους	15% (της αξίας του στοιχείου)	
• όταν ο λήπτης τελούσε σε καλή πίστη	0%	
Εικονικά φορολογικά στοιχεία		
ως προς την αναγραφείσα συναλλαγή	500 € ανά στοιχείο (ανώτατο ύψος 50.000 € ανά φορολογικό έτος)	

Πρέπει να σημειωθεί πως ο Ν.3888/2010⁸² προβλέπει ευνοϊκές ρυθμίσεις για τους επιτηδευματίες που έχουν λάβει μη νόμιμα φορολογικά στοιχεία ή έχει εκδώσει τέτοια στοιχεία με εξαίρεση τους εκδότες πλαστών φορολογικών στοιχείων, και για τους οποίους δεν έχει εκδοθεί απόφαση επιβολής προστίμου ούτε βρίσκονται σε διαδικασία ελέγχου. Αυτοί μπορούν να υποβάλλουν στην αρμόδια για τη φορολογία εισοδήματος Δ.Ο.Υ., ειδικό σημείωμα δήλωσης των τιμολογίων ή εν γένει των φορολογικών αυτών στοιχείων και να δηλώσει τον αριθμό, την ημερομηνία έκδοσης και την αξία καθενός από αυτά, καθώς και τη συνολική αξία. Επί της συνολικής αξίας, προ Φ.Π.Α., υπολογίζεται φόρος εισοδήματος ίσος με το 55% αν πρόκειται για Α.Ε. ή Ε.Π.Ε. και 40% σε κάθε άλλη περίπτωση. Με την υποβολή του καταβάλλεται το 20% του προκύπτοντος φόρου και το υπόλοιπο ποσό βεβαιώνεται σε 12 ίσες μηνιαίες δόσεις η καθεμία εκ των οποίων δεν μπορεί να είναι μικρότερη των 500€, εκτός της τελευταίας. Εφόσον εξοφληθεί ο φόρος εισοδήματος που αναλογεί, δεν επιβάλλεται διοικητική κύρωση είτε αφορά σε πρόσθετους φόρους είτε σε πρόστιμο του Κ.Β.Σ., είτε σε θέματα κύρους των βιβλίων, αποκλειστικά και μόνο για τα δηλωθέντα μη νόμιμα φορολογικά στοιχεία.

5.10 Διασφάλιση Συμφερόντων Δημοσίου

Ο Ν.3296/2004 προβλέπει τις κυρώσεις που επιβάλλονται σε όσους φοροδιαφεύγουν για τη διασφάλιση των συμφερόντων του δημοσίου. Συγκεκριμένα για τους παραβάτες λήψης και χρήσης εικονικών φορολογικών στοιχείων, έκδοσης εικονικών, πλαστών φορολογικών στοιχείων και νόθευσης τέτοιων στοιχείων, εφόσον η αξία των συναλλαγών που αναγράφονται σε αυτά, αθροιστικά λαμβανομένη κατά το χρόνο διαπίστωσης των παραβάσεων, υπερβαίνει το ποσό των 300.000€, απαγορεύεται στις αρμόδιες δημόσιες οικονομικές υπηρεσίες να παραλαμβάνουν δηλώσεις ή να χορηγούν βεβαιώσεις ή πιστοποιητικά που απαιτούνται κατά τις κείμενες διατάξεις και ζητούνται από τον παραβάτη, για την κατάρτιση συμβολαιογραφικών πράξεων μεταβίβασης περιουσιακών στοιχείων. Στην περίπτωση αυτή αναστέλλεται επίσης έναντι του Δημοσίου και το απόρρητο των καταθέσεων, των λογαριασμών, των κοινών λογαριασμών, των πάσης φύσεως επενδυτικών λογαριασμών, των συμβάσεων και πράξεων επί παραγώγων χρηματοοικονομικών προϊόντων και του περιεχομένου

⁸² Ν. 3888/2010, «Εκούσια κατάργηση φορολογικών διαφορών, ρύθμιση ληξιπρόθεσμων χρεών, διατάξεις για την αποτελεσματική τιμωρία της φοροδιαφυγής και άλλες διατάξεις.», ΦΕΚ Α' 175/30-09-2010

των θυρίδων του φορολογούμενου σε τράπεζες ή άλλα πιστωτικά ιδρύματα και δεσμεύεται το 50% αυτών. Οι κυρώσεις αυτές δεν εφαρμόζονται για ποσά μισθών και συντάξεων που κατατίθενται στους οικείους λογαριασμούς φυσικών προσώπων⁸³. Τα παραπάνω δεν εφαρμόζονται στους παραβάτες λήψης και χρήσης εικονικών φορολογικών στοιχείων εφόσον η εικονικότητα ανάγεται αποκλειστικά στο πρόσωπο του εκδότη, σε υπαρκτές συναλλαγές.

Επιπλέον, με βάση το Ν.2523/1997, το διοικητικό εφετείο απαγγέλλει υποχρεωτικά σε βάρος του υπόχρεου μία τουλάχιστον από τις κυρώσεις:

- την απώλεια του δικαιώματος συμμετοχής σε δημοπρασίες του Δημοσίου, των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, των κοινωφελών ιδρυμάτων και οργανισμών κοινής ωφέλειας για χρονικό διάστημα ενός έτους
- την απώλεια του δικαιώματος λήψης πιστοποιητικού φορολογικής ενημερότητας για χρονικό διάστημα τριών μηνών
- την απαγόρευση για περίοδο τριών ετών της σύναψης σύμβασης με το δημόσιο ή άλλους δημόσιους οργανισμούς ή φορείς και την απώλεια για περίοδο τριών ετών του δικαιώματος λήψης δανείων με την εγγύηση του Δημοσίου ή δημόσιων επιχορηγήσεων ή κρατικών πιστώσεων.

---

⁸³ Ν. 3296/2004: «Φορολογία εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων, φορολογικοί έλεγχοι και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 253/14-12-2004.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο :

ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

6.1 Γενικά

Η αντιμετώπιση του προβλήματος της φοροδιαφυγής συνδέεται άμεσα με την προσπάθεια αντιμετώπισης των φαινομένων της μη εφαρμογής των φορολογικών νόμων, της συχνής αλλαγής των φορολογικών διατάξεων και της μη ύπαρξης ενός σταθερού και διαχρονικά δίκαιου φορολογικού συστήματος.

Ο φορολογικός έλεγχος έγκειται στον εντοπισμό περιπτώσεων φοροδιαφυγής που συντελείται με την μη εκπλήρωση των φορολογικών υποχρεώσεων ή την πλημμελή τήρηση τους και με παράνομες ενέργειες που αποσκοπούν στην καταστρατήγηση της φορολογικής νομοθεσίας.

Τα τελευταία χρόνια έχουν αυξηθεί οι έλεγχοι που πραγματοποιούν οι ελεγκτικοί μηχανισμοί της χώρας, καθώς υπάρχουν εκτεταμένες περιπτώσεις παραβίασης του φορολογικού κώδικα και φοροδιαφυγής⁸⁴.

6.2 Έννοια Φορολογικού Ελέγχου

Ο φορολογικός έλεγχος περιλαμβάνει το σύνολο των ελεγκτικών ενεργειών που εφαρμόζονται από τα αρμόδια φορολογικά όργανα με σκοπό να διαπιστωθεί:

- ✓ η εφαρμογή των διατάξεων της ισχύουσας φορολογικής νομοθεσίας
- ✓ η ορθή τήρηση των λογιστικών βιβλίων και η υποβολή των δηλώσεων που προβλέπονται από τη φορολογική νομοθεσία
- ✓ η αξιοπιστία των φορολογικών δηλώσεων και των λογιστικών δεδομένων
- ✓ η ύπαρξη πράξεων ή παραλείψεων που οδήγησαν σε εκούσια ή ακούσια στη μη υποβολή φορολογικών δηλώσεων, τελών και γενικά εκπλήρωση των φορολογικών υποχρεώσεων
- ✓ η έκδοση των προσηκόντων φορολογικών στοιχείων κατά τις οικονομικές συναλλαγές
- ✓ η κάθε είδους φορολογική υποχρέωση

---

⁸⁴ Athanasios Tagkalakis, «Audits and tax offenders: recent evidence from Greece», Bank of Greece, Working Paper 152, February 2013

Γενικά, ο φορολογικός έλεγχος περιλαμβάνει τη συλλογή των απαραίτητων πληροφοριών και στοιχείων, έτσι ώστε να εκτιμηθεί η οικονομική κατάσταση της εταιρίας και να διαμορφωθεί μια σαφής και πλήρης εικόνα για τον τρόπο λειτουργίας, τη δυναμικότητα της ελεγχόμενης επιχείρησης, το αντικείμενο εργασιών της και εν τέλει των φορολογικών της υποχρεώσεων.

Για να εκπληρώσει τα καθήκοντα του, ο φορολογικός ελεγκτής απαιτείται να διαθέτει α) γνώση της ισχύουσας φορολογικής νομοθεσίας και νομολογίας, β) λογιστική κατάρτιση και εκπαίδευση, γ) εξειδίκευση στα οικονομικά, δ) ακεραιότητα χαρακτήρα και ήθος, ε) αντίληψη, παρατηρητικότητα, μεθοδικότητα, υπομονή και επιμονή, στ) γνώσεις λογιστικών πληροφοριακών συστημάτων και ζ) ικανότητα χρήσης γραπτού και προφορικού λόγου⁸⁵.

Η διαδικασία του φορολογικού ελέγχου καταλήγει στην έκδοση ενός πορίσματος, στο οποίο ο ελεγκτής διατυπώνει τα ευρήματα και τα συμπεράσματα του ως προς το κύρος και την ειλικρίνεια των τηρούμενων βιβλίων και στοιχείων, καθώς και των υποβαλλόμενων δηλώσεων και την εκπλήρωση των φορολογικών υποχρεώσεων⁸⁶.

6.3 Σημασία Φορολογικού Ελέγχου

Ο φορολογικός έλεγχος αποτελεί μια πολύ σημαντική λειτουργία του κράτους, στην οποία βρίσκουν εφαρμογή οι συνταγματικές αρχές για ισοδύναμη συμμετοχή των πολιτών στα οικονομικά βάρη, με σημαντικές επιπτώσεις σε όλο το φάσμα των οικονομικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων. Η σημασία του φορολογικού ελέγχου είναι μεγάλη, επειδή από την αποτελεσματικότητα του εξαρτάται ο ακριβής προσδιορισμός του καθαρού εισοδήματος κάθε φορολογούμενου και η δικαιότερη κατανομή του φορολογικού βάρους, αποτελώντας τη βάση της φορολογικής δικαιοσύνης. Ο φορολογικός έλεγχος, εφόσον διενεργείται δίκαια και αμερόληπτα, εδραιώνει την πεποίθηση στους φορολογούμενους ότι δεν αδικούνται από το κράτος και εισφέρουν ανάλογα με τη φοροδοτική τους ικανότητα⁸⁷.

---

⁸⁵ Χρήστος Νεγκάκης, Παναγιώτης Ταχυνάκης, «Σύγχρονα Θέματα Ελεγκτικής & Εσωτερικού Ελέγχου», Εκδόσεις Διπλογραφία, Αθήνα 2013, σελ. 32

⁸⁶ Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, «Οδηγός Φορολογικού Ελέγχου: Μέθοδοι και Τεχνικές Φορολογικού Ελέγχου: από Έδρας και Επιτόπιος Φορολογικός Έλεγχος», Αθήνα Σεπτέμβριος 2008, σελ. 7

⁸⁷ Χρήστος Καζαντζής, «Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος, Μία συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων», Εκδόσεις Business Plus A.E., Πειραιάς 2006, σελ. 98-99

Ένα αποτελεσματικό σύστημα φορολογικών ελέγχων συμβάλλει:

- ✓ στην αύξηση των δημοσίων εσόδων
- ✓ στην επιτάχυνση του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης
- ✓ στη δίκαιη κατανομή του φορολογικού βάρους
- ✓ στην προστασία των υγιών επιχειρήσεων από τον αθέμιτο ανταγωνισμό
- ✓ στη διαρκή ενημέρωση των φορολογουμένων σχετικά με τις φορολογικές τους υποχρεώσεις
- ✓ στην αύξηση της εθελούσιας συμμόρφωσης μέσα από την κατανόηση της φορολογικής συνείδησης⁸⁸.

6.4 Είδη Φορολογικού Ελέγχου

6.4.1 Προληπτικός Φορολογικός Έλεγχος

Ο προληπτικός φορολογικός έλεγχος έχει σκοπό τη διαπίστωση της ορθής εφαρμογής των διατάξεων του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων, καθώς και την διαπίστωση εκπλήρωσης των ληξιπροθέσμων φορολογικών υποχρεώσεων της επιχείρησης ως προς το ΦΠΑ, το ΦΜΥ (Φόρος Μισθωτών Υπηρεσιών) και λοιπούς παρακρατηθέντες φόρους. Ο έλεγχος αυτός πρέπει να είναι σύντομος, ουσιαστικός και να έχει το χαρακτήρα του αιφνιδιασμού, ώστε να αποτρέψει τους φορολογούμενους από τη διάπραξη παραβάσεων. Διενεργείται σε οποιοδήποτε χρόνο κατά τη διάρκεια της διαχειριστικής περιόδου συνήθως από την Επιτροπή Ειδικών Ελέγχων είτε εκτός της επιχείρησης είτε εντός αυτής και μπορεί να αφορά:

- ✓ τη διακίνηση των αγαθών
- ✓ την ενημέρωση των βιβλίων
- ✓ τα αποθέματα, το ταμείο ή τα περιουσιακά στοιχεία
- ✓ τη νομιμότητα των φορολογικών ταμειακών μηχανών
- ✓ την έκδοση ή τη λήψη εικονικών και πλαστών φορολογικών στοιχείων ή τη νόθευση αυτών.

Πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι από την 1η Νοεμβρίου 2013, ο προληπτικός έλεγχος, δηλαδή ο έλεγχος για την έκδοση αποδείξεων και την τήρηση βιβλίων,

---

⁸⁸ Γεώργιος Α. Κορομηλάς – Χρήστος Η. Γιαννόπουλος, «Φορολογικός Έλεγχος Επιχειρήσεων», Σημειώσεις Φορολογικών Σεμιναρίων

περνά αποκλειστικά στην αρμοδιότητα του Γενικού Γραμματέα Δημοσίων Εσόδων. Κατά τη διαδικασία του προληπτικού ελέγχου, ο ελεγκτής μπορεί να λαμβάνει γνώση οποιουδήποτε βιβλίου ή στοιχείου ή εγγράφου, εκτός από αυτά που τηρούνται υποχρεωτικά ή προαιρετικά, καθώς και κάθε περιουσιακού στοιχείου που βρίσκεται στην επαγγελματική εγκατάσταση του επιτηδευματία ή στην εγκατάσταση κάθε άλλου υπόχρεου και οι διαπιστώσεις του αποτυπώνονται σε έκθεση ελέγχου. Εφόσον κατά τη διενέργεια του προληπτικού ελέγχου διαπιστωθούν στοιχεία που αφορούν τη μη εκπλήρωση φορολογικών υποχρεώσεων της εταιρίας ή λανθασμένο τρόπο προσδιορισμού των αποτελεσμάτων και το τρόπο φορολόγησής τους, εκδίδεται εντολή προσωρινού ή τακτικού ελέγχου, κατά την κρίση του προϊσταμένου της αρμόδιας ελεγκτικής αρχής⁸⁹.

6.4.2 Προσωρινός Φορολογικός Έλεγχος

Ο προσωρινός φορολογικός έλεγχος έχει ως σκοπό τον καταλογισμό των φόρων, τελών κτλ, μετά τη διαπίστωση της μη εκπλήρωσης των ληξιπρόθεσμων φορολογικών υποχρεώσεων ή τη διαπίστωση της εκπλήρωσης ορισμένων εκ των φορολογικών υποχρεώσεων κατά τις περιπτώσεις, όπου δεν είναι απαραίτητος ο τακτικός φορολογικός έλεγχος ή δεν είναι εφικτός κατά τη δεδομένη χρονική στιγμή. Βασικός στόχος του προσωρινού ελέγχου είναι η άμεση είσπραξη από το δημόσιο φόρων που δεν έχουν αποδοθεί Αντικείμενο του ελέγχου τυγχάνουν επιχειρήσεις που δεν υποβάλλουν δηλώσεις, επιχειρήσεις που υποβάλλουν αρνητικές δηλώσεις, επιχειρήσεις για τις οποίες υπάρχουν πληροφορίες φοροδιαφυγής και επιχειρήσεις που εφαρμόζουν εσφαλμένα τις φορολογικές διατάξεις⁹⁰. Πρόκειται για μια μορφή ελέγχου που εμπεριέχει στοιχεία προληπτικού και τακτικού ελέγχου και του παρέχεται η δυνατότητα έκδοσης προσωρινών φύλλων ελέγχου. Διενεργείται για συγκεκριμένες διαχειριστικές περιόδους ή ορισμένο χρονικό διάστημα μιας διαχειριστικής περιόδου και για συγκεκριμένα φορολογικά αντικείμενα, μετά από εντολή ελέγχου του προϊσταμένου της αρμόδιας ελεγκτικής υπηρεσίας⁹¹.

⁸⁹ Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, « Οδηγός Φορολογικού Ελέγχου: Μέθοδοι και Τεχνικές Φορολογικού Ελέγχου: από Έδρας και Επιτόπιος Φορολογικός Έλεγχος», Αθήνα Σεπτέμβριος 2008, σελ 8-9

⁹⁰ Γεώργιος Α. Κορομηλάς – Χρήστος Η. Γιαννόπουλος, «Φορολογικός Έλεγχος Επιχειρήσεων», Σημειώσεις Φορολογικών Σεμιναρίων

⁹¹ Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, « Οδηγός Φορολογικού Ελέγχου: Μέθοδοι και Τεχνικές Φορολογικού Ελέγχου: από Έδρας και Επιτόπιος Φορολογικός Έλεγχος», Αθήνα Σεπτέμβριος 2008, σελ 9-10

6.4.3 Τακτικός Φορολογικός Έλεγχος

Ο τακτικός φορολογικός έλεγχος έχει ως σκοπό την επαλήθευση της ακρίβειας των φορολογικών δηλώσεων όλων των φορολογικών αντικειμένων που υποβλήθηκαν από τις επιχειρήσεις, ή σε περίπτωση μη υποβολής ή ανακριβούς υποβολής αυτών, την εξεύρεση της φορολογητέας ύλης και τον προσδιορισμός των φορολογικών υποχρεώσεων που προκύπτουν για τις ελεγχόμενες χρήσεις. Με τον τακτικό έλεγχο α) εισπράττονται σημαντικά φορολογικά έσοδα τα οποία συμβάλουν στην ομαλή εκτέλεση του κρατικού προϋπολογισμού και β) επιτυγχάνεται ο βαθμός εθελούσιας συμμόρφωσης των επιτηδευματιών προς τις φορολογικές τους υποχρεώσεις. Διενεργείται πάντα μετά τη λήξη της διαχειριστικής περιόδου και της προθεσμίας υποβολής των φορολογικών δηλώσεων και αποτελεί ένα πλήρη, εμπειριστατωμένο, ουσιαστικό και οριστικό φορολογικό έλεγχο, εφόσον με την ολοκλήρωσή του εκκαθαρίζονται όλες οι φορολογικές υποχρεώσεις της επιχείρησης που αποτέλεσαν αντικείμενο του ελέγχου.

Η επιλογή των εταιριών που θα ελεγχθούν θα πρέπει να γίνεται με κριτήρια, όπως:

- ✓ η διασταύρωση στοιχείων που υποδηλώνουν πιθανή φοροδιαφυγή
- ✓ οι αριθμοδείκτες
- ✓ βάσει τυχαίου δείγματος⁹²

Ο τακτικός έλεγχος βασίζεται τόσο στα δεδομένα των βιβλίων και στοιχείων όσο και σε λοιπά στοιχεία και πληροφορίες που ήδη υφίστανται ή τυχόν διαπιστώνονται ή προκύπτουν κατά την πορεία της ελεγκτικής διαδικασίας, καθώς και σε πληροφορίες ή στοιχεία τρίτων. Οι διαπιστώσεις και τα αποτελέσματα του τακτικού ελέγχου διατυπώνονται στην έκθεση ελέγχου, με βάση την οποία γίνονται οι καταλογισμοί των διαφορών φόρων, τελών και εισφορών που προκύπτουν από αυτόν⁹³.

---

⁹² Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδας, «Επικαιροποίηση των Προτάσεων για την Αναμόρφωση του Φορολογικού Συστήματος, Οκτώβριος 2011

⁹³ Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, « Οδηγός Φορολογικού Ελέγχου: Μέθοδοι και Τεχνικές Φορολογικού Ελέγχου: από Έδρας και Επιτόπιος Φορολογικός Έλεγχος», Αθήνα Σεπτέμβριος 2008, σελ 33

6.4.4 Ειδικός Φορολογικός Έλεγχος

Εκτός των τριών ειδών φορολογικού ελέγχου που παρουσιάστηκαν παραπάνω, υπάρχουν και ειδικοί φορολογικοί έλεγχοι για την επαλήθευση της ορθής εφαρμογής συγκεκριμένων διατάξεων νόμων, όπως έλεγχος ορθής εφαρμογής αναπτυξιακών νόμων, έλεγχος αναπροσαρμογής της αξίας των ακινήτων, έλεγχος υπεραξίας κ.α. Οι διαπιστώσεις και τα συμπεράσματα του ελεγκτή διατυπώνονται σε ιδιαίτερες εκθέσεις ελέγχου όπου καταλογίζονται τυχόν διαφορές φόρων.

6.5 Φορολογικό Πιστοποιητικό

Μια νέα διαδικασία φορολογικού ελέγχου αποτελεί το ετήσιο φορολογικό πιστοποιητικό που χορηγούν οι ορκωτοί ελεγκτές λογιστές στις Α.Ε. και τις Ε.Π.Ε., των οποίων τις οικονομικές καταστάσεις ελέγχουν.

Το φορολογικό πιστοποιητικό διακρίνεται σε δύο τμήματα:

- την έκθεση φορολογικής συμμόρφωσης
- το προσάρτημα των αναλυτικών πληροφοριακών στοιχείων

Η έκθεση φορολογικής συμμόρφωσης καλύπτει ζητήματα, όπως η φορολογία εισοδήματος, ο ΦΠΑ, η τήρηση των φορολογικών διατάξεων, ο έλεγχος της φορολογίας ακινήτων, ο έλεγχος του Κ.Β.Σ, οι ενδοομιλικές συναλλαγές και το e-commerce. Ανάλογα με το συμπέρασμα που διατυπώνει ο ελεγκτής, η έκθεση φορολογικής συμμόρφωσης μπορεί να πάρει διαφορετικές μορφές:

- έκθεση φορολογικής συμμόρφωσης χωρίς επιφύλαξη
- έκθεση φορολογικής συμμόρφωσης με θέματα έμφασης για τα οποία αμφισβητείται η φορολογική τους μεταχείριση
- έκθεση φορολογικής συμμόρφωσης με επιφύλαξη
- έκθεση φορολογικής συμμόρφωσης με αρνητικό συμπέρασμα ή αδυναμία έκφρασης συμπεράσματος.

Μετά την ολοκλήρωση της, η έκθεση φορολογικής συμμόρφωσης υποβάλλεται στην ελεγχόμενη εταιρία μετά την υποβολή της δήλωσης του φόρου εισοδήματος και στο Υπουργείο Οικονομικών ηλεκτρονικά σε ειδική βάση δεδομένων. Η σύνταξη της έκθεσης φορολογικής συμμόρφωσης απαιτεί τη τήρηση αναλυτικού φακέλου τεκμηρίωσης του ειδικού φορολογικού ελέγχου. Μέρος της ελεγκτικής τεκμηρίωσης

αποτελεί υποχρεωτικά το προσάρτημα των αναλυτικών πληροφοριακών στοιχείων, στο οποίο αναλύονται και τεκμηριώνονται συγκεντρωτικά τα ευρήματα που περιλαμβάνονται στην έκθεση φορολογικής συμμόρφωσης, καθώς επίσης και η εκτελεσθείσα εργασία. Περιγράφεται αναλυτικά η ελεγκτική εργασία των Ελεγκτών, με τεκμηρίωση για κάθε φορολογικό αντικείμενο που εξετάζεται των ευρημάτων του ελέγχου, είτε αυτά αφορούν πλήρη συμμόρφωση της εταιρείας με τη φορολογική νομοθεσία ή αφορούν παραβάσεις σε επιμέρους τομείς. Ο αναλυτικός φάκελος τεκμηρίωσης θα πρέπει να τηρείται για διάστημα τουλάχιστον επτά ετών από την ημερομηνία έκδοσης της σχετικής έκθεσης φορολογικής συμμόρφωσης. Τα δεδομένα του φακέλου ελέγχονται δειγματοληπτικά από τις αρμόδιες ελεγκτικές υπηρεσίες του Υπουργείου Οικονομικών και υπόκεινται σε ποιοτικό ανεξάρτητο έλεγχο από τον έλεγχο που γίνεται από τις φορολογικές αρχές και από διενεργείται από την ΕΛΤΕ⁹⁴.

6.6 Ελεγκτικοί Μηχανισμοί

6.6.1 Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος

Το Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος ή Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων, όπως ονομαζόταν μέχρι το 2009, αποτελεί μια ειδική υπηρεσία αποκάλυψης και καταστολής του οικονομικού εγκλήματος. Αποστολή του Σ.Δ.Ο.Ε. είναι:

- η έρευνα, ο εντοπισμός και η καταστολή οικονομικών παραβάσεων ιδιαίτερης βαρύτητας και σημασίας
- ο προληπτικός έλεγχος εφαρμογής των διατάξεων της φορολογικής νομοθεσίας καθώς και ο προσωρινός φορολογικός έλεγχος
- η έρευνα, αποκάλυψη και καταπολέμηση παράνομων συναλλαγών, απατών και δραστηριοτήτων, που διενεργούνται με χρήση ηλεκτρονικών μέσων, του διαδικτύου και νέων τεχνολογιών
- η πρόληψη, δίωξη και καταπολέμηση άλλων παραβάσεων, όπως παράνομη διακίνηση ναρκωτικών, όπλων, τοξικών ουσιών κτλ
- η επιτήρηση του θαλάσσιου χώρου με διενέργεια ελέγχων για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και του λαθρεμπορίου

---

⁹⁴ Χρήστος Νεγκάκης, Παναγιώτης Ταχυνάκης, «Σύγχρονα Θέματα Ελεγκτικής & Εσωτερικού Ελέγχου», Εκδόσεις Διπλωγραφία, Αθήνα 2013, σελ. 332-333

- η προστασία, σε συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες, του αιγιαλού και της παραλίας, ως και των ανταλλάξιμων και δημόσιων κτημάτων, αρμοδιότητας του Υπουργείου Οικονομικών, από τις αυθαίρετες καταπατήσεις και κατασκευές επ' αυτών.

6.6.2 Υπηρεσία Οικονομικής Αστυνομίας και Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος

Στην προσπάθεια της για αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής, η κυβέρνηση προχώρησε το 2011 στη σύσταση της Υπηρεσίας Οικονομικής Αστυνομίας και Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος, η οποία έχει ως αποστολή την πρόληψη και καταστολή οικονομικών εγκλημάτων, καθώς και των εγκλημάτων που διαπράττονται μέσω της χρήσης του διαδικτύου ή άλλων μέσων ηλεκτρονικής επικοινωνία. Η υπηρεσία αυτή αποτελείται από το Επιτελείο, την Υποδιεύθυνση Οικονομικής Αστυνομίας και την Υποδιεύθυνση Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος, ενώ υπάγεται στο Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας και εποπτεύεται και ελέγχεται από τον Αρχηγό⁹⁵.

6.6.3 Διαπεριφερειακά Ελεγκτικά Κέντρα και Δημόσιες Οικονομικές Υπηρεσίες

Αρμόδιες για τη διενέργεια τακτικού φορολογικού ελέγχου είναι τα Διαπεριφερειακά Ελεγκτικά Κέντρα (Δ.Ε.Κ.) και οι Δημόσιες Οικονομικές Υπηρεσίες (Δ.Ο.Υ.). Με την κατάργηση των ελεγκτικών κέντρων και την σύσταση των Διαπεριφερειακών Ελεγκτικών Κέντρων και των Δ.Ο.Υ. Μεγάλων Επιχειρήσεων έγινε ένας ανακαθορισμός την καθ' ύλην αρμοδιότητας των παραπάνω υπηρεσιών ως προς τη διενέργεια του οριστικού τακτικού φορολογικού ελέγχου των υποθέσεων επιτηδευματιών και φορολογουμένων, γενικά, με βάση το ύψος των ακαθάριστων εσόδων ή αμοιβών τους. Έτσι με βάση το ΠΟΛ 1039/2012, στις Δ.Ο.Υ. όλης της επικράτειας, εκτός της Δ.Ο.Υ. Μεγάλων Επιχειρήσεων, υπάγονται οι ανέλεγκτες υποθέσεις με ετήσια ακαθάριστα έσοδα ή αμοιβές έως 7.000.000€, για τη διαχειριστική περίοδο που έκλεισε εντός του έτους 2009. Στη Δ.Ο.Υ. Μεγάλων Επιχειρήσεων υπάγονται οι ανέλεγκτες υποθέσεις με ετήσια ακαθάριστα έσοδα άνω των 30.000.000€ για το οικονομικό έτος 2010. Ειδικά για τραπεζικές, ασφαλιστικές εταιρίες με μετοχές εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών, το όριο του

⁹⁵ ΠΔ 9/2011, «Σύσταση, οργάνωση και λειτουργία Υπηρεσίας Οικονομικής Αστυνομίας και Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος», ΦΕΚ 24 Α'/21-02-2011

προηγούμενου εδαφίου ορίζεται σε 10.000.000€. Τέλος στην αρμοδιότητα των Διαπεριφερειακών Ελεγκτικών Κέντρων υπάγονται οι ανέλεγκτες υποθέσεις με ετήσια ακαθάριστα έσοδα ή αμοιβές από 7.000.001€ έως 30.000.000€ για τη διαχειριστική περίοδο που έκλεισε εντός του έτους 2009 καθώς και όλες οι ανέλεγκτες υποθέσεις των ίδιων επιτηδευματιών και φορολογουμένων, γενικά, που αφορούν προηγούμενες διαχειριστικές περιόδους, ανεξάρτητα από το ύψος των ετήσιων ακαθάριστων εσόδων καθώς και των υποθέσεων των ίδιων επιτηδευματιών και φορολογουμένων, γενικά, που αφορούν διαχειριστικές περιόδους που κλείνουν εντός του 2010 και 2011 και δεν υπάγονται στην ελεγκτική αρμοδιότητα των Δ.Ο.Υ. Τα Διαπεριφερειακά Ελεγκτικά Κέντρα είναι επίσης αρμόδια και για τον έλεγχο των υποθέσεων φορολογίας Μεγάλης Ακίνητης Περιουσίας⁹⁶.

6.6.4 Οικονομική Επιθεώρηση

Η Οικονομική Επιθεώρηση είναι υπηρεσία του Υπουργείου Οικονομικών που έχει ως στόχο α) τον ανεξάρτητο και αντικειμενικό έλεγχο και έρευνα της λειτουργίας των υπηρεσιών του Υπουργείου και της οικονομικής διαχείρισης των φορέων που διαχειρίζονται δημόσιους ή κοινωφελείς πόρους, για τον εντοπισμό και την αποτροπή φαινομένων κακοδιοίκησης και κακοδιαχείρισης, καθώς και την προαγωγή της εμπιστοσύνης του κοινού στην οικονομική, αποδοτική και αποτελεσματική λειτουργία, στη δικαιοσύνη και στην ακεραιότητα του συστήματος και β) την παροχή σχετικής ενημέρωσης και προϊόντων ελέγχου και έρευνας, στη διοίκηση του Υπουργείου Οικονομικών και στα αρμόδια όργανα, για τη λήψη των αναγκαίων μέτρων. Τα παραπάνω επιτυγχάνονται μέσω α) εσωτερικών ελέγχων στις λειτουργίες και υπηρεσίες του Υπουργείου Οικονομικών, β) οικονομικών και διαχειριστικών ελέγχων σε όλους τους φορείς που διαχειρίζονται δημόσιους πόρους ή κοινωφελείς περιουσίες και υπάγονται στην αρμοδιότητα ελέγχου αυτής, γ) εποπτείας και ελέγχου της διοικητικής λειτουργίας όλων των υπηρεσιών του Υπουργείου Οικονομικών και δ) προκαταρκτικών ερευνών, ένορκων διοικητικών εξετάσεων.

---

⁹⁶ ΠΟΛ. 1039/2012, «Ανακαθορισμός της καθ' ύλην αρμοδιότητας μεταξύ των Δ.Ο.Υ. και Δ.Ε.Κ., σε θέματα φορολογικού ελέγχου, αναστολή λειτουργίας των Π.Ε.Κ. και μεταφορά των εκκρεμών υποθέσεών τους στις Δ.Ο.Υ.», ΦΕΚ 342/16-02-2012

6.6.5 Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές

Πλέον με την καθιέρωση της έκδοσης του φορολογικού πιστοποιητικού από τους ορκωτούς ελεγκτές λογιστές, φορολογικός έλεγχος διενεργείται και αυτούς. Οι νόμιμοι ελεγκτές και ελεγκτικά γραφεία που είναι εγγεγραμμένα στο δημόσιο Μητρώο του Ν. 3693/2008 διενεργούν φορολογικό έλεγχο στις εταιρίες, των οποίων τις οικονομικές καταστάσεις ελέγχουν, και εκδίδουν το πιστοποιητικό φορολογικό συμμόρφωσης, η οποία απευθύνεται προς την ελεγχόμενη εταιρεία και προς την Διεύθυνση Ελέγχου του Υπουργείου Οικονομικών. Κατά τον έλεγχο τους, οι ελεγκτές εξετάζουν την εφαρμογή της φορολογικής νομοθεσίας για τον εντοπισμό τυχόν παραβάσεων αυτής⁹⁷.

6.6.6 Ειδικά Συνεργεία Ελέγχου

Τέλος από τον Ν. 1914/1990 επιτρέπεται η συγκρότηση με απόφαση του Υπουργείου Οικονομικών, ειδικών συνεργείων ελέγχου από εφοριακούς υπαλλήλους του Υπουργείου, για τη διενέργεια ελέγχων και επανελέγχων, με αρμοδιότητα σε όλη τη χώρα. Έργο των ειδικών συνεργείων ελέγχου είναι η διενέργεια προληπτικών ελέγχων για τη διαπίστωση της εφαρμογής των διατάξεων του Π.Δ. 186/1992 (Κ.Β.Σ.), του Ν. 2238/1994 και του Ν. 2859/2000. Οι παραβάσεις που εντοπίζονται, διατυπώνονται στη σχετική έκθεση ελέγχου που υπογράφεται από τους υπαλλήλους και διαβιβάζεται στην αρμόδια⁹⁸.

6.7 Έλεγχος Εικονικών και Πλαστών Φορολογικών Στοιχείων

Το μεγάλο μέγεθος της φοροδιαφυγής από τη χρήση εικονικών και πλαστών φορολογικών στοιχείων καθώς και ο συνεχής «εμπλουτισμός» των χρησιμοποιούμενων μεθόδων των εμπλεκόμενων στην έκδοση και χρήση αυτών καθιστά αναγκαία την εγρήγορση και την ετοιμότητα των ελεγκτικών μηχανισμών.

---

⁹⁷ ΠΔ 156/2001, «Οργανισμός της Οικονομικής Επιθεώρησης του Υπουργείου Οικονομικών και αναδιοργάνωση των Υπηρεσιών αυτής» ΦΕΚ Α 129/26.6.2001

⁹⁸ Ν. 1914/1990, «Εκσυγχρονισμός και ανάπτυξη του δημόσιου τομέα και της κεφαλαιαγοράς, φορολογικές ρυθμίσεις και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 178/17-12-1990

Για τον έλεγχο της έκδοσης ή λήψης πλαστών ή εικονικών φορολογικών στοιχείων διενεργείται υποχρεωτικά τακτικός φορολογικός έλεγχος και δεν εφαρμόζεται προσωρινός φορολογικός έλεγχος. Αντίθετα, ο προληπτικός έλεγχος μπορεί να αφορά την έκδοση πλαστών ή εικονικών ή τη λήψη εικονικών φορολογικών στοιχείων ή τη νόθευση αυτών. Στις εξαιρετικές περιπτώσεις όμως που η εικονικότητα ή η πλαστότητα είναι καταφανής και αυταπόδεικτη ή αφορά την τρέχουσα χρήση, η οποία δεν έχει καταστεί ακόμη ελεγκτέα με τακτικό έλεγχο, μπορεί εξαιρετικά να διενεργηθεί προσωρινός έλεγχος στη φορολογία του Φ.Π.Α. Ο ελεγκτής θα πρέπει να δίνει μεγάλη προσοχή στις περιπτώσεις έκδοσης ή λήψης πλαστών ή εικονικών φορολογικών στοιχείων. Η αυξανόμενη κυκλοφορία τέτοιων φορολογικών στοιχείων καθιστά αναγκαίο τον συγκεκριμένο έλεγχο. Ελέγχονται υποχρεωτικά όλες οι εταιρίες για όλα τα φορολογικά στοιχεία το αργότερο εντός τριετίας από τη λήξη της προθεσμίας υποβολής φορολογικής δήλωσης της τελευταίας ανέλεγκτης φορολογικής περιόδου εφόσον εμπλέκονται σε περιπτώσεις έκδοσης ή λήψης πλαστών και εικονικών φορολογικών στοιχείων, νόθευση αυτών ή υποθέσεις λαθρεμπορίας.

Κατά τον έλεγχο αυτό θα πρέπει:

- να εξετάζει και να αξιοποιεί κάθε είδους σχετικές πληροφορίες και στοιχεία, όπως καταστάσεις εκδοτών εικονικών στοιχείων ή άλλα έγγραφα ή καταγγελίες που αποστέλλονται από διάφορες υπηρεσίες του Υπουργείου κλπ
- να ελέγχει μεμονωμένες αγορές ή δαπάνες ιδιαίτερα μεγάλης αξίας με προμηθευτές με τους οποίους δεν υπάρχουν συστηματικές συναλλαγές
- να ελέγχει τα στοιχεία, που κατά την κρίση του, περιέχουν μεγάλο βαθμό κινδύνου διάπραξης φοροδιαφυγής, δίνοντας έμφαση στην ορθή έκδοση τους και τον τρόπο εξόφλησής τους
- να εξετάζει τη δυνατότητα του προμηθευτή να πωλεί το συγκεκριμένο είδος αγαθού ή να παρέχει τη συγκεκριμένη υπηρεσία
- να εξετάζει τη συνάφεια των αγορασθέντων ειδών με το αντικείμενο εργασιών της ελεγχόμενης επιχείρησης
- να εξετάζει ύψος της συναλλαγής σε συνδυασμό με τη συχνότητα που εμφανίζεται ο πελάτης / προμηθευτής στα βιβλία της επιχείρησης

- να διερευνά το χρόνο έκδοσης ή λήξης των στοιχείων στα βιβλία της επιχείρησης
- να διερευνά τον τρόπο διακίνησης και μεταφοράς των αγαθών σε σχέση με τα εκδοθέντα στοιχεία
- να προβαίνει σε δειγματοληπτικές επαληθεύσεις των ληφθέντων (πρωτότυπων) στοιχείων με τα αντίστοιχα στελέχη των αντισυμβαλλόμενων επιχειρήσεων
- να ελέγχει τη δυνατότητα παραγωγής της επιχείρησης και την επάρκεια αποθηκευτικών χώρων για την αποθήκευση όπως και τη δυνατότητα διακίνησης μεγάλης αξίας αγαθών με βάση τα σχετικά φορολογικά στοιχεία
- να εξετάζει τις συγκεντρωτικές καταστάσεις που περιέχουν τις συνολικές αξίες των ενδοκοινοτικών αποκτήσεων και να ελέγχει την εγκυρότητα αυτών
- να ελέγχει την αναλογία των υλικών με το εκτελεσθέν έργο, και τις συναλλαγές εργολάβων και υπεργολάβων ειδικά στις νέες οικοδομές που υπάγονται σε ΦΠΑ⁹⁹⁻¹⁰⁰.

Έκθεση Φορολογικού Ελέγχου

Οι διαπιστώσεις, οι κρίσεις και τα πορίσματα του ελεγκτή θα πρέπει να περιλαμβάνονται εγγράφως στη σχετική έκθεση ελέγχου κατά τρόπο αντικειμενικό, ακριβή, σαφή και δικαιολογημένο. Η έκθεση ελέγχου πρέπει να περιλαμβάνει:

- το τίτλο της ελεγκτικής υπηρεσίας
- το είδος της φορολογίας που ελέγχεται και τα οικονομικά έτη ή φορολογικές περιόδους
- την επωνυμία ή πλήρη στοιχεία ταυτότητας καθώς και το αντικείμενο εργασίας του ελεγχόμενου
- το ονοματεπώνυμο των ελεγκτών

⁹⁹ Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, «Οδηγός Φορολογικού Ελέγχου: Μέθοδοι και Τεχνικές Φορολογικού Ελέγχου: από Έδρα και Επιτόπιος Φορολογικός Έλεγχος», Αθήνα Σεπτέμβριος 2008, σελ 114- 116

¹⁰⁰ Γεώργιος Α. Κορομηλάς – Χρήστος Η. Γιαννόπουλος, «Φορολογικός Έλεγχος Επιχειρήσεων», Σημειώσεις Φορολογικών Σεμιναρίων

- τον αριθμό και τη χρονολογία εντολής ελέγχου του αρμόδιου προϊσταμένου της ελεγκτικής υπηρεσίας
- τα στοιχεία και βιβλία που τηρούνται με τους αριθμούς θεώρησής τους
- τα στοιχεία Κ.Β.Σ. που εκδίδονται και υποβάλλονται
- τις παρατηρήσεις πάνω στα βιβλία και στοιχεία που τηρούνται
- τις διαπιστώσεις με αποδεικτικά στοιχεία και λοιπές παρατηρήσεις
- την ημερομηνία σύνταξης και υπογραφές από ελεγκτές και τον προϊστάμενο της ελεγκτικής υπηρεσίας

Στην έκθεση ελέγχου θα πρέπει να προκύπτουν τα φυσικά πρόσωπα που ευθύνονται για το αδίκημα της φοροδιαφυγής, έτσι ώστε να αποφεύγονται τυχόν καθυστερήσεις για τη σύνταξη των μηνυτήριων αναφορών. Θα πρέπει επίσης να διατυπώνεται με σαφήνεια η συναλλαγή, που κρίνεται ως εικονική ή καλυπτόμενη με πλαστό φορολογικό στοιχείο με τεκμηρίωση και περιεχόμενο των θέσεων του ελέγχου που απαντούν στα ερωτήματα:

- ποιο φορολογικό στοιχείο κρίνεται ;
- ποιος εμφανίζεται ως εκδότης του στοιχείου;
- ποιο είναι το περιεχόμενο του στοιχείου;
- ποια είναι η αξία του στοιχείου και ποιος ο αναλογών Φ.Π.Α.;
- σε ποιο βιβλίο καταχωρήθηκε το στοιχείο;
- ποιο το αποτέλεσμα της χρήσης του πλαστού ή εικονικού φορολογικού στοιχείου;
- στη θέση του ελέγχου, ποιος είναι ο ισχυρισμός, περί του αντιθέτου, του φορολογούμενου;
- ποια η θέση του ελέγχου στους ισχυρισμούς του φορολογούμενου;
- ποια τα στοιχεία του ελέγχου που αναιρούν, χωρίς αμφισβήτηση, πιθανούς ισχυρισμούς του φορολογούμενου;
- η εικονικότητα ενός στοιχείου αφορά τη συναλλαγή ή τα συναλλασσόμενα πρόσωπα;
- σε περίπτωση που αφορά τη συναλλαγή, η εικονικότητα αναφέρεται στο σύνολο ή για μέρος αυτής;

Ο ελεγκτής πρέπει να λαμβάνει υπόψη του τη συνολική συμπεριφορά της ελεγχόμενης επιχείρησης, ως προς την έκδοση και λήψη των στοιχείων που την αφορούν, ως προς τη υποβολή των οικείων δηλώσεων, ως προς την εκπλήρωση των φορολογικών υποχρεώσεων και των υποχρεώσεων προς τις άλλες υπηρεσίες και να προβαίνει σε συνολική αξιολόγηση και εκτίμηση όλων μαζί των υφισταμένων στοιχείων και λοιπών στοιχείων από άλλες υπηρεσίες, έτσι ώστε να είναι σε θέση να διαμορφώσει ένα συνολικό ασφαλές συμπέρασμα και να τεκμηριώνει όσα υποστηρίζει στην έκθεση ελέγχου του.¹⁰¹

---

¹⁰¹ Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων, «Οδηγός Ελέγχου πλαστών, εικονικών και νοθευμένων φορολογικών στοιχείων», Ιανουάριος 2007

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η μελέτη αυτή είχε ως αντικείμενο τη φοροδιαφυγή στην Ελλάδα, ένα φαινόμενο ιδιαίτερα διαδεδομένο και σημαντικό για την οικονομία της χώρας που συντελείται στην πράξη με διάφορα παράνομα μέσα. Ένα από αυτά είναι και η χρήση πλαστών και εικονικών φορολογικών στοιχείων για τη μείωση ή την εξάλειψη της φορολογικής επιβάρυνσης. Κατά την εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας και μέσα από την εξέταση της υπάρχουσας βιβλιογραφίας, των νόμων καθώς και διαφόρων ερευνών που εξετάζουν το θέμα της φοροδιαφυγής κατέδειξαν το πραγματικό μέγεθος του φαινομένου.

Διαπιστώθηκε πως οι υψηλοί φορολογικοί συντελεστές, η οικονομική κατάσταση των φορολογουμένων, η διαφθορά του δημόσιου τομέα, η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος και οι αναποτελεσματικές φορολογικές αρχές αποτελούν τα κύρια αίτια της φοροδιαφυγής. Η αντιμετώπιση των παραγόντων αυτών θα συμβάλλει στη βελτίωση της φορολογικής συνείδησης των Ελλήνων. Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει προσπάθειες προς την κατεύθυνση αυτή με τη βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου και της οργάνωσης και λειτουργίας των ελεγκτικών μηχανισμών.

Υπάρχει η ανάγκη για τη δημιουργία διαφανούς, φιλικότερου και με λιγότερες διακρίσεις διοικητικού συστήματος καθώς και για την εκπαίδευση των φορολογούμενων έτσι ώστε να διαμορφωθεί ένα περιβάλλον στο οποίο οι φορολογούμενοι δεν θα αποφεύγουν τις φορολογικές τους επιβαρύνσεις, αλλά θα αισθάνονται υπερήφανοι ότι εκπληρώνουν τις φορολογικές τους υποχρεώσεις.

Η παρούσα εργασία προσθέτει στην ήδη υπάρχουσα βιβλιογραφία για τη φοροδιαφυγή στην Ελλάδα και είναι συνεπής με τα συμπεράσματα που προέκυψαν και σε προηγούμενες μελέτες. Οι έρευνες αυτές που έχουν γίνει στη χώρα εστιάζουν στο γενικότερο πρόβλημα της φοροδιαφυγής, μέρος του οποίου αποτελούν και η έκδοση και λήψη εικονικών και πλαστών φορολογικών στοιχείων, που αποτέλεσε το αντικείμενο της παρούσας εργασίας. Κατά την εργασία αυτή, προέκυψαν διαπιστώσεις που θα μπορούσαν να αποτελέσουν τη βάση για μεταγενέστερες εργασίες.

Θα ήταν χρήσιμο στο μέλλον να γίνει μια εμπειρική προσέγγιση, έτσι ώστε να διαπιστωθεί στην πράξη, πρώτον, πως χρησιμοποιούνται τα πλαστά και εικονικά φορολογικά στοιχεία από τους επιτηδευματίες με βάση συγκεκριμένες πληροφορίες

και μεταβλητές, όπως τα προσωπικά χαρακτηριστικά του επιτηδευματία (πχ μέγεθος της εταιρίας, ηλεκτρονικά συστήματα, κλάδος δραστηριοποίησης), τη προηγούμενη φορολογική συμπεριφορά του, τις σχέσεις με παράγοντες του εξωτερικού περιβάλλοντος του (πχ πελάτες ή προμηθευτές) και δεύτερον να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητα των διενεργηθέντων ελέγχων για την αντιμετώπιση του φαινομένου.

Παρόλο που τα παραπάνω δεν διερευνήθηκαν στην πράξη, διαπιστώθηκε πως η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα αποτελεί ένα πρόβλημα με αρνητική επίπτωση για την οικονομία σε μια περίοδο που, υπό συνθήκες σοβαρής κρίσης, η καταπολέμηση της αποτελεί ύψιστη ανάγκη.

Ολοκληρώνοντας, θα μπορούσαμε να πούμε πως η Ελληνική κοινωνία χρειάζεται ένα νέο φορολογικό ήθος, μία νέα κουλτούρα συμμόρφωσης στους φορολογικούς νόμους. Ένα καλό σημείο εκκίνησης είναι η αποτελεσματική δίωξη της φοροδιαφυγής και η κατάργηση των διαφόρων απαλλαγών που την ενθαρρύνουν. Η διαφθορά στο δημόσιο τομέα πρέπει να καταπολεμηθεί, περιορίζοντας την πολυνομία και ελαχιστοποιώντας τις συναλλαγές μεταξύ του ιδιωτικού τομέα και των δημόσιων οργανισμών σε ότι αφορά την είσπραξη φόρων και άλλους τομείς που σχετίζονται με την επιχειρηματική και επενδυτική δραστηριότητα. Βασικό συμπέρασμα της προσέγγισής μας είναι ότι το μέγεθος της φοροδιαφυγής είναι ιδιαίτερα μεγάλο στη χώρα μας και οι συνέπειες του πολλαπλές και πολύπλοκες. Οι επιπτώσεις αυτές είναι συνολικά αρνητικές και η αντιμετώπιση αποτελεί βασική προτεραιότητα οικονομικής πολιτικής όλων των κυβερνήσεων. Η αντιμετώπισή της όμως απαιτεί καταρχήν μελέτη και διερεύνηση του μεγέθους, πράγμα το οποίο δεν έχει γίνει στη χώρα μας. Η μέχρι τώρα προσπάθεια για την αντιμετώπισή της έχει γίνει με αποσπασματικά μέτρα και με βασικό σκοπό την είσπραξη εσόδων από το κράτος. Η αντιμετώπιση μπορεί να γίνει αποτελεσματικά μόνο σε ένα πλαίσιο γενικότερων ρυθμίσεων και αλλαγών. Μια τέτοια προσπάθεια που θα πρέπει να είναι συστηματική, ορθολογικά σχεδιασμένη και μακροχρόνια, θα μπορούσε να αποφέρει σημαντικά φορολογικά έσοδα, τα οποία μπορούν να συμβάλλουν σημαντικά τόσο στην μείωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, όσο και στην εμπέδωση ενός μεγαλύτερου κλίματος εμπιστοσύνης και αίσθησης φορολογικής δικαιοσύνης εκ μέρους του κράτους και των φορολογικών αρχών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

- Αγαπητός Γιώργος, « Η Παραοικονομία είναι Παιδί της Φοροδιαφυγής», www.neaoikonomia.gr, Ιούνιος 2010
- Βαγιανός Δημήτρης, Βέττας Νίκος, Μεγήρ Κώστας , «Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα: Μεταρρυθμίσεις και ευκαιρίες σε μία κρίσιμη συγκυρία», www.greekeconomistsforreform.com , Αύγουστος 2010
- Βασαρδάνη Μελίνα, « Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Μια Γενική Επισκόπηση», Τράπεζα της Ελλάδος, Οικονομικό Δελτίο, Τεύχος 35, Ιούνιος 2011
- Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης, Ετήσιες Εκθέσεις 2005 -2012»
- Γκίνογλου Ε. Δημήτριος, « Φορολογική Λογιστική», Εκδόσεις Ανικούλα, Θεσσαλονίκη 2004
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Καταπολέμηση της φορολογικής απάτης και της φοροδιαφυγής», Εισήγηση στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 22ας Μαΐου 2013
- Καζαντζής Χρήστος, «Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος, Μία συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων», Εκδόσεις Business Plus Α.Ε., Πειραιάς 2006
- Κορομηλάς Α. Γιώργος, «Φοροδιαφυγή, παράγοντες και συνέπειες», Εφημερίδα Ημερησία, Ιούλιος 2011
- Κορομηλάς Α. Γεώργιος– Γιαννόπουλος Χρήστος, «Φορολογικός Έλεγχος Επιχειρήσεων», Σημειώσεις Φορολογικών Σεμιναρίων

- Κουρμπέλα Μαρίνα , «Η ΕΕ ποινικοποιεί την απάτη με αντικείμενο το ΦΠΑ», Express.gr, 8 Αυγούστου 2012
- Λαζαρίδης Τ. Γιάννης–. Παπαδόπουλος Λ Δημήτρης, «Χρηματοοικονομική Διοίκηση», Τεύχος Α, Β' Έκδοση, Θεσσαλονίκη 2005
- Ματσαγγάνης Μάνος και Λεβέντη Χρύσα, «Διανεμητικές επιδράσεις της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα», Ομάδα Ανάλυσης Δημόσιας Πολιτικής, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Ενημερωτικό Δελτίο, Φεβρουάριος 2012
- Μιχελινάκης Βαγγέλης, «Ο έλεγχος για πλαστά, εικονικά και νοθευμένα φορολογικά στοιχεία», Περιοδικό Επιχείρηση, Αύγουστος 2007
- Νάστας Ευάγγελος, «Το θεωρητικό πλαίσιο της διάκρισης ανάμεσα στην φοροδιαφυγή και στην παραοικονομία», e-Journal of Science & Technology, volume: 1, issue 3, year: 2006
- Νεγκάκης Χρήστος, Ταχυνάκης Παναγιώτης, «Σύγχρονα Θέματα Ελεγκτικής & Εσωτερικού Ελέγχου», Εκδόσεις Διπλογραφία, Αθήνα 2013
- Ντάνης Ανδρέας, «Οι επιπτώσεις της έκδοσης πλαστών τιμολογίων», Εφημερίδα Ελευθερία, Μάρτιος 2010
- Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδας, «Επικαιροποίηση των Προτάσεων για την Αναμόρφωση του Φορολογικού Συστήματος, Οκτώβριος 2011
- Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδας, «Μελέτη για τη Φοροδιαφυγή», Αθήνα, Φεβρουάριος 2010
- Στεργίου Λεωνίδα, «Φοροδιαφυγή: Μία ιστορία 3.000 ετών», Εφημερίδα Καθημερινή, Φεβρουάριος 2007

- Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (ΣΕΒ), «Ηλεκτρονική Τιμολόγηση τις Συναλλαγές», Ειδική Έκθεση, Απρίλιος 2011
- Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων, «Οδηγός Ελέγχου πλαστών, εικονικών και νοθευμένων φορολογικών στοιχείων», Ιανουάριος 2007
- Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, « Οδηγός Φορολογικού Ελέγχου: Μέθοδοι και Τεχνικές Φορολογικού Ελέγχου: από Έδρας και Επιτόπιος Φορολογικός Έλεγχος», Αθήνα Σεπτέμβριος 2008
- Υπουργοί Οικονομικών, Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας & Ναυτιλίας, Δικαιοσύνης, Διαφάνειας & Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Προστασίας του Πολίτη, «Εθνικό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Καταπολέμησης της Φοροδιαφυγής 2011-2013, Απρίλιος 2011

Ξενόγλωσση

- Alm James, Martinez-Vazquez Jorge, « Tax Morale and Tax Evasion in Latin America», International Studies Program Working Paper 07-32
- Andersen P. (1977), “Tax evasion and labour supply”, Scandinavian Journal of Economics, vol 79
- Artavanis Nikolaos, Morse Adair, Tsoutsoura Margarita, «Tax Evasion Across Industries: Soft Credit Evidence From Greece», Fama-Miller Center for Research in Finance, Chicago Booth Paper No. 12-25, 2012
- Arrow K., (1970), Essays in the theory of risk –bearing, Amsterdam, North Holland

- Allingham M. and A. Sandmo, (1972), "Income tax evasion: a theoretical analysis" Journal of Public Economics
- Bame-Aldred C, Cullen J, Martin K, Parboteeah P (2013), "National culture and firm-level tax evasion", *Journal of Business Research*, vol 66, (3), pp 390–396
- Becker G., (1968), "Crime and punishment: an economic approach", *Journal of Political Economy*, vol 76, pp 169-21
- Benno Torgler, Markus Schaffner, «Causes and Consequences of Tax Morale: An Empirical Investigation», *Economic Analysis and Policy*, Vol 38, No.2, September 2008
- Bosco L. and L. Mittone, (1997), "Tax evasion and moral constraints: some experimental evidence", *Kyklos*, vol 50(3)
- Ciupitu Sorin Adrian, Nicolae Mirela, « Tax Evasion in Romania», *International Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Sciences* Vol.3, No.1, January2013
- Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit, « Addressing tax evasion and tax avoidance in developing countries», on behalf of Federal Ministry for Economic Cooperation and Development, Koln, December 2010
- Dorel Popa George, Carmen Neagu Mariana , « Economic and Financial Crimes in Romania», *Ovidius University Annals, Economic Sciences Series*, vol. XII, issue 2, 2012
- DeBacker S , Heim B, Tran A, (2013, forthcoming), "Importing corruption culture from overseas: Evidence from corporate tax evasion in the United States", *Journal of Financial Economics*.

- Fagbemi Temitope Olamide , Uadiale Olayinka Marte, Noah Abdurafiu Olaiya, « The Ethics of Tax Evasion: Perceptual Evidence from Nigeria», European Journal of Social Sciences, Volume 17, Number 3, 2010
- Feld P. Lars and Frey S. Bruno, « Tax Evasion in Switzerland: The Roles of Deterrence and Tax Morale», No 284, IEW - Working Papers from Institute for Empirical Research in Economics - University of Zurich, April 2006
- González Pamela Castellón, Velásquez Juan D., «Characterization and detection of taxpayers with false invoices using data mining techniques», Expert Systems with Applications 40, 2013
- Hanousek Jan , Palda Filip , «Quality of Government Services and the Civic Duty to Pay Taxes in the Czech and Slovak Republics, and other Transition Countries», Kyklos, Volume 57, Issue 2, May 2004
- Joulfaian D. and M. Rider (1985), “Differential taxation and tax evasion by small business”, National Tax Journal, vol LI(4)
- Kreutzer D. and D. Lee, (1986), “On taxation and understated monopoly profits”, National Tax Journal
- Lalit Wadhwa, Virender Pal, Tax Evasion in India: Causes and Remedies», International Journal of Applied Engineering Research, Vol.7 No.11, 2012
- Manolas George, Rontos Kostas , Sfakianakis George , Vavouras Ioannis, «The Determinants of the Shadow Economy: The Case of Greece», International Journal of Criminology and Sociological Theory, Vol. 6, No. 1, January 2013
- Marrelli M. and R. Martina, (1988), “Tax evasion and strategic behaviour of the firm”, Journal of Public Economics, vol 37(1)

- Matsaganis Manos and Flevotomou Maria, « Distributional Implications of Tax Evasion in Greece», Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe, GreeSE Paper No 31, January 2010
- Matsaganis Manos, Leventi Chrysa, Flevotomou Maria, «The Crisis and Tax Evasion in Greece: What are the Distributional Implications», Focus, February 2012
- Mughal Muhammad Muazzam, Akram Muhammad, « Reasons of Tax Avoidance and Tax Evasion: Reflections from Pakistan», Journal of Economics and Behavioral Studies Vol. 4, No. 4, Apr 2012
- Nagy Zoltán Imre , «The Fight against Income Tax Evasion in Hungary», Acta Polytechnica Hungarica, Vol. 8, No. 2, 2011
- Isachsen A. J. and Strom S., (1985), “The hidden economy: the labour market and tax evasion”, Scandinavian Journal of Economics, vol 82
- Pashardes Panos and Polycarpou Alexandros, « Income Tax Evasion, Inequality and Poverty», Cyprus Economic Policy Review, Vol. 2, No. 2, 2008
- Schneider Friedrich , «The Influence of the economic crisis on the underground economy in Germany and the other OECD-countries in 2010: a (further) increase», ShadEcOECD2010.doc , Revised Version, January 2010
- Schneider Friedrich and Ernste Dominik , «Shadow Economies: Size, Causes, and Consequences», Journal of Economic Literature Vol. XXXVIII, March 2000
- Pencavel J., (1979), “A note on income tax evasion, labor supply, and individual returns” Journal of Public Economics, vol 12

- Sandmo A., (1981), “Income tax evasion, labour supply and the equity-efficiency trade-off”, *Journal of Public Economics*, vol 16
- Slemrod J., (1984), “An empirical test for tax evasion”, *Review of Economics and Statistics*, vol 87
- Slemrod Joel, «Cheating Ourselves: The Economics of Tax Evasion», *Journal of Economic Perspectives*, Volume 21, Number 1, 2007
- Tagkalakis Athanasios, «Audits and tax offenders: recent evidence from Greece», Bank of Greece, Working Paper 152, February 2013
- Torgler Benno , Schaffner Markus, «Causes and Consequences of Tax Morale: An Empirical Investigation», *Economic Analysis and Policy*, Vol 38, No.2, September 2008
- Yitzhaki (1974), ‘A Note on Income Tax Evasion: A Theoretical Analysis’, *Journal of Public Economics* 3(2), 201–202
- Witte A. and D. Woodbury, (1985), “ The effects of tax laws and tax administration on tax compliance: the case of the U.S. individual income tax” *National Tax Journal*

➤

Νόμοι - Αποφάσεις

- ΠΔ 156/2001, «Οργανισμός της Οικονομικής Επιθεώρησης του Υπουργείου Οικονομικών και αναδιοργάνωση των Υπηρεσιών αυτής» ΦΕΚ Α’ 129/26.6.2001

- Π.Δ. 186/1992 (Κ.Β.Σ)
- ΠΔ 9/2011, «Σύσταση, οργάνωση και λειτουργία Υπηρεσίας Οικονομικής Αστυνομίας και Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος», ΦΕΚ 24 Α'/21-02-2011
- ΠΟΛ. 1039/2012, «Ανακαθορισμός της καθ' ύλην αρμοδιότητας μεταξύ των Δ.Ο.Υ. και Δ.Ε.Κ., σε θέματα φορολογικού ελέγχου, αναστολή λειτουργίας των Π.Ε.Κ. και μεταφορά των εκκρεμών υποθέσεων τους στις Δ.Ο.Υ.», ΦΕΚ 342/16-02-2012
- ΠΟΛ.1210/2013, «Κοινοποίηση των διατάξεων των άρθρων 55 και 66 του ν.4174/26.7.2013), «Φορολογικές διαδικασίες και άλλες διατάξεις» σχετικά με την επιβολή προστίμων για τη μη έκδοση, την έκδοση ανακριβών, πλαστών, εικονικών και τη λήψη εικονικών φορολογικών στοιχείων», 6-9-2013
- Ν. 1914/1990, «Εκσυγχρονισμός και ανάπτυξη του δημόσιου τομέα και της κεφαλαιαγοράς, φορολογικές ρυθμίσεις και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 178/17 - 12-1990
- Ν. 2523/1997, «Διοικητικές και ποινικές κυρώσεις στη φορολογική νομοθεσία και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 179/11-09-1997
- Ν. 2992/2002, «Μέτρα για την ενίσχυση της κεφαλαιαγοράς και την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 54/ 20.3.2002
- Ν. 3296/2004: «Φορολογία εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων, φορολογικοί έλεγχοι και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 253/14-12-2004
- Ν. 3842/2010, «Αποκατάσταση φορολογικής δικαιοσύνης, αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και άλλες διατάξεις.», ΦΕΚ Α' 58/23-04-2010

- Ν. 3888/2010, «Εκούσια κατάργηση φορολογικών διαφορών, ρύθμιση ληξιπρόθεσμων χρεών, διατάξεις για την αποτελεσματική τιμωρία της φοροδιαφυγής και άλλες διατάξεις.», ΦΕΚ Α' 175/30-09-2010

- Ν. 4093/2012, «Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013–2016 – Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής του ν. 4046/2012 και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013–2016.», ΦΕΚ Α' 222/12-11-2012

- Ν. 4174/2013, «Φορολογικές διαδικασίες και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 170/26 -7-2013